

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Andra kammaren. Nr 19.

Lördagen den 16 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Schotte* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
angående försäljning af två markområden, tillhöriga Västernorrlands regementes förra öfningsplats Sänga mo,

angående öfverlämnande till landtförsvaret af viss del af den inom staden Västerås belägna kronolägenheten Kungsängen,

angående pension å allmänna indragningsstaten åt arbeterskorna Ollas Greta Mattsdotter, Augusta Maria Norström, Johanna Matilda Zetterberg, Erikhans Brita Ersdotter och Erikhans Anna Ersdotter,

angående pension å allmänna indragningsstaten för f. d. smedsmästaren J. J. Lundbergs änka Kristina Sofia Lundberg, född Appelgren,

med förslag till förordning om ändrad lydelse af 54 § 1 mom. i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering,

angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter arbetaren Carl Johan Holmstedt från Solberget,

angående bidrag af statsmedel till aflösning af vissa frälseräntor,

angående utsträckning af tiden för anmälan om inlösen af skattefrälseräntor,

angående ordnande af den högre skogsundervisningen m. m.,

angående upplåtande af lägenheter från förra majorsbostället Tostarp nr 2 med Råröd nr 1 och Lierna nr 1 i Kristianstads län, och

angående upplåtande af lägenheter från förra militieboställena Norra Östbro nr 1 och Södra Östbro nr 1 i Värmlands län.

Dessa propositioner blefvo på begäran lagda på bordet.

Andra kammarens protokoll 1912. Nr 19.

§ 2.

Efter föredragning härpå af herr Lithanders vid kammarens nästföregående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa spörsmål blef denna anhållan af kammaren bifallen.

§ 3.

Vidare föredrogs herr Palmstiernas likaledes å kammarens bord liggande anhållan att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa spörsmål, och blef den af herr Palmstierna gjorda anhållan af kammaren bifallen.

§ 4.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4 och Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, som nu föredrogs, blefvo ånyo lagda på bordet.

§ 5.

Till behandling förelåg häruppå statsutskottets utlåtande nr 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Punkterna 1—5.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6, angående statsbidrag till aflöning af barnmorska.

*Ang.
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.*

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 40, hade herr Larsson i Klagstorp föreslagit, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:ts täcktes låta utreda, till hvilket belopp och under hvilka villkor statsbidrag till inom kommun anställd examinerad barnmorskas aflöning skulle kunna beviljas, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att herr Larssons i Klagstorp förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade emellertid afgifvits af herr *Hellberg*.

Efter föredragning af utskottets hemställan begärdes ordet af

Herr *Hellberg*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Motiönären vill här, att det skulle göras en utredning, till hvilket belopp

och under hvilka villkor statsbidrag möjligen skulle kunna beviljas till aflöning af barnmorska. Utskottet har afstyrkt denna motion med hänsyn till, att lagen angående kommuns skyldighet i fråga om anställande af barnmorska har varit i gällande kraft endast sedan den 1 januari innevarande år. Såsom synes, finnes vid betänkandet en blank reservation af undertecknad. Jag vill härmed från början säga, att jag med denna reservation har afsett att få yttra mig något mot utskottets motivering.

Motionären utgår från, att stadgandet om minimilön skulle uti vissa kommuner komma att ha den följd, att man skulle kunna komma att tänka på att indraga en barnmorska, om kommunen har tvenne eller flera. Jag har nu för min del icke hört, att något sådant skett, och har icke heller af andra hört, att det inträffat på något annat ställe, men motionären har kanske en annan erfarenhet, och i så fall få vi väl höra den. Då vill jag redan från början säga, att om så skulle vara fallet, vore det verkligen högst beklagligt.

Barnmorskornas ställning är förut icke så lysande. Det är en tjänstekår, som jag anser vara bland de sämst ställda och sämst lottade i vårt land. De ha usel lön, de ha ett utslitande arbete, och de ha många husbönder öfver sig. Lönen är, som bekant, endast 400 kronor eller 300 kronor kontant plus 100 kronor såsom ersättning för bostad och bränsle, och vi få väl anse, att med de ekonomiska förhållanden, som nu råda, detta verkligen är ganska litet. På sina ställen är det nästan omöjligt att för 100 kronor få bostad och vedbrand, och därtill kommer att, om de någon gång önska en förbättring af sin dåliga bostad, detta ofta afslås. Jag har ett exempel därpå i en kommun i Norrland, som hade en utmärkt duglig barnmorska, pliktrogen och arbetsam på alla sätt. Hon önskade endast någon förbättring i bostaden, en järnspis eller något sådant för att åtminstone kunna hålla nödig värme i den. Detta afslogs, och hon flyttade till stor nackdel för öfrigt för kommunen, som sedan en lång tid fick vara i afsaknad af barnmorska.

Liksom lärarinnorna ha statsbidrag, anser jag, att äfven härvidlag skulle behövas samverkan mellan stat och kommun. Lärarinnorna ha till och med 500 kronor i lön. De ha visserligen något längre lärotid, eller två år, men den är afbruten af långa ferier. En barnmorska får däremot arbeta ett år i sträck utan ferier och kommer sedan ut med denna ringa lön. Därtill kommer, att de extra inkomster, som en barnmorska kan ha, på många ställen äro synnerligen små. Jag vet speciellt, att i många kommuner den extra inkomsten icke kan stiga till mer än 75 kronor för år, d. v. s. att hon då under årets lopp icke haft mer än 25 förlossningar med 3 kronor för hvarje.

De ha, säger jag, ett utslitande arbete. Jag är säker om, att större delen af denna kammars ledamöter, som ju äro landtmän, nog ha tillräcklig erfarenhet därom nere från landet. Och uppe i landet är det ännu värre ställdt. Om en läkare någon gång bultas upp en

Ang.
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.
(Forts.)

mörk novemberrätt mellan klockan tolf och ett och sedan får ge sig ut på en två och en halfmila färd till exempel, där han den första milen kan använda skjuts, men sedan får lämna skjutsen och får tillryggalägga den återstående vägen till fots, därefter öfver en sjö, så till fots och därefter åter öfver en sjö för att slutligen komma fram till målet, om, säger jag, detta händer en läkare, tycker man, att det är alldeles rysligt, och kanske rent af han beklagas af många för detta, men har någon människa hört, att någon beklagar en barnmorska för en sådan färd? Och hur ofta får icke hon göra sådana färder?

Därtill kommer, att barnmorskorna ha många husbönder öfver sig. De ha först och främst staten, som har utfärdat ett reglemente för dem, så ha de i städerna stadsläkaren, på landet provinsialläkaren och sedan förste provinsialläkaren och slutligen medicinalstyrelsen öfver sig. Dessutom ha de kommunen.

Jag anser, att barnmorskornas sociala ställning icke på långt när svarar mot den sociala uppgift, som de ha att fylla. De ha en stor, en viktig och en grannliga funktion att fylla, och då är det ju bedröfligt, om de skola vara beroende af små kommunala intressen. Genom statsbidrag skulle de få en säkrare ställning, en tryggare ställning, en i visst afseende mera ansedd ställning.

Jag anser därför, att förslaget om statsbidrag till barnmorskornas aflöning är väl värdt en utredning, men utredningen bör i så fall innefatta, huru och under hvilka villkor ett sådant bidrag skulle kunna lämnas. Jag anser, att en sådan utredning skulle vara väl värd att understödjas.

Som jag nu icke vet, hurudan stämningen i kammaren är och huru frågan ligger, så skall jag, herr talman, åtminstone för närvarande icke göra något yrkande utan inskränka mig till detta yttrande till protokollet.

Herr *Bäckström* förenade sig med herr *Hellberg*.

Vidare anförde

Herr *Larsson* i *Klagstorp*: Herr talman, mina herrar! Frågan om skyldighet för kommunerna att anställa barnmorskor, om barnmorskornas aflöning och om statsbidrag till detta ändamål har många gånger varit föremål för Riksdagens ompröfning, utan att man dock hittills ännu lyckats erhålla någon enligt min mening tillfredsställande lösning.

Sålunda väcktes redan år 1885 inom denna kammare en motion af doktor *Vretlind*. Denna motion gick ut på, att församlingarna i riket skulle åläggas att i mån af omfattning och folkmängd anställa lämpligt antal examinerade barnmorskor med fastställd minimilön och med rätt för skattebetungade kommuner att erhålla statsbidrag till deras aflönande. År 1887 väckte samme motionär förslag, att

staten skulle bidraga med hälften af de i landsförsamlingarnas tjänst anställda barnmorskornas aflöning, där denna icke understege 200 eller öfverstege 400 kronor plus vanliga naturaförmåner. Till följd af Riksdagens upplösning det året blef denna motion aldrig behandlad. År 1888 förnyade doktor Vretlind sin motion, men den blef då af Riksdagen afslagen.

*Ang.
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.
(Forts.)*

År 1897 väcktes i denna kammare af herr Jansson i Djursätra en motion, hvori han hemställde, »att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, till hvilket belopp och under hvilka villkor statsbidrag till inom kommun anställd examinerad barnmorskas aflöning må kunna beviljas, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna utredning kan föranleda». Det är samma klän, som vi motionärer tillåtit oss taga, då vi skrefvo vår motion för i år. Utskottet, som behandlade motionen år 1897, afstyrkte den, men vid utlåtandet var fogad en reservation af herrar Berg, Zetterstrand och Aulin, hvori de tillstyrkte bifall till motionen. Vid behandlingen i kammaren blef emellertid motionen afslagen med endast 20 rösters majoritet.

År 1904 väckte herr Byström i Stockholm motion om ett förslagsanslag å 10,000 kronor, hvilket skulle användas till de mest betungade kommunerna såsom bidrag till barnmorskornas aflöning. Motionen lyckades dock icke vinna kammarens bifall.

År 1906 framlade herr Matsson i Grafås en liknande motion, som utskottet afstyrkte af det skäl, att samma motion två år tidigare blifvit af Riksdagen afslagen. Något annat skäl för afslagsyrkandet kan jag icke finna.

De önskemål och synpunkter, som i dessa motioner hafva framhållits, ha varit följande: att kommunerna efter befolknings- och ytviddsförhållanden skulle vara skyldiga att anställa examinerade barnmorskor, att minimilönen för barnmorskorna skulle fastställas och att staten skulle bidraga till deras aflöning.

Genom lagen af den 13 juni 1908 angående kommuns skyldighet i fråga om anställande af barnmorska, hvilken lag trädde i kraft den 1 januari detta år, hafva kommunerna fått skyldighet att efter befolknings- och ytviddsförhållanden anställa barnmorskor, och den minimilön dessa skola åtnjuta har äfven blifvit fastställd, men frågan om statsbidrag till deras aflöning är ännu oafgjord, och vi ha därför med vår motion afsett att ännu en gång få denna fråga dragen under Riksdagens ompröfning.

Såsom synes af utskottsbetänkandet, har utskottet afstyrkt vår framställning med den motiveringen, att då den af 1908 års Riksdag antagna lagen angående kommuns skyldighet i fråga om anställande af barnmorska icke trädt i kraft förrän den 1 januari innevarande år och sålunda endast under en mycket kort tid varit i tillämpning, så har någon erfarenhet angående de i motionen berörda förhållanden gifvetvis icke kunnat ernås. Jag antar, att utskottet härmed syftar på den passus i vår motivering, där vi säga, att sedan nu en mini-

Ang.
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.
(Forts.)

milön af i regel ej understigande fyrahundra kronor blifvit stadgad, så »har det i kommuner, som hittills haft tvenne eller flera barnmorskor anställda, uppstått fråga om indragning af barnmorsketjänster för att därigenom göra besparingar i kommunens utgiftsstat.»

Nu säger utskottet, att vi rörande den saken icke hafva någon som helst erfarenhet, därför att lagen så kort tid varit i tillämpning. Jag får dock säga, att här verkligen finnes någon erfarenhet. Jag känner två kommuner, som förut haft två barnmorskor anställda, men som från och med den 1 januari detta år afskedat den ena af dem, därför att de ansågo, att det skulle för mycket tynga kommunens utgiftsstat, om de skulle betala hvardera barnmorskan med 400 kronor. Och då befolkningssiffran inom dessa kommuner icke uppgick till 3,000, så ansågo de sig icke hafva någon skyldighet att hålla mer än en barnmorska. När nu sådana tendenser redan börjat göra sig gällande, så kan man icke hjälpa att man befarar, att andra kommuner snart skola följa efter på den inslagna vägen.

Emellertid förvånar det mig, att statsutskottet icke tagit någon hänsyn till de öfriga skäl, som vi framfört för vår hemställan. Vi hafva såsom ett andra skäl framburit det, att »då sjukvård och folkundervisning numera delvis bekostas af staten, synes det vara följdriktigt, att aflöningen till barnmorskorna, hvilkas yrke torde kunna hänföras till sjukvården, äfven till viss del utgå af statsmedel».

På detta skäl har statsutskottet icke, enligt hvad jag kan förstå, offrat den allra minsta tanke. Det inlåter sig icke ens på något resonemang, huruvida barnmorskeväsendet är någon statsangelägenhet eller icke. Jag tror dock, att den allmänna meningen ligger däråt, att barnmorskeväsendets bästa möjliga ordnande verkligen är en statsangelägenhet.

Såsom ett tredje skäl för vår hemställan hafva vi framburit det, att staten »tagit ett slags husbondevälde öfver barnmorskorna genom att för dem utfärda reglemente, äfvensom genom att låta dem sortera under kungl. medicinalstyrelsen, provinsial- och stadsläkare och slutligen genom att ingripa i kommuns själfbestämmanderätt, då det gäller aflöningsvillkor för i kommunens tjänst anställd person».

Det är ju nu så, att på grund af den lag, som trädde i kraft den 1 januari i år, så är hvarje kommun skyldig att betala sina examinerade barnmorskor med minst 300 kronor per år plus naturaförmånerna af husrum och eldbrand, eller också 400 kronor i ett för allt. Kommunen har alltså icke längre själfbestämmanderätt, när det gäller att aflöna dessa i kommunens tjänst anställda personer, och då kan man tycka, att när staten tagit ett sådant husbondevälde öfver dem, så borde konsekvensen däraf vara, att staten bidroge till deras aflöning.

Äfven ett fjärde skäl ha vi framdragit, då vi i motionen säga, att den »fördel som skulle vinnas genom erhållande af statsbidrag till barnmorskornas aflöning vore den, att kommun då ej gärna skulle

frestas till sådan tvetydig sparsamhet, som ofvan påpekats», nämligen frestelsen till att indraga en barnmorsketjänst för att komma ifrån utgiften. Jag tycker, att äfven detta är ett ganska starkt motiv, ty det blir ju för kommunerna i sista hand en skatte- och kostnadsfråga — en fråga, som särskildt för de fattiga kommunerna är mycket viktig — om de skola ha råd att hålla sig med en, två eller flera barnmorskor, eller om de kanhända icke skola ha någon barnmorska alls.

Till sist hafva vi äfven i motionen gjort ett utdrag ur Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen den 21 februari 1908, hvarigenom vi visa, hur illa det är ställt inom många kommuner, då det gäller just vården af barnsängskvinnorna, hvilka ju barnmorskorna skola se till och hafva omsorg om. I detta utdrag visa vi, att 991 kommuner år 1906 hade barnmorska anställd gemensamt med annan kommun och att 226 kommuner icke hade någon barnmorska alls anställd. Vi anse, att då nu staten i regel ålagt kommunerna att hålla hvardera en barnmorska, vore det väl också riktigt, för att kommunerna skola kunna fylla dessa villkor och i största möjliga utsträckning ställa sig denna lag till efter rättelse, om man ansåge det nödvändigt och af behovet påkalladt, att statsbidrag erhöles till barnmorskas aflöning

Nu kan man tänka sig det, att kommunerna försöka så mycket som möjligt komma ifrån de skyldigheter, som lagen ålägger dem, men om kommunerna hade statsbidrag till barnmorskas aflöning, så funnes det åtminstone icke så stor anledning för dem att vare sig afskeda de redan anställda barnmorskorna eller undandraga sig skyldigheten att anställa sådana.

Man får ju i alla fall säga det, att denna fråga om anställande af barnmorskor i tillräckligt och nödigt antal är en fråga af ganska stor betydelse. Om vi vilja undersöka, hvad statistiken af år 1909 har att förmäla i fråga om dödlighetssiffrorna inom landet, så skola vi finna, att statistiken angifver, att sagda år 236 dödsfall skett i barnsbörd. Det är alldeles tydligt, att, om tillräckligt antal barnmorskor hölles i kommunerna och dessa kunde vara närvarande, då så behöfdes, så skulle man kunna bringa ned dödsfallsprocenten ganska betydligt. Jag tycker för min del, att dessa siffror tala sitt tysta språk och mana oss att se till och betänka, om allt är så bra, som det borde vara på detta område. Jag kan icke tänka mig annat, än att, om vi finge statsbidrag till barnmorskornas aflöning, det skulle bli betydligt mycket bättre ordnad härutinnan, än det för närvarande är. Jag föreställer mig också, att barnmorskornas aflöning då skulle kunna något höjas öfver de löneförmåner, som hittills åtminstone varit dem beskärda. Ty vi få väl dock säga, att med det ansvarsfulla arbete, som åligger dem, ha de hittills varit ställda i en undantagsställning, då deras löneförmåner förut på landsbygden utgått med icke mera än 200 à 300 kronor eller däromkring. Nu har man visserligen fastslagit löneförmånerna till 400 kronor, men man

Ang.
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.
(Forts.)

kan väl ändå säga det, att dessa fortfarande äro ganska blygsamt tilltagna, om man, som sagdt, ser på det ansvarsfulla arbete, som de ha sig ålagdt, och dessutom fäster afseende vid de studier, som de måste kosta på sig för att bli dugliga att sköta sin syssla.

Vid debatten i denna kammare 1897 rörande denna fråga hade bland andra äfven doktor Björck ett ganska långt och behjärtansvärdt anförande. Han slutade detta anförande med följande ord: »Mina herrar! Jag ber att få lägga eder denna sak på hjärtat, då jag för talan för de fattiga barnaföderskorna i vårt land, hvilka i vanliga fall få tiga och lida, ja, t. o. m. lida och dö.» I det yrkande på bifall till den då gjorda framställningen i ämnet, hvarmed han slutade sitt anförande, instämde bland andra af dem, som finnas kvar i denna kammare sedan dess, herrar Söderberg och Branting.

Det är nog så, mina herrar, att denna sak verkligen gäller, huruvida de fattiga barnaföderskorna ute i landet skola blifva i tillfälle att erhålla hjälp af examinerade biträden. I de stora landsortsförsamlingarna, där det icke finnes järnvägar och där det knappast finnes läkare, endast en eller annan barnmorska, där blir det ofta så, att dessa fattiga, som icke ha råd att vare sig hålla sig med läkare eller kosta på sig privat vård, mängen gång måste anlita oexaminerade biträden till stor risk för deras eget lif och jämväl för deras lif, som skola komma till världen. Jag tror för min del, att denna fråga har så stor betydelse, att det måste förvåna mig på det allra högsta, att icke statsutskottet med något välvilligare motivering formulerat sitt afslagsyrkande, om det nu icke velat gå längre. Vi torde känna till, att det är ganska svårt för en enskild motionär att åtminstone hos statsutskottet vinna gehör för sina framställningar, ty där tar man nog icke så stor hänsyn till enskilda motionärers önskingar, och här har man nu stakat sig på rent formella betänkligheter. Jag skall dock, då jag tror, att denna fråga har ganska stora sympatier i denna kammare, och då jag vill bereda kammaren tillfälle att i frågan afgifva en opinionsyttring, tillåta mig, herr talman, att yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Uti de välvilliga ord angående den kår, barnmorskekåren, som motionen här gäller, hvilka fälldes af den första ärade talaren i denna debatt, vill jag gärna instämma, och jag tror mig kunna försäkra kammaren, att det ingalunda har varit någon bristande välvilja mot den kåren, som dikterat det utlåtande, som nu här föreligger till behandling. Jag skall emellertid söka, herr talman, att efter det nu nyligen af motionären hållna anförandet reducera saken till hvad den verkligen gäller. Af hans anförande skulle man kunna få den uppfattningen, att ett bifall till motionen först och främst skulle vara ägnadt att bereda barnmorskorna i landsortsförsamlingarna i vårt land en bättre inkomst, än hvad de hittills haft. Vidare skulle man kunna draga den slutsatsen af anförandet, att det genom ett bifall till motionen skulle bli ökad till-

gång på barnmorskor emot hvad för närvarande är fallet, och slutligen skulle man också af de ord, som han på slutet yttrade, kunna förledas att tro, att denna fråga beträffande dem, som bli i behof af att använda sig af barnmorskorna, skulle hafva en vida större betydelse och äga vida större räckvidd, än den egentligen har.

Hvad motionären och de, som instämt med honom, här begärt, är helt enkelt, att en del af ersättningen till barnmorskorna, hvilka ersättning genom lagen af 1908 blifvit fastställd till 300 kronor jämte vissa naturaförmåner, som kunna uppskattas till 100 kronor, skall utgå i form af statsbidrag. Herrarna behagade sålunda redan häraf finna, att lönen till barnmorskorna härigenom icke skulle blifva höjd; deras inkomst skulle bli alldeles densamma efter ett bifall till motionen, som den är enligt nuvarande förhållanden. Lagen har, sasom framgår af motionen och jämväl af utskottets utlåtande, trädtt i kraft den 1 januari innevarande år. Nu uttalas i motionen en fruktan för att på grund af bestämmelserna i denna lag, hvarigenom kommunerna blifvit ålagda att ersätta barnmorskorna med de af mig nyss angifna löneförmånerna, skulle man i vissa kommuner söka begagna sig af den rätt, som lagen under vissa förhållanden medgifver, nämligen att inskränka antalet barnmorskor under det nuvarande. Resonemanget hos motionären måste alltså vara det, att den nuvarande lönen är så högt tilltagen, att den måste verka betungande för kommunerna och att dessa förut kunnat aflöna sina barnmorskor med väsentligt lägre belopp. Om det nu är så, att detta verkligen varit hans resonemang, kan jag icke gilla det. Men därtill kommer att denna lag trädtt i kraft så nyligen som den 1 januari i år, och att man således ännu icke har kunnat inhämta någon som helst erfarenhet i den af motionären antydda riktningen. Man har icke någon erfarenhet af, huruvida den fruktan för indragning af barnmorsketjänster, som här uttalats, verkligen är berättigad. Ett enda fall har jag visserligen hört omnämnas utanför utskottet, och det enda fallet skulle ha inträffat inom motionärens egen kommun, där det blifvit antingen ifrågasatt eller beslutadt — jag är icke säker på hvilketdera — att indragning af en barnmorsketjänst skulle ske. Otvifvelaktigt är det, mina herrar, denna märkliga händelse, som ligger till grund för motionen.

Alla de tidigare förslagen rörande denna fråga, som af motionären åberopats, förelågo redan innan lagen af 1908 stiftades; det sista af motionären omnämnda förslaget är sålunda af 1906, medan alla de öfriga äro ännu tidigare. Jag undrar om man icke har rätt att tolka detta så, att ett stort antal af dem, som tidigare motionerat i denna fråga, funnit att genom den 1908 stiftade lagen frågan kan anses ha blifvit preliminärt löst, och att äfven de ansett, att man borde afvakta någon erfarenhet af denna lag, innan man började ånyo rubba den. Det synes mig också därför, som om den af motionären åberopade klämman af framställningen 1897 knappast är till-

*Ang.
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.
(Forts.)*

*Ang.
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.
(Forts.)*

lämplig i fråga om den framställning, som nu göres, sedan lagen kommit till stånd och så nyligen i träd kraft.

De andra två af motionären åberopade skälen, som enligt hans mening borde föranleda bifall till motionen, nämligen att Riksdagen genom att fastställa minimiaflöning till barnmorska otvifvelaktigt gifvit på hand, att det vore ett statsintresse, det här gäller, och att staten också därigenom kan anses ha tagit ett visst husbondevälde öfver barnmorskorna, de två skälen synes mig icke vara tillfyllest för ett bifall till motionen. Jag förmenar nämligen, att det ingalunda bör vara för statsmakterna uteslutet att få fastställa vissa bestämmelser angående minimilöner, äfven då det rör kommunerna, utan att därmed skall vara som en gifven konsekvens förknippadt det villkoret, att staten då äfven skall bidraga till dessa löner. Jag anser, att för statsbidrag härvidlag erfordras något mera än endast det förhållandet, att staten anser sig ha rätt att fastställa vissa minimilöner.

Huru illa det är ställt med dessa förhållanden i öfrigt, säger motionären, framgår af de siffror, som föreligga i Kungl. Maj:ts proposition af år 1908. Ja, däri skall jag gifva motionären rätt. Jag tycker också, att det vore önskvärdt, om ett större antal barnmorskor än det, som fastställts genom lagen af 1908, kunde genom lag beslutas böra finnas i landet. Men, mina herrar, ett bifall till motionen medför ingalunda vinnandet af detta önskemål. Vill man vinna detta, skall man komma med förslag till lagändring i den riktningen, att kommunerna bli skyldiga att hålla ett större antal barnmorskor, och då kan man ju också, om man håller så mycket på det där statsbidraget, taga fram frågan härom i det sammanhanget. Men tar man frågan om statsbidraget enbart för sig, så vinner man icke någon ökning i antalet barnmorskor, liksom det å andra sidan icke blifvit bevisadt och knappast synes mig troligt, att den lag, som nu träd i kraft, kommer att medföra någon inskränkning i barnmorskeantalet.

Då jag sålunda icke har kunnat finna, att det, som motionären velat vinna med sin motion, nämligen att bereda kommunerna ett större antal barnmorskor eller måhända att bereda barnmorskorna bättre inkomster, kan vinnas genom motionen, tror jag, att kammaren gör klokast i att något afvakta samlad erfarenhet af denna lag, som den 1 januari i år träd i kraft, innan motionen bifalles.

Slutligen skall jag endast be att få tillbakavisa motionärens lilla släng åt statsutskottet, att statsutskottet icke skulle ha velat gå med på detta förslag, enär det varit väckt utaf enskild motionär. Om motionären vill studera såväl det nu föreliggande betänkandet ifrån statsutskottet som de förslag därifrån, vi behandlat tidigare under innevarande riksdag, tror jag, att motionären skall nödgas ge mig rätt uti, att det finnes flera förslag af enskild motionär, som vunnit tillstyrkan af statsutskottets majoritet, ja, det finnes till och med sådana förslag, som vunnit tillstyrkan af statsutskottet utan någon reservation. Men motionären får ursäkta mig, om jag för min del

har den uppfattningen, att det funnits starkare motiv för de förslagen än motionären här kunnat förebringa.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

*Ang.
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.
(Forts.)*

Herr Olausson: Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, men jag uppkallades af det försvar, som statsutskottets ärade vice ordförande presterade för utskottsbetänkandet. Statsutskottets ärade vice ordförande sökte göra gällande, att ett bifall till denna motion icke i någon mån skulle gagna vare sig barnmorskorna eller församlingarna. Jag kan icke följa den uppfattningen, ty det är alldeles uppenbart, att, om staten här med en viss del bidrar till barnmorskornas aflöning, kommunerna i många fall därigenom skola bli i tillfälle att ge barnmorskorna en förbättrad aflöning.

Nu kan det vara möjligt, att den minimilön, som staten fastställt, kan anses fullt tillräcklig för barnmorskorna i de flesta kommuner. Men här finnas dock många kommuner i Sverige, som ha så vidsträckt omfång och där resorna för barnmorskorna äro så besvärliga, att kommunerna i många fall icke lyckas få platserna besatta med den minimilön här är bestämd. I detta fall måste kommunerna träda fram med högre lön, ifall de skola få ordentliga barnmorskor. Och det är gifvet, att i sådana fall — och så är förhållandet mångenstädes i Norrland — skall ett statsbidrag med tacksamhet bli mottaget och skall också bidraga till att kommunerna kunna höja löneförmånen utöfver minimilönen. Jag tror också, att om staten sålunda lämnar bidrag till barnmorskornas aflöning, det äfven skulle verka därhän, att kommunerna blefve i tillfälle att bättre ordna denna barnmorskefråga och anställa större och nödigare antal barnmorskor, än nu mångenstädes är möjligt.

Jag får också understryka, hvad motionären här anfört, att då staten stadgar bestämmelser för dessa barnmorskors aflöning, bör det också vara statens plikt att i någon mån bidraga till denna aflöning.

Emellertid är det äfven en annan synpunkt, som gör, att jag vill gå med på ett bifall till motionen. Här arbetas i dessa dagar på ett utjämning af kommunalskatterna utöfver hela landet, och det är alldeles uppenbart, att ju mer staten bidrar till den ena eller andra betjäningens aflöning i kommunen, dess mer bidrar staten till en skatteutjämning. Denna aflöning trycker kommunerna mycket olika, beroende på kommunernas omfång och storlek. I de tätt befolkade kommunerna med större skatteobjekt är det gifvet, att man i förhållande till folkmängden kan vara betjänt af ett mindre antal barnmorskor. Men i de glest befolkade kommunerna med de mindre skatteobjekten behöfs ett större antal, beroende på de långa resorna. De glest befolkade kommunerna bli alltså mera betungade än de tätt befolkade. Om sålunda staten i någon mån bidrar till dessa barnmorskors aflöning, verkar detta i den riktningen, att det utjämnar den olika beskattningen för kommunerna. Äfven det är

Ang.
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.
(Forts.)

en god sak, och vi ha sett, att vår nu sittande regering har framkommit med förslag att i viss mån afhjälpa denna olikhet.

Jag tror därför, att kammaren skulle handla mycket klokt, om den i detta fall biträdde herr Larssons i Klagstorps motion, till hvilken jag för min del yrkar bifall.

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! Jag ber att också få säga några ord i denna fråga, som jag haft anledning att förr intressera mig för.

Det enda skäl för afslag å motionen, som statsutskottet har anfört, äro orden: »En mycket kort tid.» Det är själfva kärnan. Sålunda icke hvad statsutskottets ärade vice ordförande sagt. Det är någonting annat. Det första, som uttrycket hänför sig till, är att lagen varit i kraft »en mycket kort tid». Det kan ju medgifvas, att så är förhållandet. Men då man för det andra kommer in på frågan om lönen åt barnmorskorna, tycker jag, att t. o. m. själfva statsutskottet icke skulle ha behöft längre tid än som nu förevarit för att förstå, att en lön på 300 å 400 kronor icke kan vara så synnerligen mycket att lefva utaf. En barnmorska synes mig kunna behöfva åtminstone ungefär samma lön som t. ex. en småskollärarinna. Detta är ju 500 kronor. I trots af hvad vice ordföranden i statsutskottet sagt, är nog här fråga om barnmorskornas lön. Motionärens mening är att komma dessa barnmorskor till någon hjälp i fråga om deras lönestat.

Den andra synpunkten är, att staten skulle träda emellan något med hänsyn till denna lön. Jag kan icke se, att detta är någon oriktig princip, utan jag tror tvärtom, att det skulle gagna det hela, om så skedde. Och med den uppfattning, som jag förut haft i denna fråga och som jag äfven nu har, tycker jag, att man med godt samvete vid voteringen kan rösta för bifall till motionärens förslag.

Herr Hamilton: Herr talman! Det förefaller mig, som om statsutskottet något lättvindigt behandlat denna motion. När man läser statsutskottets utlåtande, kan man nära nog misstänka, att man inom utskottet icke förstått motionens innebörd. Man förklarar sig icke kunna gå med på motionen, därför att den skulle rubba en lag, som blifvit så nyligen fastställd som år 1908. Men 1908 års lag innebär ju bestämmelser rörande minimilön för barnmorskor och rörande deras anställande. Motionären begär någonting helt annat, möjligen ett tillägg till lagen, men vill icke ha någon ändring i lagens innehåll, han vill nämligen endast, att statsbidrag skall lämnas för aflönande af barnmorskor.

Här föreligger ett af de många fall, då Riksdagen ålagt kommunerna bördor, hvilka många kommuner, de hårdt skattebelastade, ha svårt att bära. Det kan visserligen förefalla, som om det skulle vara lätt för hvarje kommun att kunna bära en ökad skatt utaf

400 kronor, hvilket utgör minimilönen för barnmorskorna, men i åtskilliga kommuner kan detta lilla belopp uppgå till kanske 50 öre, 80 öre eller till och med till 1 krona per bevillningskrona, och den krona, som lägges på den förut befintliga skatten af kånhända 20 kronor per bevillningskrona blir i alla fall tung att bära. Det torde därför vara rättvist, att, då staten pålägger kommunerna denna börda, den också ser till, att kommunerna kunna bära den, och att den minskar denna börda genom att betala en viss del af densamma i form af statsbidrag.

Det torde också kunna hända, att detta anslag indirekt — det är icke dithän motionären direkt syftar, men det kan bli den indirekta följden — kan inom vissa kommuner bidraga till att öka barnmorskornas aflöning. Visserligen intaga barnmorskorna en mycket anspråklös plats i samhället, men i alla fall är denna befattning så viktig, att jag förmodar, att nära nog hvar och en af oss står i tacksamhetsskuld till dessa kvinnor. Skulle man äfven genom ett statsbidrag kunna höja deras små löner, som uppgå till 400 kronor, har man väl därigenom icke gjort någon skada, utan tvärtom.

Hufvudsaken är emellertid, att staten, då den pålägger en börda, ser till, att kommunerna kunna bära denna börda, och att den också bidrar att underlätta bördan för dem.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Häruti instämde herr *Bengtsson* i Norup.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Den senaste talaren, som nyss slutade sitt anförande, yttrade, att utskottet behandlat denna fråga med ganska lätt hand, och herr Byström yttrade: Utskottet borde förstå, att barnmorskornas aflöning är ringa. Ja, detta är en sak, som hvar och en kan vilja ta i öfvervägande, och man har nog tagit det i öfvervägande, när man betänker, att det icke är länge sedan denna lag trädde i kraft, det var ju den 1 januari i år. Då är det alltför tidigt, synes det utskottet, att nu framkomma med en lagförändring, gående i den riktning, att man skall upphäfva hvad man beslutat för så kort tid sedan, att det icke ens hunnit tillämpas så länge, att man fått någon erfarenhet utaf, hur denna lag verkar, som Riksdagen beslutat. Om nu motionären och de herrar, som instämt med honom, herrar Byström och Hamilton, när lagen framlades af Kungl. Maj:t, då framkommit med ett förslag, gående i samma riktning, som det nu framlagda förslaget, ja, då hade man kunnat se frågan från dess olika sidor, och då hade såväl den ena frågan som den andra kommit fram till behandling och granskning och öfvervägande, men att nu, innan man fått någon erfarenhet om verkningarna af den lag, som är stiftad, komma fram med ett förslag om ändring i detta hänseende, det synes mig vara att gå alltför långt i detta fall. Skall man på det

Ang.
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.
(Forts.)

sättet lagstifta, att man strax, sedan man är färdig med en lag, kommer fram med ändringsförslag, ja, då gratulerar jag herrarne här i Riksdagen, som skola på så sätt lagstifta. Det går icke att på detta sätt vara färdig genast efteråt att rifva upp det förslag, som man har varit med om förut att åstadkomma.

Herr talman, med dessa korta erinringar ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Helger: Herr talman, mina herrar! Det förefaller äfven mig — jag kan icke hjälpa det — som om statsutskottet hade väl lättvindigt behandlat denna ganska viktiga fråga, då det endast har hänvisat till 1908 års lag och sagt, att vi ännu icke vunnit erfarenhet om denna lags verkningar, och på denna grund afstyrkt motionen. Den föregående ärade talaren sade till och med, att ett bifall till motionen skulle innebära ett upphäfvande utaf den år 1908 stiftade lagen. I hvilka hänseenden detta skulle innebära ett upphäfvande utaf denna lag, kan jag verkligen för min del icke förstå. Det synes mig snarare, som om genom ett bifall till motionen det skulle blifva lättare för vederbörande kommuner att efterleva just denna lag, som då har tillkommit.

Jag skall be att få anföra ett par exempel på, hur denna skyldighet för kommunerna att hålla barnmorska verkar inom olika kommuner. I östra Värmland finnes en liten kommun med endast 1,400 invånare, och den har likväl ansett sig skyldig att hålla två barnmorskor, och det på den grund att församlingen är vidsträckt, och att den därför ansett det icke vara tillräckligt med endast en barnmorska. Denna kommun aflönar sina barnmorskor med 100 kronor utöfver den minimilön, som är fastställd. Men ändå räcker lönen icke till för att täcka deras lefnadsomkostnader. Det beror därpå, att befolkningen är så gles, att barnmorskorna ha mycket liten praktik: de förrättningar, som komma på hvar och en, uppgå till ett 20-tal årligen. Däraf förstå herrarne, att det icke kan bli några större inkomster för barnmorskorna. Hvad kostar det församlingen att hålla dessa två barnmorskor? Räknadt efter år 1907, det sista år för hvilket jag har några siffror, kostade det församlingen 9 öre per fyrk. En grannförsamling med ett fyrkant af ungefär 70,000 — den lilla församlingen har blott 11,000 — har också två barnmorskor, men de kosta församlingen icke mera än 1,4 öre per fyrk.

Dessa exempel visa, huru ojämnt ifrågavarande utgifter tynga de olika församlingarna. Det har sagts, att ett utjämning af dessa bördor genom statsbidrag icke skulle förbättra barnmorskornas ställning. Men jag vill understryka hvad herr Olausson i denna sak anförde, att, om församlingarna finge statsbidrag till aflönande af sina barnmorskor, så skulle de flesta icke stoppa statsbidraget i sin egen kassa, i hvarje fall icke helt och hållet, utan barnmorskorna skulle få åtminstone en afsevärd del däraf.

Till sist ber jag också att få erinra om, hurusom våra barnmorskor icke blott i de fall, som den förste ärade talaren framhöll, äro till gagn för kommunerna, utan äfven i ett annat hänseende i synnerhet i aflägsna kommuner, där de nämligen utöfva en omfattande och särdeles välsignelserik samaritverksamhet, som är af allra största betydelse vid olycksfall och hastigt påkommande sjukdomsfall, då man kanske har många mil till närmaste läkare.

Jag vill bevekande bedja kammaren behjärta barnmorskornas ställning, och likaledes de hårdt skattetyngda kommunernas ställning genom att bifalla motionen.

Ang.
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.
(Forts.)

Herrar *Sandin* och *Persson* i Björsholm instämde häruti.

Herr Byström: Jag ber blott att få läsa upp ett par rader för min vän herr Sjö. Han förebrädde oss, att vi icke passat på att motionera, när Kungl. Maj:ts proposition förelåg år 1908. Detta är en alldeles omotiverad förebräelse. Jag motionerade då tillsammans med herr Thavenius om ändring af denna proposition. Vi framställde det yrkandet, att första delen af § 3 i Kungl. Maj:ts förslag till lag angående kommuns skyldighet i fråga om anställande af barnmorska måtte få följande lydelse: Barnmorska, som är i kommuns tjänst fast anställd, skall i årlig lön åtnjuta minst 400 kronor samt därjämte förses med tjänlig bostad och nödigt bränsle eller ock erhålla ersättning därför med minst 100 kronor. I motionens syfte instämde herrar J. Hermelin, Edvard Wavrinsky, Curt Wallis, Oskar Berg, C. J. Hammarström, Adolf Janson och herr E. A. Leksell.

Redan då försökte vi som synes göra vår mening gällande, och vi ha icke funnit anledning att gå ifrån denna mening.

Herr talman, ehuru jag icke precis anser, att det af motionären framställda yrkandet är det mest lämpliga, ber jag att få vidhålla min hemställan om bifall till detsamma.

Herr Ekmán: Endast några få ord! Beträffande det senaste anförandet ber jag att än en gång få fästa min ärade vän herr Byströms uppmärksamhet på, att här icke är fråga om någon ökning af barnmorskornas lön, och att ett bifall till motionen ingalunda medför någon sådan ökning. Minimallönen är fastställd genom lagen af år 1908, som trädte i kraft den 1 januari i år, och det är nu endast fråga om, huruvida staten skall bidraga till en del af lönen eller icke.

Någon som helst garanti för att — såsom en del talare ställa i utsikt — om statsbidrag beviljas för en viss del af lönen, kommunerna finna anledning att höja lönen finnes naturligtvis icke. Den tanken strider mot hvad motionären anförde, då han tvärtom talade om att det fanns utsikt för att man skulle nödgas afskeda barn-

Ang
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.
(Forts.)

morskor, därför att kommunerna icke kunde betala ens den nuvarande lönen.

Herr Olausson sade, att det finnes många fall, då man icke kan få någon barnmorska för den nuvarande minimilönen, och att där statsbidrag naturligtvis skall mottagas med tacksamhet. Herr Helger yttrade någonting liknande, och han pekade på två kommuner i Värmland, af hvilka den ena, trots det den tillagt ett belopp öfver minimilönen, icke kunde få tillräcklig lön för sina två barnmorskor, under det i den andra kommunen lönen visade sig fullt tillräcklig. Ja, det kan finnas sådana enstaka fall, men icke kan man väl därför fatta ett beslut här på rak arm om att skriva till Kungl. Maj:t om, att alla kommuner skola ha statsbidrag för det ifrågavarande ändamålet. Och icke kan man åstadkomma den utjämning, om hvilken herr Olausson talade, därigenom att alla kommuner få lika stort statsbidrag. Man får dock något se till, att Riksdagen, innan den skriver till Kungl. Maj:t, så genomtänkt frågan, att Riksdagen vet, hvad den vill, och jag undrar, om man bör förebrå statsutskottet för att, såsom herr Helger förmenade, ha på ett lättvindigt sätt behandlat frågan. Men däremot tror jag, att det skulle kunna sägas, att Riksdagen behandlat denna fråga något lättvindigt, om den på grund af föreliggande motion skriver till Kungl. Maj:t och begär utredning, utan att den klart vet, i hvilka afseenden statsbidraget bör utgå för att verka utjämning, hvilket man ju talar om, ty om alla kommuner få lika stort statsbidrag, blir det ju icke någon utjämning.

Jag vill fästa greffe Hamiltons uppmärksamhet på, att det icke är därför att lagen, såsom han sade, stiftades så nyligen som 1908, som statsutskottet ansett, att man icke borde vidtaga någon åtgärd nu, utan det är därför, att lagen trädde i kraft så nyligen som den 1 januari 1912 och man icke vunnit den minsta erfarenhet om, huru den verkar, som statsutskottet ansett sig böra afstyrka motionen.

Herr Sjö: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af en talares på värmlandsbänken yttrande, då han sade, att jag hade yttrat, att lagen skulle upphävas genom antagande af det skrivelseförslag, som motionären här framställt. Jag ber då få erinra den ärade talaren om, hvad motionären föreslagit, och fråga, om icke det skulle bli någon förändring och något upphäfvande i det fallet. Här är det ju fråga om, att i stället för att barnmorskornas aflöning enligt nuvarande lag, som först tillämpats från detta års början, skall betalas af kommunerna, så vill motionären, att staten skall bidra väsentligt till denna aflöning, och motionären själf yttrade, att han ville icke allenast ha bidrag från staten till barnmorskornas aflöning utan också ansåg, att det borde bli väsentligt större aflöningar till dessa barnmorskor. Jag hemställer då till den ärade talaren på värmlandsbänken, om han icke kan uppfatta

motionen på det sätt, som den är skriven. Jag skall för resten läsa upp klämman i densamma, för att han må se, att det är en förändring, som här är ifrågasatt, en förändring i den lagstiftning, som vi nu ha. Motionären föreslår, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, till hvilket belopp och under hvilka villkor statsbidrag till inom kommun anställd examinerad barnmorskas aflöning må kunna beviljas, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna utredning kan föranleda.

*Ang.
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.
(Forts.)*

Har den ärade talaren nu hört, att det är ifrågasatt en förändring i den lag, som vi nu ha, och som jag ännu en gång ber få påpeka först i år börjat tillämpas?

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Larsson i Klagstorp: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet med anledning af herr Sjös första yttrande, men när han nu i sitt andra yttrande tagit afstånd från hvad han sade i sitt första, så anser jag mig icke böra syssla så mycket därmed. I sitt första yttrande sade han emellertid: skall man så lagstifta, att man genast rifver upp, hvad man så nyligen beslutat? Nu sade han i sitt andra yttrande, att det var fråga om icke ett upprifvande, utan en förändring. Och jag skulle ha velat säga herr Sjö, att det här icke alls är fråga om något upprifvande utan endast en komplettering af den lag, vi ha.

Angående vice ordförandens i statsutskottet yttrande skall jag be att gentemot honom få säga, att då han säger, att om motionärens begäran bifölles, skulle icke därigenom barnmorskorna ha någon utsikt till att få någon löneförhöjning, så har han icke träffat motionens kärnpunkt. Det, att barnmorskorna skulle kunna få något bättre aflöning, är ju ett af motiven för vår hemställan, men det ledande motivet är väl i alla fall det, som han hela tiden gått omkring, nämligen att kommunerna skola erhålla statsbidrag. Vi anse nämligen, att när Riksdagen och staten ålagt kommunerna vissa skyldigheter, så ha också Riksdagen och staten i sin ordning vissa skyldigheter mot kommunerna. Om det sedan i sin mån kunde bidra till, att barnmorskornas aflöning kunde bli något förhöjd, så vore väl därmed icke någon skada skedd.

Den ärade talaren yttrade vidare i sitt sista anförande, att om Riksdagen bifölle motionärens hemställan, så skulle Riksdagen handla lättvindigt. Jag har verkligen svårt för att se, att han har någon grund för detta påstående, ty man kan väl icke gärna säga, att Riksdagen handlar lättvindigt, när man känner till, att detta förslag om statsbidrag till barnmorskornas aflöning så många gånger varit före här och så många talare i Riksdagen uttalat sig till förmån för detta statsbidrags utgående. Och är det nu så, hvilket jag tror, att stämningen i kammaren vid denna riksdag också ligger i den

*Ang.
statsbidrag till
aflöning af
barnmorska.
(Forts.)*

riktning, att Riksdagen skall bevilja detta statsbidrag, så tror jag icke, att de herrar ledamöter af kammaren, som rösta för motionen, kunna beskyllas för att därmed hafva handlat lättvindigt. Jag tror, att hvar och en röstar efter moget bepröfvande och efter sin öfvertygelse.

Herr Hamilton: Herr talman! Herr Ekman påstod, att de, som talat för motionen, icke visste, hvad de ville. Jo, de förmena, att, när staten pålägger kommunerna bördor, staten också skall hjälpa till att bära dem. Vi önska således härvidlag få statsbidrag åt kommunerna till barnmorskornas aflöning. Den saken är alldeles klar.

Herr Ekman varnade vidare för, att vi icke borde på rak arm fatta beslut. Nej, det är icke det vi vilja göra, utan vi begära utredning, och först då den föreligger, skola vi fatta beslut. Jag kan således icke se, att vi gå lättsinnigt till väga. Vi önska blott häfda en åsikt, som länge gjort sig gällande åtminstone i denna kammare, och som framburits af framstående män förut motionsvis.

Jag ber, herr talman, att få vidblifva mitt yrkande.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan samt dels på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som emellertid votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å statsutskottets hemställan i punkten 6) af utskottets förevarande utlåtande nr 6, bifaller den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 103 ja mot 91 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkten 8.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9 och 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—20.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21,

angående Kungl. Maj:ts framställning om ett förslagsanslag å extra stat för 1913 af 350,000 kronor att under af Kungl. Maj:t angifna villkor användas till aflöning och underhåll af särskild polisstyrka på landet.

*Ang. polis-
väsendet på
landsbygden
m. m.*

Sedan utskottets hemställan upplästs, yttrade

Herr Helger: Herr talman, mina herrar! Innan kammaren fattar beslut i den föreliggande punkten, ber jag att få yttra några ord för att göra herrarne och särskildt vederbörande departementschef uppmärksamma på ett förhållande, som enligt min mening icke är, såsom det borde vara.

Som herrarna hafva sig bekant, har på senare åren polisstyrkan på landsbygden ansenligt ökat. Under det att man förut för ordningens upprätthållande ansåg det vara tillräckligt med den urgamla svenska, på förtroende för folket grundade fjärdingsmannainstitutionen, har man nu ansett sig böra tillsätta polismän icke allenast i de större industrisamhällena utan äfven i de mindre, ja, i somliga län patrullerar ridande polis på våra landsvägar.

Jag skall i detta sammanhang icke yttra mig om, huruvida vår befolkning på landsbygden är så förvildad, att det där behöfves så stor polisstyrka, utan jag skall endast yttra några ord om sättet för tillsättandet af polismän i de mindre industrisamhällena.

Vanligen är det en af arbetsgifvarne på platsen, som utaf en kanske förklarlig, men åtminstone för det mesta obefogad oro känner behof af att i det lilla samhället få polis. Han ingår då till kommunalstämman med anhållan, att den måtte bevilja anslag till anställande af polis samt söka Konungens befallningshafvandes tillstånd och statsbidrag. Är det då så, som ofta är fallet, att stämman är besökt endast af vederbörande arbetsgifvares anhängare, så går det vanligtvis bra; stämman beslutar tillsättandet af polis och beviljar det erforderliga anslaget. Man skulle nu vänta, att vederbörande nu böjde sig för stämmans beslut, äfven i det fall, att det ginge emot honom. Men såsom bekant behöfver icke alltid den, som har godt om pengar, vara lojal, utan i sådant fall plägar han

Ang. polis-
väsendet på
landsbygden
m. m.
(Forts.)

komma tillbaka med sin anhållan. Och denna gång upplyses det, att en enskild ledamot af stämman — hvar och en vet, att det är bolaget — beviljat det belopp, som behöfves utöfver statsbidraget för anställande af polis. Om nu stämman ändå skulle afslå denna förnyade begäran, så ingår vederbörande till Konungens befallningshafvande, som hör kronofogde och länsman — och det skulle vara ganska märkvärdigt, om icke dessa skulle finna det vara lämpligt att hafva ett ombud i den ifrågavarande byn eller samhället. De tillstyrka därför, Konungens befallningshafvande beviljar ansökan, statsbidrag erhålles och arbetsgifvaren-disponenten får sin polis. Jag säger med flit *sin* polis. Ty befolkningen kan naturligtvis icke betrakta en på sådant sätt tillkommen polis såsom en samhällets skyddsvakt, detta desto mindre som man till befattningen vanligen väljer en af bolagets lägre tjänstemän, en arbetsförman, en bokhållare, en skogvaktare eller dylikt. För arbetsgifvaren är detta förhållande naturligtvis synnerligen bekvämt. Han icke blott på detta sätt erhåller det skydd, som han kan anse sig vara i behof af, utan han får också till sin disposition en tjänsteman, som, äfven under det han utför arbetsgifvarens uppdrag, åtminstone får sken utaf att åtnjuta polisens myndighet och skydd. Men om en på detta sätt tillkommen polisman kan få det förtroende hos allmänheten, utan hvilket hans grannliga värf svärligen kan utföras, det torde kunna betviflas. Snarare blir hans uniform, hvar gång den visar sig, en ständig påminnelse för befolkningen om den kränkning, den anser sig hafva blifvit utsatt för.

För undvikande af allt missförstånd ber jag att få betona, att jag naturligtvis vill, att man skall tillsätta polis, där sådant behöfs för ordningens upprätthållande. Men jag tror, att på de platser, där kommunalstämma har afslagit förslag om anställande af polis, man tämligen tryggt kan antaga, att det icke förefinnes något sådant behof. I alla händelser anser jag det vara högst betänkligt, att enskilda personer eller bolag skola med statsbidrag få hålla polis. Ty *det* blir ju faktiskt det förhållande, som jag nyss nämnde.

Jag vill därtill slutligen uttala den förhoppning, att den nuvarande regeringen skall tillhålla sina befallningshafvande att iakttaga den största varsamhet vid meddelande af tillstånd att anställa polis på landsbygden, i synnerhet i sådana fall, då kommunalstämma har uttalat sig mot ett sådant anställande, och jag hoppas, att denna regering skall om möjligt bättre än den föregående lägga på minnet den gamle kungens ord: far varliga med mitt trogna svenska folk.

Herr talman, jag har icke något yrkande.

Med herr Helger förenade sig herrar *Sävström*, *Svensson* i Skönsberg, *Hage*, *Uddenberg* och *Strid*.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke annat än instämma med den siste ärade talaren däruti, att

sättet för tillsättning af polismän på landet i många afseenden är mycket otillfredsställande, och att på grund därutaf tillsättningen icke alltid varit ägnad att väcka det förtroende för denna institution, som den så väl kunde behöfva. Resultatet har också blifvit, att, oaktadt man enligt författningen i regel skulle få halfva beloppet till polisens aflönande af statsmedel, det gått så, att staten i vissa fall fått betala hela beloppet till polisens aflönande, under det att i andra fall återigen enskilda personer ensamma fått betala hela afgiften för polisen.

Men felet med detta, då en fabriksidkare eller en sågverksägare aflönat en eller kanske två, på något ställe flera poliser, är, såsom den siste ärade talaren sade, att de hafva blifvit *deras* poliser. Och vid sådant förhållande är det alldeles gifvet, att polisen icke kan ingifva samma respekt, som när det gäller en statsinstitution eller en kommunal institution.

Jag ber emellertid att få meddela, att hela denna fråga om polisväsendets organisation är föremål för den mycket långsamt arbetande s. k. fögderiförvaltningskommittén. Det var ju meningen, att vi skulle få vårt förslag färdigt redan förliden höst. Men det lyckades oss icke. Emellertid finnes nu ett fullständigt förslag till omorganisation af polisväsendet på landet utarbetadt inom kommittén. Det är visserligen icke officiellt ännu, och jag har sålunda ingen rättighet att yppa förslaget innehåll. Det skulle ju också kunna hända, att vissa detaljer blifva ändrade. Men jag vill dock meddela kammarens ledamöter, att det kommer att blifva en fullständig omläggning af hela denna organisation, hvarför jag hoppas, att de befogade anmärkningar, som framställdes af den siste ärade talaren — och uti hvilka jag i hufvudsak ber att få instämma — icke vidare böra komma i fråga.

Det är äfven en annan sak, som står i samband med denna fråga, ehuru den icke rör polisväsendet, men där äfven jag har en vädjan till regeringen; det rör dessa landsstatstjänstemän, som nu visserligen få ett välbehöfligt lönetillägg. Men som detta är på extra stat grundlägger det icke pensionsrätt. Jag vågar hoppas, att regeringen i sinom tid, när den får förslaget i ämnet under sin behandling, skall draga försorg därom, att dessa personer, kronofogdar, häradsskrifvare och länsmän, icke skola blifva lidande därpå, att de genom statsmakternas — jag säger med flit statsmakternas — åtgöranden fått vänta så länge, att de, som under tiden afgått, hafva fått nöja sig med den mycket otillfredsställande pension, som enligt gamla författningen tillkommer dem.

Jag har endast velat uttala denna förhoppning, att regeringen tager äfven den frågan under allvarlig ompröfning, så att dessa landsstatstjänstemän icke behöfva, utan egen förskyllan, blifva lidande på, att vi icke fingo ett sådant förslag till lönerreglering, då det första gången framlades, som var antagligt för Riksdagen, och

*Ang. polis-
väsendet på
landsbygden
m. m.
(Forts.)*

Ang. polis-
väsendet på
landsbygden
m. m.
(Forts.)

att vi nu därför nödgas år för år, intill dess fullständigt förslag föreligger, bevilja medel på extra stat.

Jag har naturligtvis icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan, men jag har ansett det vara nödvändigt att lämna dessa upplysningar och därvid uttala denna förhoppning beträffande den sistberörda frågan.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag har naturligtvis samma uppfattning, som den förste ärade talaren i denna fråga. Men då jag delvis skulle vilja beröra en annan detalj beträffande polisväsendet, och särskildt då jag därvid har att göra en allvarlig vädjan till regeringen, har jag icke velat underlåta att nu framföra ett par synpunkter.

Jag har berört redan förut — jag tror, att det var år 1906 — det beklagliga förhållande, som råder i vårt land, att polismän kunna få såväl åklagarfullmakt som häktningsrätt, fastän de afönas af enskilda. Det ansåg jag då, och det anser jag fortfarande vara ett högst beklagligt missförhållande, som råder i fråga om polis- och åklagarväsendet i vårt land. Det är väl ändå så, att den princip, som blifvit häfdad i vår lagstiftning, att domarne måste stå själfständiga, äfven bör hafva samma tillämpning, när det gäller allmänna åklagare. Det är, synes det mig, beklagligt för det allmänna rättsmedvetandet, om befolkningen kan få den uppfattningen, att en åklagare icke kan stå opartisk. Och det förefaller mig, att denna uppfattning kan få stöd, när det är så som det nu är på flera ställen å de stora arbetsplatserna, att polisuppsyningsmännen afönas af arbetsgifvarne fullt och helt, men hafva såväl åklagarrätt som häktningsrätt.

Jag ber, att få vädja till regeringen, att den, antingen då den förordning skall utkomma, om hvilken den siste ärade talaren erinrade, eller också under andra omständigheter, ville taga upp detta spörsmål till allvarlig pröfning och försöka att göra någonting, vare sig genom att hänvända sig till sina befallningshafvande eller på annat sätt, så att detta missförhållande kommer att upphöra.

Härmed förklarades öfverläggningen vara afslutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 22 och 23.

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

Ang. förstärk-
ning af arbets-
krafterna inom
väg- och vatten-
byggnads-
styrelsen.

Efter föredragning af *punkten 24*, angående förstärkning af arbetskrafterna hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, lämnades ordet till

Herr Vennersten, som yttrade: I motsvarande punkt under sjätte hufvudtiteln i statsverkspropositionen återfinnes ett yttrande af

vederbörande departementschef, hvilket gifver mig anledning att säga några ord, utan att jag har något yrkande att framställa.

I den del af löneregeringskommitténs betänkanden, som afgafs den 4 februari 1911, fanns en reservation af herr Carl Persson i Stallerhult, hvori han fäster uppmärksamheten vid det egendomliga förhållande, att ett civilt verk, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, hade tjänstemän, som alla tillhörde en kår af militär karaktär. Herr Carl Persson ansåg, att detta missförhållande, som det enligt hans förmenande var, borde afhjälpas, samt påyrkade, att officerarne vid kåren, då de befordrades till ordinarie tjänst, skulle vara skyldiga att afgå från sin anställning vid kåren.

Nu är det ju så, som de flesta intresserade veta, att det förhållande, som herr Carl Persson påpekade, har väckt intresse inom ganska vida kretsar bland väg- och vattenbyggare i vårt land och äfven bland allmänheten. Jag har därför velat fästa uppmärksamheten vid hvad som sades vid förra årets riksdag dels af departementschefen och dels af statsutskottet. Departementschefen anförde herr Carl Perssons reservation och tillade, att denna fråga varit föremål för regeringens uppmärksamhet äfven på grund af en annan anledning. Till Kungl. Maj:t hade nämligen från civila väg- och vattenbyggnadsklubben inkommit en skrivelse, hvori denna förening hemställde, att Kungl. Maj:t ville taga under ompröfning, huruvida icke skäl förefunnos för indragning af väg- och vattenbyggnadskåren. Jag vill icke uppehålla kammaren med att relatera de skäl, som denna klubb anført för sin hemställan. De återfinnas i en skrivelse till Kungl. Maj:t, — eller rättare sagdt två — som äro införda i en broschyr, hvilken blifvit, såvidt jag vet, kammarens ledanöter tillställd. Och med hänvisning till hvad däri säges, ber jag blott få fästa uppmärksamheten på denna fråga, som, såvidt jag förstår, nära nog tagit ett steg tillbaka.

Samme departementschef gjorde vidare följande uttalande: »Då fråga om väg- och vattenbyggnadskårens upphäfvande alltså föreligger, anser jag, att herr Carl Perssons framställning först i sammanhang med detta ärende bör upptagas till pröfning.» Nuvarande departementschefen berör frågan i innevarande års statsverksproposition, men på sådant sätt, att man icke får klart för sig, att frågan tagit något steg framåt. Under sjätte hufvudtiteln står rörande den ordinarie aflöningsstaten för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen följande:

»Det läres vid sådant förhållande så mycket mindre böra ifrågakomma att, såsom styrelsen hemställt, genom en ny kommitté upptaga frågan om reglering af styrelsens ordinarie lönestat, som frågan om väg- och vattenbyggnadsstyrelsens verksamhetsområde, *organisation och personal* kommer att bli föremål för förnyadt öfvervägande i sammanhang med departementalkommitterades bebadade förslag till ett nytt statsdepartement för kommunikationer och allmänna arbeten med hvad därmed sammanhänger.»

Härunder torde den föreliggande frågan inbegripas. Och jag

Ang. förstärkning af arbetskrafterna inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.
(Forts.)

Ang. förstärkning af arbetskrafterna inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.
(Forts.)

vill blott tillåta mig att uttala den önskan, att ärendet måtte, så snart sig göra låter, bringas till en slutgiltig lösning, ty de intressen, som häraf beröras, äro af den art, att jag icke säger för mycket, då jag påstår, att man snarast måste taga befattning med dem och afgöra saken. Jag har förut anfört hvar skälen finnas återgifna och hänvisar till den omnämnda broschyren, hvori den intresserade måhända kan komma att finna anledning till instämmande i min önskan, att ärendet måtte snarast möjligt komma till afgörande.

Jag har icke något yrkande att göra.

Härefter anförde

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman! Med anledning af hvad den siste ärade talaren anförde, ber jag att få meddela, att redan i anledning af det yttrande, som förekom i löneregleringskommitténs betänkande i fråga om sammanhanget mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och den militära väg- och vattenbyggnadskåren, denna fråga öfverlämnades till chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för yttrande. Sedermera hafva naturligtvis också de af herr Vennersten omförmälda skriftliga framställningarna till Kungl. Maj:t öfverlämnats till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller dess chef. Då yttrande i frågan ännu icke för ungefär en månad sedan inkommit, afläts en påminnelse till vederbörande att snarast möjligt inkomma med det infordrade yttrandet. Detta har emellertid ännu icke inkommit, men jag skall se till, att frågan icke blir på något sätt obehörigen förhalad.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 25—28.

Hvad utskottet i dessa punkter hemställt bifölls af kammaren.

Ang. understödjande af bro- och hamnbyggnader m. m.

Punkten 29,

angående anslag till understödjande af bro- och hamnbyggnader m. m.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b).

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen besluta, att i afseende å statsbidrag, som för år 1913 kunde af Riksdagen beviljas till väg anläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader äfvensom upprensning af åar och farleder, skulle gälla de allmänna villkor och bestämmelser, hvilka finnas intagna i Riksdagens skrivelse den 31 maj 1907.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra kammaren af herr *Torgén* väckt motion, nr 51, däri föreslagits, att Riksdagen måtte besluta, att bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar skulle utgå med $\frac{2}{3}$ af den verkliga och ej den beräknade kostnaden.

Ang. understödjande af bro och hamnbyggnader m m.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med bifall till den af Kungl. Maj:t gjorda framställningen och med afslag å herr *Torgéns* förevarande motion, måtte besluta, att i afseende å de af Riksdagen för år 1913 beviljade statsbidrag till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader äfvensom upprensning af åar och farleder skulle gälla de allmänna villkor och bestämmelser, hvilka finnas intagna i Riksdagens skrifvelse den 31 maj 1907.

Efter föredragning af momentet yttrade

Herr *Torgén*: I fråga om de allmänna villkor och bestämmelser, som skola gälla för erhållande af statsbidrag till väganläggningar och vägförbättringar, har jag tillåtit mig att väcka en motion.

I denna motion yrkar jag, att detta bidrag skall utgå med $\frac{2}{3}$ af den verkliga och icke, såsom nu är fallet, med $\frac{2}{3}$ af den beräknade kostnaden för ett dylikt företag. De flesta, som haft att syssla med någon vägbyggnad, hafva nog insett den orättvisa, som ligger däri, att de, hvilka skola bygga vägen, få betala rätt mycket utöfver hvad de borde. Meningen har naturligtvis varit, att den verkliga kostnaden skulle öfverensstämma med den beräknade, men genom en mängd omständigheter, som göra sig gällande vid kostnadsberäkningarna, har det vanligen blifvit så, att de vägbyggnadsskyldige få betala mera, än hvad de skulle få betala enligt den beräknade kostnaden.

Jag finner i utskottets utlåtande, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har ingifvit ett yttrande, däri styrelsen förklarar sig anse, att det ligger en viss säkerhet i det nu använda förfarandet, i det att vägbyggnadsskyldige skola ordna arbetena på ett lämpligare och mera ekonomiskt sätt, om de själfva få betala hela den kostnad, som uppstår öfver den beräknade, och skulle detta vara med en god statsekonomi förenligt. Ja, det må vara väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uppfattning om statsekonomi. Det är åtminstone icke min uppfattning, att det ligger något moraliskt i detta förhållande. Det är i alla fall så, att den kontroll, som beröres där, redan under nuvarande förhållanden förefinnes. Man har skyldighet att lägga fram sina handlingar och visa, att man icke fingerar någon summa. Den kontroll och den säkerhet, som det talas om, finnes nu, liksom den äfven kommer att finnas kvar enligt mitt förslag. Således behöfver någon fara på detta område aldrig göra sig gällande med den förändring jag påyrkat i min motion.

Det har vidare sagts, att orsaken till dessa förhöjda kostnader

Ang. under-
stödjande af
bro- och hamn-
byggnader
m. m.
(Forts.)

vore att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke har annat än en tämligen ytlig kontroll öfver vägbyggnadsföretagen. På sidan 26 i utskottets utlåtande står, att det är mycket ledsamt, att sådana oförutsedda omständigheter kunna inträffa, öfver hvilka de byggnads-skyldige icke kunna råda, som föranleda, att de vägbyggnadsskyldige få betala mera, än hvad de bort betala.

Det är just dessa omständigheter, som jag skulle vilja hafva bort, ehuru här icke sagts något om dem. Vi veta i alla fall, att den af staten verkställda beräkningen ofta slår fel, och det är därför man skulle behöfva kontroll, icke på oss, som bygga vägarna, ty den kontrollen finnes, utan på dem, hvilka utföra kostnadsberäkningarna, eller ock en förändring af det system, som möjliggör sådana omständigheter. En revision af kostnaderna borttar dem ej, om själfva grunden för kostnadsberäkningarna är felaktig.

Jag är synnerligen tacksam därför, att utskottet förordar en större noggrannhet vid kostnadsberäkningar, så att någon så stor skillnad, som nu förekommer, icke längre skall behöfva uppstå mellan den verkliga och den beräknade kostnaden. Detta är det enda erkännande, som jag kan gifva utskottet. Det kan ju vara godt att utskottet förordar noggrannhet, men detta är ej nog för att nå dit, som jag ville nå i detta fall.

Det framgår af den tabell, som finnes införd på sidan 27 i utskottets utlåtande, att detta icke är något speciellt länsintresse för oss däruppe, ty i Jämtland har den verkliga kostnaden uppgått till 112 procent af den beräknade, då vi däremot finna, att i Örebro län kostnaden uppgått till 147 procent.

Det kan här sägas, att utskottet erkänner, att genom dessa uppgifter uppmärksamheten blifvit fästad på det betänkliga missförhållande, som i många fall äger rum mellan den verkliga och den beräknade kostnaden.

Jag skulle kunna anföra många exempel på sådana betänkliga missförhållanden, men jag vill endast framdraga ett enda, men som är tillräckligt belysande. Kanske jag kan blifva i tillfälle att en annan gång återkomma med flera. Det gäller en liten vägsträcka mellan Lits och Hammerdals sockengränsar med en väglängd af endast cirka två mil. Där uppgick den verkliga kostnaden för väg-anläggningen till 151,221 kronor, örena utelämnade. I statsbidrag erhöles för denna vägbyggnad 59,800 kronor. Två tredjedelar af den verkliga kostnaden är 100,814 kronor, men vi hafva endast fått 59,800 kronor. Jag tror emellertid, att ingen enda i kammaren skulle vilja motsäga mig, då jag säger, att jag finner, att det icke endast är på grund däraf, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke har tillräckligt kontrollerande myndighet öfver oss, som denna stora skillnad i kostnaden uppkommer, utan det är jämväl något annat, som är anledningen därtill.

Äfven väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har emellertid gifvit sitt erkännande åt det verkligt berättigade i hvad jag i min motion

anfört, men den säger, att den anser, att det fordras en utredning, en uttömmande utredning i denna fråga, innan så pass genomgripande förändringar kunna verkställas, som de nu ifrågasatta. Vid sådant förhållande, säger utskottet — och märkvärdigt nog är detta det enda skäl jag finner i utskottets utlåtande för ett afslag — har det ej ansett sig kunna biträda motionärens framställning. Utskottet erkänner dock på samma gång, att det är betänkliga missförhållanden, som råda öfverallt eller åtminstone i ett flertal fall, men detta oaktadt finner det ingen anledning att tillstyrka bifall till motionen. Det skulle emellertid, enligt mitt förmenande, varit en anledning för utskottet att yrka bifall till motionen, som ju begär något bestämdt, något positivt, eller att åtminstone sluta med ett yrkande, som äfven väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finner sig föranlåten att förorda, nämligen en skrivelse om utredning. Statsutskottet har funnit en anledning för att yrka afslag, hvilket jag för min del icke kan förstå. Det är emellertid, såvidt jag kan finna af utskottets tioradiga utlåtande, gifven en tydlig hänvisning till mig att återkomma till ett annat år, och jag skall därför icke nu göra något särskildt yrkande; jag endast beklagar, men det är icke mitt fel, att mitt liktal öfver motionen jämväl är ett liktal öfver utskottets utlåtande.

*Ang. under-
stödjande af
bro- och hamn-
byggnader
m. m.
(Forts.)*

Herr Ekman: Herr talman! Endast några ord för att äfven jag å min sida må understryka, att motionären i det stora hela, såvidt jag förstår, uppfattat statsutskottets mening riktigt. Motionären har föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar må utgå med $\frac{2}{3}$ af den verkliga och ej den beräknade kostnaden. Statsutskottet har konstaterat, att ett missförhållande i de af motionären angifna hänseenden otvifvelaktigt förefinnes, men statsutskottet har, på grund af att denna fråga, enligt hvad som blifvit för utskottet tydligt, tarvar en större utredning än den, som för närvarande föreligger, icke ansett sig kunna tillstyrka motionen. Den uppfattningen, att statsutskottet ställt sig välvilligt i sak, torde alltså få anses vara riktig. Jag vill sträcka min förhoppning något längre än motionären; jag vill nämligen uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t måtte ägna denna fråga all nödig uppmärksamhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 30,

angående anslag till anläggande af enklare vägar i Västerbottens läns öfre lappmark.

Ang. anläggande af enklare vägar i Västerbottens läns öfre lappmark.

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom Första kammaren, nr 30, af herr *Rosén* och den andra inom Andra kammaren,

Ang. anläggning nr 126, af herr *Hellberg*, med instämmande af herrar *Bäckström*, *Wicklund*, *Mörtsell* och *Rehn*, hade föreslagits, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 30,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts befallningshafvandes i Västerbottens län förfogande för att på af Kungl. Maj:t närmare angifna grunder användas till anläggande af enklare vägar i Västerbottens läns öfre lappmark.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att herrar *Roséns* och *Hellbergs* förevarande motioner icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Uti en vid punkten fogad reservation hade emellertid herrar *Billing*, *Kvarnzelius*, *Hahn*, friherre *Gripenstedt*, *C. G. Ekman*, *Wicklund* i *Brattfors*, *Thorsson*, *Rydén*, *Hellberg* och *Anderson* i *Råstock* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 30,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts befallningshafvandes i Västerbottens län förfogande för att, hufvudsakligen i öfverensstämmelse med de i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 12 januari 1909 angifna grunder, användas till anläggande af enklare vägar i Västerbottens läns öfre lappmark.

Sedan utskottets hemställan upplästs, lämnade herr talmannen ordet till

Herr *Hellberg*, som anförde: Herr talmän! Jag är glad, att utskottet har funnit syftet med min motion behjärtansvärdt, men jag är å andra sidan ledsen, att det icke har kunnat tillstyrka densamma. Jag har nu anmält min reservation mot utskottets hemställan i denna punkt och därvid fått, såsom synes, ett lika stort som fint sällskap. Det är väl det, som i sin tur har gjort, att motionen vid behandlingen i Första kammaren nyss lärt blifvit bifallen, och jag kan därför nu fatta mig ganska kort.

Förhållandet är det, att på förslag af Konungens befallningshafvande i Västerbottens län regeringen föreslagit och Riksdagen beviljat 30,000 kronor till enklare vägar i Västerbottens län för åren 1910, 1911 och 1912. Dessa penningar ha användts af länsstyrelsen att åstadkomma en väg i *Tärna* och *Stensele socknar*, och det är beräknadt, att denna planerade väg skall bli färdig 1913 eller allra senast på hösten 1914, ty det går här ej så fort, därför att arbetet skall utföras hufvudsakligast af befolkningen själf på de lediga stunder de kunna ägna däråt. *Tärna socken* särskildt, som har sin handel och vandel på *Norge*, har varit så intresserad att få förbindelse med *Sverige* — till *Norge* har den nämligen landsväg ända ner till *Mo* — att *Tärna kommun* åtagit sig att bygga sin andel af vägen efter fyrktal. Jag kan nämna, att därvid fick exempelvis provinsialläkaren på sin lott att anlägga väg på $2\frac{1}{2}$ kilome-

ter, kyrkoherden fick något mindre vägsträcka, och på länsmannens del kom 1 1/2 kilometer väg. Så starkt är intresset i dessa socknar att få dessa enkla vägar.

Nu anhöll Konungens befallningshafvande i Västerbottens län i höstas, att regeringen äfven för 1913 skulle föreslå Riksdagen att bevilja lika stort belopp eller 30,000 kronor för att bygga en ödebygdsväg i en annan socken, nämligen i Sorsele. För dem, som icke äro så inne i de topografiska förhållandena där uppe, ber jag att få nämna en sak. En ärad ledamot här i kammaren höll före, att då det nu fanns medel tillgängliga för förstnämnda vägs bygande under 1913 och 1914, skulle det icke behövas några vidare medel till någon ny väg. Jag vill emellertid nämna, att denna nu ifrågasatta nya väg skulle gå fram i en annan socken och att det är så pass stort afstånd emellan ifrågavarande vägar, att det är ungefär detsamma, som om man skulle hålla på att bygga en väg i Örebro län och en i Södermanlands län.

Nu har Konungens befallningshafvande uppgjort kostnadsförslag till en sådan ödebygdsväg i Sorsele socken i stället för en landsväg. Det är nämligen så, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har velat bygga en landsväg i stället för en ödebygdsväg. Redan 1902 var detta förslag å bane, men det kunde då icke realiseras till följd af befolkningens ringa bärkraft och blef icke heller satt i verket på något sätt, utan stannade vid blotta förslaget. Nu har Konungens befallningshafvande föreslagit, att på denna sträcka i stället skulle byggas en ödebygdsväg, och kommunalstämman och socknens förtroendemän ha påvisat, att en sådan väg skulle vara omistlig. Den väg, det är fråga om, skulle sträcka sig från öfre ändan af sjön Storvindeln till Gautsträsk eller Ammarnäs kapell. Jag ber att i detta sammanhang få rätta ett misstag, som en eller annan kan göra sig skyldig till beträffande topografin och hvilket jag särskildt vet är fallet med en ledamot. Han ansåg nämligen, att då Riksdagen i fjol beviljade medel för upprensning af Bräskaforsen, så skulle det nu vara onödigt att bevilja medel till en dylik enkel väg, som skulle, enligt hans åsikt, komma att löpa jämnsides med den andra.

Nu skall jag be att med anledning däraf här få visa en enkel ritning, som jag nyss gjorde upp, men hvilken icke alls skall betraktas såsom något konstverk utan blott såsom ett enkelt utkast. Vi se här Sorsele kyrkoplats, Storvindeln och nedre Gautsträsk. Däremellan ha vi Bräskaforsen, hvartill Riksdagen i fjol beviljade medel. Genom upprensning af denna fors skulle mellan nedre Gautsträsk och Storvindeln bli en led, som kunde befaras och ros, och man skulle t. o. m. där kunna gå fram med ångbåt. Ifrån norra ändan af Storvindeln eller Gillisnuole går älfven upp i öfre Gautsträsk eller Ammarnäs kapell, men denna del af älfven, som har en längd af öfver 3,6 mil är icke användbar, därför att det är fors vid fors, och där så icke är, är han så strid, att han icke kan begagnas

Ang. anläggande af enklare vägar i Västerbottens läns öfre lappmark.
(Forts.)

Ang. anläggning
de af enklare
vägar i Väster-
bottens läns
öfre lappmark.
(Forts.)

såsom samfärdsled. Ifrån öfre Gautsträsk är det 6 å 7 mil till Kölen, d. v. s. till gränsen, och vi förstå då, att det är ganska ogästvänliga trakter, hvarom det här är fråga.

Nu har föreslagits, att denna väg skulle byggas såsom vanlig landsväg $3\frac{1}{2}$ mil och skulle komma att kosta 278,200 kronor. På denna vägsträcka ha vi två byar, den ena heter Öfre Sandsele och den andra heter Kraddsele. Afståndet dem emellan är endast 7,870 meter, d. v. s. $\frac{3}{4}$ mil. Denna korta bit af vägen är emellertid den allra mest oframkomliga. Om sommaren får man där frakta allt gods på ryggen och sålunda bära det, man kan omöjligen leda fram kreatur, man kan ej rida, ej klöfja; om en sjuk skall forslas, så måste han bäras o. s. v. Kostnaden för denna del af vägen skulle endast uppgå till 9,300 kronor — observera detta belopp, mina herrar! — men i det förslag, som uppgjordes 1902, skulle samma lilla bit på $\frac{3}{4}$ mils längd draga en kostnad af 51,500 kronor och därtill skulle komma en bro för 58,300 kronor. Nu tycker jag, att om man i stället kan få en enkel väg för kalkylerade 9,300 kronor, hvartill sedan kommer kostnaden för ett färjställe, kan det väl icke bestridas, att ett synnerligen svårt hinder blifvit undanröjdt för befolkningen och detta för ett ovanligt ringa pris.

Jag vill endast i förbigående nämna, att Sorsele socken är 18 mil lång, den är således större än hela Stockholms län, men det finnes för närvarande endast fem miles landsväg inom hela socknen. Från kyrkoplatsen till norska gränsen är det 13 mil, d. v. s. fågelvägen, ty ingen väg finnes. Utskylderna äro så stora i Sorsele socken, att den i det afseendet icke öfverträffas af mer än fem kommuner i hela landet, siffrorna behöfva ju icke nu anföras. Ifrån Sorsele kyrkoplats till närmsta järnvägsstation är det icke mindre än $17\frac{1}{2}$ mil. Vill man därför verkligen hjälpa befolkningen i öfre lappmarken ur dess isolering och vill man förena inbyggarna där uppe till samarbete för lappmarkens uppsving och göra dem bärkraftigare, så måste man skynda på att hjälpa dem med sådana vägar, att de verkligen kunna komma fram till närmaste hufvudplats. Då emellertid befolkningen icke anser sig behöfva vägar, som kosta 60-, 70- ja till och med 80,000 kronor per mil, utan nöjer sig med vägar, som kosta vida mindre, 6- å 7,000 kronor per mil, så tycker jag, att man verkligen bör taga fasta på den saken. Man kan icke vänta med vägar, tills befolkningen blir bärkraftigare, ty vägar måste ju finnas, innan bärkraften kan ökas, därom äro vi väl alla öfverens. Jag anser för den skull, att man bör skaffa dessa trakter enklare vägar, med hvilka de själva för närvarande vilja åtnöjas. Om denna kammare, hvilket jag icke vill hoppas, afslår detta förslag, så skulle verkligen uppstå en stor misstämning i dessa vanlottade bygder, men då Första kammaren, som sagdt, redan gått med på motionen, hyser jag den förhoppning, att äfven denna kammare skall behjerta denna sak.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Zetterstrand, Mörtzell, Molin* Ang. anläggande af enklare vägar i Västerbottens län öfre lappmark. (Forts.)
 i Dombäcksmark, *Wikström, Bäckström, Sjöberg* i Sköfde, *Larsson*
 i Klagstorp, *Ekerot, Indebetou, Kronlund, Helger, Mossberg, Svensson*
 i Skönsberg, *Röing, Lithander, Wedin, Jonsson* i Gumboda,
Carlsson i Frosterud, *Hage, Lundström* i Långnäs, *Modig, Hamrin,*
Hansén och *Olausson*.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman! Jag skall endast be att med några ord få angifva den ståndpunkt, som regeringen intagit uti denna fråga. Såsom herrarne ha sig bekant, beviljade Riksdagen för hvartera af åren 1910, 1911 och 1912 30,000 kronor till ödebygdsvägar i Lappland, närmast då till vägen från Stensele till Tärna gamla kyrkoby. Man antager, att den del af denna väg, som faller inom Stensele, skall bli färdig, åtminstone i sin väsentliga del, till den 1 oktober 1913, och att en del af vägen inom Tärna socken, nämligen vägsträckan mellan Ajaur och Yttervik, skall bli färdig likaledes till den 1 oktober 1913. Hela vägen mellan Stensele och Tärna torde kunna byggas för af Riksdagen redan beviljade medel. När anslag till dessa ödebygdsvägar första gången beviljades, framhölls det af vederbörande departementschef, och äfven af statsutskottet och Riksdagen, att byggandet af dessa ödebygdsvägar skulle betraktas såsom varande af försöksnatur; detta sades uttryckligen ifrån, och Kungl. Maj:t bestämde ock genom kungl. bref den 4 juli 1910, att vägen Tärna—Stensele skulle fullbordas, innan något anslag finge af Kungl. Maj:ts befallningshafvande disponeras till annan öbebygdsväg. Uppenbarligen ville man därigenom få tillfälle att vinna erfarenhet beträffande ifrågavarande vägtyps lämplighet och de villkor, som borde fastställas för byggande af sådana vägar. Såsom här är omförmäldt, inkom Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västerbottens län år 1911 med framställning om byggande af en väg mellan Gausträsks kapell och norra änden af Storvindeln, och Konungens befallningshafvande begärde då medel närmast för byggande af vägsträckan Sandsele—Kraddsele. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som i ärendet hördes i vanlig ordning, fann, att denna väg utefter Storvindelns dalgång vore af den stora betydelse, att den borde byggas efter den vanliga typen. Styrelsen åberopade, att efter inlandsbanans tillkomst blefve förhållandena i förevarande trakter sådana, att det vore önskvärdt att få en dylik starkare byggd vägförbindelse uti ifrågavarande trakter. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansåg vidare, att det vore uppenbart, att de hårdt betungade kommuner, vägen skulle genomlöpa, icke själfva kunde bidra med den tredjedel af anläggningskostnaden, som i dylika fall skall tillskjutas af väghållningsskyldige, utan det ifrågasattes, att man skulle gå in till Riksdagen med framställning om, att ifrågavarande väg måtte byggas *uteslutande* af statsmedel. Den beräknade kostnaden för vägen uppgick till omkring 275,000 kronor.

Ang. anläggningarna af enkla vägar i Västerbottens läns öfre lappmark. (Forts.)

Emellertid behöfde själfva förslaget ytterligare revideras med hänsyn till de ändrade förutsättningarna.

Det var nu berörda förhållanden, som gjorde, att Kungl. Maj:t icke ansåg, att frågan förelåg i så utredt skick, att förslag i ämnet borde föreläggas redan 1912 års Riksdag. Man stod därvid på den af Riksdagen uttalade ståndpunkten, att man borde ha någon säker erfarenhet att bygga på rörande lämpligheten af den vägtyp, som låg till grund för den under anläggning varande ödebygdsvägen från Stensele till Tärna, innan man gick vidare i byggandet af ödebygdsvägar.

Med hvad jag nu sagt är det icke min afsikt att motsätta mig det anslag, som här vunnit förespråkare från så många reservanter inom statsutskottet och så varma talemän i denna kammare. Beslut är också redan fattadt af Första kammaren i enlighet med reservationen. Jag har emellertid velat framlägga de skäl, som varit för regeringen bestämmande i detta fall. Jag tror för min del, att äfven om, såsom jag antager blir händelsen, kammaren kommer att bifalla den nu föreliggande motionen, man därmed icke på något mera allvarligt sätt föregriper de väganläggningar i öfrigt, som kunna erfordras uti ifrågasatta trakter, enär naturligtvis en ödebygdsväg sedermera, när inlandsbanan nått upp till dessa trakter, kan utvidgas. Det vore dock gifvetvis klokare, om, innan man gick vidare, man hade en säkrare erfarenhet att bygga på, än den man för närvarande har.

Jag är i alla händelser öfvertygad om, att, hur kammaren än beslutar i detta fall, frågan om fortsatt anslag till ödebygdsvägar icke kommer att hvila alltför länge. Otvifvelaktigt är också, att ett sådant anslag, som det nu ifrågasatta, kan komma att blifva till gagn för dessa på kommunikationer så synnerligen vanlottade trakter.

Herr Hamilton: Efter det yttrande, som vi nu hört från regeringsbänken, och efter det beslut, som af Första kammaren redan fattats i denna fråga, skall jag icke uppehålla kammarens tid med att orda för motionärens förslag. Andra kammaren har ju alltid visat sig behjärta framställningar om anslag, som afse att hjälpa den fattiga befolkningen uppe i Norrland. Jag skall, som sagdt, inskränka mig till att yrka bifall till reservationen.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Om man förut hyst någon tvekan, hvilket verkligen icke varit fallet med mig, huru denna fråga låg här i kammaren, torde väl denna tvekan ha blifvit skingrad af de talrika instämmanden, som den förste talaren här fick, hvarigenom det till fullo konstaterades, att i dag blåser det norrlandsvind i Andra kammaren. Jag har nu för min del icke någonting emot den vinden, utan jag skall endast tillåta mig att här förklara hvad som varit orsaken till, att statsutskottet icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionen.

Innan jag emellertid öfvergår till denna förklaring, ber jag att få säga, att jag tror, att vare sig man här bifaller motionen eller man bifaller statsutskottets utlåtande, skall resultatet blifva ungefär detsamma. Jag har nämligen den tron, att den vägtyp, som här afses, verkligen kommer att i praktiken visa sig lämplig, ehuru man ännu icke enligt mitt förmenande vunnit tillräcklig erfarenhet beträffande densamma. Jag tror icke heller, att det kommer att dröja så länge, som motionären föreställt sig, innan den erfarenheten vinnes. Om alltså min förmodan i dessa två afseenden kommer att besannas, blir resultatet i stort sedt ungefär detsamma, vare sig motionen eller statsutskottets utlåtande bifalles.

Att statsutskottets majoritet icke ansett sig kunna tillstyrka motionen, beror förnämligast därpå, att då Riksdagen första gången fattade beslut om byggande af detta slag af vägar, hvilket skedde år 1909, uttalade statsutskottet — och detta uttalande godkändes äfven af Riksdagen — att byggandet af detta slags vägar vore att anse såsom ett försök. 1909 års statsutskott säger nämligen bland annat: »Då emellertid företaget i fråga är af utpräglad försöksnatur, vill det synas utskottet, som om det vore lämpligt att, på sätt jämväl af Konungens befallningshafvande och departementschefen ifrågasatts, åt Konungens befallningshafvande i hvarje särskildt fall öfverlämnas att afgöra hvilken vägtyp som bör komma till användning.» Detta uttalande återigen står icke i ovillkorligt sammanhang med frågan om, huruvida vägen skulle blifva af den nu ifrågasatta typen eller af en dyrare typ, utan utskottet förutsatte då äfven möjligheten af en ännu billigare typ. Utskottet säger nämligen därom: »I afseende å sättet för utförande af de ifrågasatta vägarne hafva meningarne varit delade, i det att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med underlydande distriktstjänstemän ansett, att vägarne borde anordnas så, att de äfven kunde trafikeras med hjuldon, under det att Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västerbottens län och departementschefen hålla före, att en dylik anordning icke i hvarje fall vore nödvändig.»

Vid sådant förhållande och då ännu icke den erfarenhet rörande detta försök, som man år 1909 förutsatte, har kunnat vinnas, har statsutskottets majoritet icke ansett sig nu kunna tillstyrka det föreliggande förslaget. För min del skall jag emellertid med mycket jämnmod bära den eventualiteten, att reservationen här vinner kammararens bifall, men jag skall, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Det kan ju synas, som om den fråga, hvilken vi nu diskutera, icke är så stor; för min del anser jag dock, att den är stor för de trakter, som beröras af densamma. Då jag begärde ordet för att här yttra mig i frågan, gjorde jag det egentligen därför, att jag under tidigare år med mycket stort intresse tagit del i hithörande saker. Genom besök på de platser, hvarom här är fråga, genom resor där uppe i både Väster-

*Ang. anlaggan-
de af enklare
vägar i Väster-
bottens läns
öfre lappmark
(Forts.)*

Ang. anläggande af enklare vägar i Västerbottens läns öfve lappmark.
(Forts.)

botten och Norrbotten har det sedan många år stått alldeles klart för mig, att det vore nödvändigt att söka få en ändring till stånd med afseende å vägförhållandena i lappmarkerna. När man reser där uppe, finner man mycket snart, att de vägar, som där byggas efter väg- och vattenbyggnadsstyrelsens föreskrifter, visserligen äro bra och t. o. m. utmärkt bra. Jag skulle dock vilja uttala den meningen, hvilket jag för öfrigt många gånger gjort, att det är icke vägar af sådan typ, som lappmarkerna behöfva. Man behöfver icke där ha vägar, som kosta så ofantligt mycket som hvad fallet är med de, som nu blifvit byggda där. Då man färdas i dessa trakter, finner man, att enbart den tredjedel af kostnaderna för landsvägarna, som befolkningen själf får betala, blir för denna befolkning snart sagdt ruinerande, och ändå åstadkommes icke mycken väg med hvad de väghållningsskyldige själfva sålunda kunna lämna. Det var därför alldeles klart, att man måste söka se till att få fram en sådan vägtyp, som tillfredsställde befolkningens behof. Jag menar här, att man borde söka få vägar, som kostade väsentligt mycket mindre än de allmänna landsvägarna. Låt vara att dessa vägar byggas efter en mycket enklare typ och att vägen ginge backe upp och backe ned, och låt vara att de ginge i krokar och kanske äfven stora sådana, men de skulle dock bereda befolkningen en möjlighet att kunna ta sig fram, och detta vore för en stor del af denna befolkning hufvudsaken. Jag håller följaktligen före, att det ligger en väsentlig vikt på, att man bereder tillfälle åt så många platser eller byar som möjligt att få väg, låt vara enklare sådan; jag anser detta vara viktigare än att låta blott $\frac{1}{10}$ eller $\frac{1}{12}$ af alla dessa platser få väg, om också en bättre sådan. Detta har varit de skäl, som gjorde, att den förra regeringen på sin tid framkom med förslag om, att ett anslag å 30,000 kronor om året borde beviljas för dessa väganläggningar. Jag behöfver emellertid icke tala mycket om den saken, ty här är kanske icke någon meningsskiljaktighet om, att det är lämpligt och bra att bygga sådana vägar.

Här ha nu anförts två skäl emot beviljandet af dessa 30,000 kronor för 1913. Det ena af dessa skäl anfördes senast af statsutskottets vice ordförande, som sade, att det här egentligen blott rörde sig om ett försök. Ja, mina herrar, men hvarti består försöket? Jo, det skulle väl bestå i, att man sökte utröna, om det vore lämpligt att skaffa sådana vägar, om de kunde erhållas för det pris, som man verkligen tänkt sig, och om de kunde fylla det behof af vägar, som där uppe förefinnes. Detta försök är nu gjordt. Man har byggt sådana vägar, och man vet, att de, som färdats fram på dessa vägar, äro mycket nöjda och belättna med desamma. Jag tycker således, att man här kan anses ha lämnat försöksstadiet. Ty icke skulle väl försöket sträckas så långt, att man, sedan den första delen af vägen blifvit byggd, skulle dröja några år för att se, om folk verkligen begagnade sig af densamma och om den tillgodosåge det behof, som däruppe förefinnes i detta afseende, och alltså vore

till nytta. Det är ju klart, att då man förut icke haft någon väg mellan Stensele och Tärna, befolkningen däruppe gifvetvis skulle begagna den väg, som sålunda komme till stånd. Jag tycker, att talet om försök härvidlag borde kunna vara affärdadt med, att det nu verkligen är bevisadt, att vägar, som tillfredsställa befolkningen, kunna byggas för det billigare pris, som man här tänkt sig.

Det andra motskäl, som nyss anfördes, var att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle hafva föreslagit, att det skulle anläggas en landsväg på den sträcka, som det nu är fråga om, i Sorsele socken. Ja, mina herrar, då får jag säga, att, om väg- och vattenbyggnadsstyrelsen verkligen tänkt att där skulle kunna byggas en allmän landsväg för 270,000 kronor, så tycker jag, att detta är det starkaste skäl för Riksdagen att nu förekomma väg- och vattenbyggnadsstyrelsens tanke i det fallet genom att bevilja 30,000 kronor för nästa år för att få en billigare väg, ty någon annan väg behöfs ej.

På grund af hvad jag sålunda anført ber jag, herr talman, att få instämma med reservanterna och yrka bifall till motionen.

Med herr Lindman förenade sig herrar *Persson* i Tällberg, *Janson* i Bräten, *Jansson* i Edsbäcken, *Odqvist*, *Vennersten*, *Lundström* i Göteborg, *Olsson* i Broberg, *Svensson* i Skyllberg, *Olofsson* i Åvik, *Andersson* i Knäppinge, *Björnberg*, *Olsson* i Berg, *Lemke* och *Sommelius*.

Herr Rydén: Herr talman! I statsutskottet har jag så godt jag kunnat arbetat för att motionen skulle bifallas och jag kan därför icke annat än glädja mig öfver den stora och starka stämning, som här kommit till uttryck för den uppfattning, som vi några stycken velat häfda. Men jag begärde ordet egentligen för att för min del få säga det, att jag har den uppfattningen, att statsutskottet skulle kommit att bifalla motionen, om det icke i sista stund uppstått ett misstag. Man fick nämligen för sig, att den kanalisering af Störvindeln vattendrag, som beslöts af fjolårets riksdag, skulle komma att ligga sida vid sida med den nu föreslagna vägen. Det var därför bra, att motionären utredde, att så icke var förhållandet, och jag tror, att, om denna utredning förelegat i statsutskottet, hade statsutskottet tillstyrkt motionen.

Jag ber likväl få säga, att jag kan icke finna, att man bör så mycket klandra statsutskottets majoritet för att den kommit till den uppfattning, hvartill den har kommit, och ännu mindre, att regeringen ställt sig en smula betänksam. Det är ju så, att de underordnade myndigheterna, i första rummet väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, ställt sig icke blott kyliga, utan nästan afvisande mot fortsättningen af detta vägbyggnadsföretag. Jag var med i den afdelning af statsutskottet, som första gången behandlade denna fråga, och när den kom upp år 1909 gjorde vi en verkligen mycket ingående undersökning för att bilda oss ett omdöme om densamma.

Ang. anläggande af enklare vägar i Västerbottens läns öfre lappmark.
(Forts.)

Ang. anläggning
de af enklare
vägar i Väster-
bottens läns
öfre lappmark.
(Forts.)

Vi hade på känn, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke var så särdeles lifvad för att gå in på detta system. Man hade en känsla af, att det var Konungens befallningshafvande i Västerbottens län, som stod såsom den pådrifvande kraften, och vi funno naturligtvis däri en anledning att söka grundligt genomtränga denna fråga. Då fingo vi enhälligt den uppfattningen, att det var ett så godt uppslag detta, att det måste vi taga hand om, äfven om vi icke kunde få väg- och vattenbyggnadsstyrelsen riktigt med oss. Nu har jag fortfarande den uppfattningen, att Riksdagen skulle kunna slå två flugor i en smäll så att säga, om man ville inlåta sig på att bevilja medlen därtill. Dels skulle man tillgodose dessa människors behof af lättare kommunikationer, och dels tillgodose det rena sparsamhetsintresset, som Riksdagen alltid måste finna vägande, när det gäller anslagsfrågor. Det blir för Riksdagen och folket billigare att tillgodose befolkningens kommunikationsbehof genom att anlägga billiga vägar än att följa väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och anlägga stora, dyra landsvägar, på hvilka det kanske icke färdas en körande om dagen.

På de skäl jag nu anfört har jag inom statsutskottet yrkat bifall till motionen, och syftet med mitt anförande var egentligen att i viss mån förklara majoritetens ståndpunkt, som jag icke delar, men jag är säker på, att man inom majoriteten fått en missuppfattning, hvar vägen skulle läggas, och att statsutskottet i annat fall hade liksom, såsom jag hoppas, kammaren behjärtat den motion, som nu föreligger till behandling.

Herr Lemke: Herr talman! Jag ber att i denna fråga helt kort få till alla delar instämma i det anförande, som herr Lindman här har hållit, och uttala, att mina sympatier ligga på reservanternas sida. Att så är förhållandet grundar sig icke allenast på hvad jag i kammaren hört utan äfven på en mångårig vistelse i Norrland och kännedom om förhållandena i dess ödebygder. Statsutskottets skäl för afslag på motionen finner jag icke vara bärande af den anledning, att det icke behöfs någon pröfning om dessa vägar äro lämpliga för Norrland eller ej. Det ha vi hört af motionären och det ha vi äfven hört från andra håll, att befolkningen är nöjd och glad öfver det vägstodssystem, som Riksdagen genom att bifalla detta anslag slagit in på. Orsaken är den, att skälen för vägars byggande i Norrland äro så stora, att man a priori kan förstå att befolkningen skall finna situationen så.

På dessa i korthet anförda skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet, då den ärade talaren på stockholmsbänken yttrade, att man icke behöfde andra vägar än dem, som af motionären ifrågasatts och till hvilka redan beviljats 90,000 kronor. Ja, det tror äfven jag. Men denna fråga har utskottet också klargjort på det sätt, att man

har däruppe icke endast i år utan äfven till nästa år kvar af de medel, som Riksdagen beviljat, hvilket förhållande upplysts äfven från statsrådsbänken. Och när det nu är så, att befolkningen har medel att arbeta med och saken är den, att ortsbefolkningen, såsom motionären säger, vill göra detta arbete på lediga stunder och hafva denna förtjänst, så skulle det, om vi i år beviljade ytterligare 30,000 kronor, efter min uppfattning vara att gå allt för fort, då ju befolkningen redan har medel för detta och nästa år att arbeta med. Därtill kommer, att när regeringen säger, såsom uttalats första gången anslag beviljades till ödebygdsvägar, att regeringen vill vinna erfarenhet, hur dessa vägar ställa sig till folkets bästa och väl, synes det mig, som om man i detta hänseende borde låta regeringen få sin vilja fram. Man förlorar icke på att vänta ett år, då regeringen nästa år kan komma fram med förslag i saken. Det är det bästa. En grundlig utredning är det alltid lyckligt och godt att få.

Ang. anläggande af enklare vägar i Västerbottens läns öfre lappmark.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats vara afslutad, gaf herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt därefter på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den af herr Billing m. fl. afgifna, vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i öfverensstämmelse med den sistnämnda propositionen.

Punkten 31, angående provisorisk lönereglering för befattningshafvare i medicinalstyrelsen m. m.

Ang. provisorisk lönereglering för medicinalstyrelsen m. m.

Mom. a)–c).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. d).

I samband med framställningen om provisorisk lönereglering för befattningshafvare i medicinalstyrelsen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för bestridande af utgifterna för ett vetenskapligt råd vid medicinalstyrelsens sida samt för anställande af två medicinalrådsassistenter på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 17,650 kronor.

Utskottet hemställde i förevarande moment, att Riksdagen måtte för anställande af två medicinalrådsassistenter på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 9,350 kronor.

Vid momentet var emellertid fogad en reservation af herrar grefve *F. Wachtmeister*, *Lamm*, *A. Ekman*, *Starbäck* och *Hellberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte för bestridande af utgifterna för ett vetenskapligt råd vid medicinalstyrel-

Ang. provisorisk löneroglering för medicinalstyrelsen m. m. (Forts.)

sens sida samt för anställande af två medicinalrådsassistenter på extra-stat för år 1913 bevilja ett anslag af 17,650 kronor.

Efter föredragning af momentet begärdes ordet af

Herr Hellberg, som yttrade: Herr talman! Jag ber nästan om ursäkt, att jag än en gång tar kammarens tid i anspråk, men detta är en fråga, som jag måste be att få säga ett par ord i. Såsom en del kammarledamöter kanske erinrar sig uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommitté att utreda frågan om medicinalstyrelsens omorganisation. Med anledning af det kommittébetänkande, som sedermera framlades, förelade regeringen förra riksdagen förslag om löneroglering för medicinalstyrelsen. I detta förslag hade veterinärärendena flyttats öfver till landbruksstyrelsen, men då Riksdagen icke ville vara med på det, föll lönerogleringen därpå. För denna riksdag kan regeringen icke heller framlägga proposition om omorganisation för medicinalstyrelsen, emedan man först vill afvakta utredningen om statsdepartementenas omorganisation, och med den saken äro för närvarande departementalkommitterade sysselsatta.

Men det kan icke vara såsom det är. Något måste göras, och då ha vi icke någon annan utväg att tillgripa än den provisoriska anordningens väg såväl beträffande löner som för att lindra medicinalstyrelsens arbetsböda. Det senare skulle ske genom att ställa ökade krafter till medicinalstyrelsens förfogande, och detta förstärkande af arbetskrafterna skulle ske genom de båda af kommittén föreslagna åtgärderna eller inrättandet af ett vetenskapligt råd vid styrelsens sida äfvensom tillsättandet af medicinalrådsassistenter. Men därjämte har det tillkommit en annan sak, som vi nu icke hafva att göra med i dag, nämligen införandet af byråsystem, en byråindelning, hvarigenom den kollegiala handläggningen af ärendena inom medicinalstyrelsen skulle upphöra samt hvarje ledamot skulle bli mera själfständig och hans tid sålunda bättre utnyttjas. Därmed hoppas jag, att det är klart för oss, om jag så får säga, hur saken ligger.

Nu har utskottet gått med på anställandet af två medicinalrådsassistenter, men ställt sig afvisande mot det vetenskapliga rådet. Jag vill be att få förklara, hvad man menar med ett vetenskapligt råd, och sedan må kammaren själf afgöra, om kammaren anser skäl föreligga att bevilja detta anslag till ett vetenskapligt råd. Meningen med detta vetenskapliga råd är att tillföra medicinalstyrelsen större sakkunskap. Skicklig och kunnig är den styrelsen i mångt och mycket, men man kan icke fordra, att den skall kunna allting. Nu för tiden går allting ut på specialisering, såväl i industrien som i vetenskaperna, och inom den medicinska vetenskapen icke minst. Jag vill endast hänvisa till, hurusom i denna stad t. ex. hvarje läkare numera är specialist. För att medicinalstyrelsen skall få detta slags sakkunskap, hvaraf den numera anser sig vara i oundgängligt behof, har man, d. v. s. egentligen kommittén, tillgripit en särskild utväg. Man vill

nämligen söka tillföra medicinalstyrelsen det bästa, det yppersta af de krafter, som i olika afseenden gå i spetsen på läkarnes och apotekarnes områden. Det skulle ske därigenom, att vid medicinalstyrelsens sida ställdes ett s. k. vetenskapligt råd. Det skulle vara sammansatt af framstående läkare och apotekare, i främsta rummet professorer och docenter från Uppsala, Lund och Karolinska institutet, och vidare af för speciella insikter särskildt kända läkare i landsorten. Dessa skulle utses af regeringen och vara skyldiga att vid behof på kallelse infinna sig i medicinalstyrelsen för att där deltaga i ärendenas handläggning. De skulle hjälpa till att utreda och behandla ärenden, som tillhöra deras speciella kunskapsområden.

De vetenskapsgrenar, som här skulle komma att representeras, skulle bli psykiatri eller sinnessjukdomar, rättsmedicin, hygien, medicin, kirurgi, förlossningskonst och apoteksväsen. Beträffande antalet medlemmar i det här vetenskapliga rådet har en medlem af kommittén, herr Carl Persson, varit skiljaktig. Han har ansett, att antalet borde begränsas till sju; men den saken skall jag nu icke ingå på. Medicinalstyrelsen har ingenting emot att vid sin sida få ett sådant här vetenskapligt råd. Det anses nämligen, att medicinalstyrelsen är i behof af det tillskott af sakkunskap, hvarom här är fråga. Såsom förhållandena nu äro och såsom ärendenas behandling för närvarande tillgår, är det till nackdel för ärendenas behandling, att ett dylikt råd icke finnes inrättadt. Det är nu mindre garanti för, att ärendena få sin riktiga behandling. Jag vill endast i förbigående och i hast erinra om en del ärenden inom styrelsen, särskildt om de psykiatriska, de som röra sinnessjukdomarna. Antalet af till styrelsen aflättna uttalanden angående vissa personers sinnesbeskaffenhet befinna sig i en ständig ökning. Under det att dessa ärenden år 1890 endast voro 34, ha de år 1909 uppgått till 102. Såsom det nu är, afgöres sådana ärenden af styrelsen in pleno, d. v. s. af fyra ledamöter, af hvilka i regeln en ledamot är psykiatrisk läkare, men de öfriga tre icke äro specialister i fråga om psykiatri. Men om detta vetenskapliga råd skulle inrättas, så skulle sådana ärenden komma att afgöras af två psykiatriska ledamöter plus en icke psykiatrisk ledamot, och då förstår man, att om det finnes två psykiatriska ledamöter, så kan det bli ett verkligt utbyte af en debatt, hvilket nu icke kan ske, då man endast har en specialist på detta område och de andra äro lekmän.

Härmed följer en annan sak, nämligen minskningen i generaldirektörens arbetsbörda. Det blir flera sådana ärenden för hvarje år. Förra året uppgingo de till ungefär 100, och alla dessa ärenden måste generaldirektören taga del af. En följd häraf är, att andra ärenden kunna blifva liggande, efter hvad jag hört en vecka och därutöver. För generaldirektören behöfves denna lättnad för att de öfriga ärendena skola kunna få sin behöriga behandling.

Om kostnaderna skall jag icke närmare yttra mig, jag vill endast i förbigående nämna, att anslaget till det vetenskapliga rådet skulle

Ang. provisoirisk lönerereglering för medicinalstyrelsen
m. m.
(Forts.)

Ang. provisori-
sk lönereglering
för medicinalstyrelsen.
m. m.
(Forts.)

sammanlagdt komma att belöpa sig till 8,300 kronor. Kammaren får själf afgöra i fall den vill bevilja denna summa, som jag tror är riktigt beräknad, eller om den anser, att den är så hög, att den hindrar tillkomsten af ett vetenskapligt råd, som styrelsen själf anser sig behöfva för att följa med sin tid och för att motsvara de höga anspråk, som man alltmera ställer på densamma.

Den närmast föregående departementschefen yttrade beträffande frågan om medicinalstyrelsens lönereglering till statsrådsprotokollet 1911 följande ord, som jag anser böra få komma till kammarens kännedom i denna sak:

•Jag anser den af kommittén föreslagna anordningen med ett vetenskapligt råd, som skulle stå vid medicinalstyrelsens sida, vara synnerligen lycklig, då härigenom skulle tillföras styrelsen en fond af sakkunskap på speciella områden af den medicinska vetenskapen, som icke kan förutsättas i lika omfattning vara till finnandes bland medicinalstyrelsens ordinarie ledamöter, men utan hvilken styrelsen icke rätt kan fylla sina samhällsviktiga uppgifter. •

Med hänsyn till detta departementschefens yttrande och med hänsyn till hvad jag nu haft äran anföra, kan jag icke annat än taga afstånd från utskottet. Då därtill kommer, att enligt min bestämda öfvertygelse sparsamhet aldrig bör ske på bekostnad af sakkunskapen, så kan jag, herr talman, icke annat än hemställa om bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Palmstierna*.

Vidare anförde

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Vid alla hittillsvarande provisoriska löneregleringar har man anslagit sådana fyllnadslöner för personalen i vederbörande verk, att de nästan skulle uppgå till samma belopp som för personalen i nyreglerade verk, och Riksdagen har heller icke vägrat att gå med på detta. Att den stat, som i fjor föreslogs för medicinalstyrelsen, likväl icke gick igenom, berodde på, att den var förenad med en reglering, som icke tilltalade kammaren, och som kammaren därför ansåg sig böra afslå. Men i alla fall beviljade Riksdagen till medicinalstyrelsen en provisorisk lönereglering, som i det närmaste skulle tillgodose behöfven inom detta verk. Nu föreligger samma provisoriska lönereglering, som i de föregående punkterna blifvit af kammaren antagen. Men så kommer man nu till denna punkt. Jag måste säga, att den punkt, som nu är föredragen, kan man icke kalla en sådan provisorisk lönereglering, utan om den bifölles, skulle man därigenom förgripa den stora lönereglering, som möjligen omgestaltar ämbetsverket. Genom ett bifall till reservationen skulle kammaren binda sig beträffande den föredragna punkten, så att man icke hade fria händer, då den stora lönestaten för medicinalstyrelsen komme före. Jag

förutskickar den erinran, att de talare, som komma att uppträda efter mig, kanske skola säga, att jag i den kommitté, som uppgjort förslag till lönerreglering för medicinalstyrelsen, på visst sätt varit med om att tillstyrka detta vetenskapliga råd. Men om herrarne läst eller vilja läsa igenom detta kommittéutlåtande, som också i denna del finnes återgifvet i statsverkspropositionen, så framgår det, att det är ofantligt mycket, som står i sammanhang med förslaget om ett vetenskapligt råd. Kommittén föreslår, att man skall om-lägga medicinalstyrelsen från ett kollegialt till ett byråämbetsverk, och den föreslår också inrättandet af flera byråer, trots att man där föreslagit, att en byrå skulle flyttas öfver till ett annat ämbetsverk. För mig ställer det sig naturligt, att man icke bör antaga ett förslag beträffande inrättande af ett vetenskapligt råd, innan man fått det stora förslaget till behandling. När det stora förslaget föreligger, blir det nog så, att man får räkna med det beslut, som nu fattas, ifall det skulle gå i en sådan riktning, som reservanterna föreslagit. Men därigenom skulle man ju ha bundit sig.

Att kommittéutlåtandet går i en för medicinalstyrelsen gynnsam riktning, får man för öfrigt icke undra på, ty det var icke mindre än sex medicine doktorer eller andra läkare mot två lekmän, som sutto i kommittén, och då är det naturligt, att de, som dikterade besluten, voro läkarne, och detta kan ju vara godt och väl, men man får heller icke bortse från lekmanaförståndet, då det gäller att reglera ett ämbetsverk, ty i så fall blir nog förslaget alltför ensidigt.

Jag tror därför, att om hvad utskottet här föreslagit skulle bifallas, medicinalstyrelsen icke skall komma att sakna krafter för det arbete, som den har att fullgöra, utan reda sig godt. Det har framhållits af föregående talare, att man genom detta råds inrättande skulle lätta bördan för medicinalstyrelsen. Men jag tror dock, att meningarna härom kunna vara delade. Jag lefver i den öfvertygelsen — och erinrar mig, att detta också framhölls under debatten i kommittén — att man icke skulle vinna en sådan lättnad genom att läkare tillkallades, som hade både rättighet och skyldighet att deltaga i öfverläggningarna och, märk väl, äfven besluten. Icke lättar man härmed arbetsbördan, utan jag tror snarare, att man ökar den, ty det är väl icke meningen, att medlemmarne af detta råd skulle sitta och arbeta alldeles som vanliga tjänstemän, utan de skulle tillkallas vid särskilda tillfällen och då erhålla ersättning.

Nu har utskottet ställt sig på den ståndpunkten, att det tillstyrkt inrättandet af två assistentbefattningar, och därigenom torde väl arbeidskrafterna i betydlig mån blifva förstärkta inom medicinalstyrelsen. Och om man studerar det förefintliga behovet af arbeidskrafter, så finner man — och jag tror, att detta också framhålles i den kungl. propositionen — att i medicinalstyrelsen finnas också åtskilliga amanuenser, som likväl ha en så låg aflöning, att medicinalstyrelsen på grund af denna låga aflöning afhållit sig från att tillkalla dem,

Ang. provisoirisk lönerreglering för medicinalstyrelsen m: m.
(Forts.)

Ang. provisio-
risk lönereglering för medicinalstyrelsen
m. m.

(Forts.)

hvarför deras arbete inom medicinalstyrelsen icke kan vara mycket värdt.

Genom att Riksdagen beviljar 8,000 kronor till två assistenter, som skulle ha daglig tjänstgöring, så skulle väl arbetsbördan i betydlig mån lättas för tjänstemännen inom detta verk, åtminstone för de närmaste åren, då de ju ha en daglig tjänstgöringstid af tre timmar.

Jag tror därför, att man icke bör, såsom reservanterna föreslagit, reglera endast till hälften, utan låta anstå med regleringen, till dess den stora löneregleringsfrågan föreligger i sin helhet och blifvit underkastad en sådan granskning, att den kan framläggas för Riksdagen. Om nu Riksdagen, på sätt statsutskottet här föreslagit, lämnar anslag för tillsättande af två nya arbetande tjänstemän, så lär för det kommande året vara väl sörgdt i jämförelse med hvad förhållandet är under det år, som nu går. Utskottet har trott sig för medicinalstyrelsens egen skull icke böra gå i förväg för den stora omregleringen, men det är nog möjligt, att för den som har den uppfattningen, att man, genom att på detta sätt binda Riksdagen, steg för steg skall få den lönereglering man önskar, det kan vara bäst att på detta sätt plockvis få sin vilja fram; men icke är det sagdt, att detta är det bästa för det stora hela.

Nu säges det, att medicinalstyrelsen behöfver såväl detta vetenskapliga råd som rättighet att därutöfver tillkalla kunniga män inom läkarekåren. Om det vore så, att medicinalstyrelsen saknat rätten att redan nu inkalla samma personer att rådgöra med, som man ämnar föreslå att utgöra det vetenskapliga rådet, vore det ingenting att säga därom, men den nuvarande instruktionen innehåller i tydliga och klara ord, att för upplysningars meddelande må generaldirektören, då han vid något särskildt ärendes behandling finner det vara nödigt, tillkalla i statens eller kommuns tjänster anställd läkare eller veterinär äfvensom apotekare. Således har medicinalstyrelsen i hvarje förekommande fall rätt att inkalla hvilken läkare som helst, vare sig han är i statens eller kommunens tjänst för att med honom hålla öfverläggning och få de upplysningar, styrelsen önskar. Enda skillnaden, om man tager det vetenskapliga rådet på förhand, blir, att dessa vetenskapsmän skulle få ett större ansvar, när de kallas »det vetenskapliga rådet» än när de blott och bart inkallas för upplysningars meddelande. Men det kan man väl förutsätta, att ämbetsmän med så hög akademisk bildning som medicinare i allmänhet icke i ett sådant fall fästa sig vid, om de ha ämbetsmannans ansvar såsom »vetenskapligt råd» eller blott äro inkallade för att lämna upplysningar: nog bli väl råden och upplysningarna lika samvetsgranna och värdefulla i det ena fallet som i det andra.

Jag tror alltså, att utskottet haft goda skäl för sitt tillstyrkande af anslag åt assistenterna och goda skäl för att icke vid detta tillfälle binda sig genom att taga det vetenskapliga rådet. Det vetenskapliga rådet är ju föreslaget att bestå af nio medlemmar,

med rätt för medicinalstyrelsen att tillkalla ännu flera; någon gräns finnes här icke angifven. Inom kommittén var det nog olika meningar, om huruvida man skulle taga ett så stort antal eller om man skulle begränsa sig så, att hvarje vetenskapsgren skulle vara representerad af allenast en ledamot. Allt detta är frågor, som behöfva i sin helhet pröfvas bättre för att icke på förhand binda händerna på Riksdagen, såsom detta förslag skulle göra, därest det blefve Riksdagens beslut.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i den föredragna punkten.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman! Den organisation af medicinalstyrelsen, som förelades fjol-årets riksdag, strandade, såsom det är kammaren väl bekant, på frågan om veterinärärendenas förläggning. Den stötestenen har ej heller kunnat undanröjas till innevarande års riksdag. Det är visserligen förhoppningar om att kunna redan till nästa år framlägga förslag till fullständig omorganisation af medicinalstyrelsen, men det beror väsentligt på, om frågan om veterinärfrågornas förläggning samtidigt kan lösas, hvilket åter i sin ordning beror på, huruvida departementalkommitténs arbete kan afslutas och hvarna inkomma i sådan tid, att det kan, åtminstone i den nu berörda delen, föreläggas nästa års riksdag. Det är dock möjligt, att detta icke kan medhinnas; vi måste till och med sannolikt räkna med, att omorganisationen först 1914 kan inkomma till Riksdagen. Blir det sedermera så, att Riksdagen icke i de delar, som för genomförande af ny organisation för medicinalstyrelsen erfordras, biträder departementalkommitterades förslag, kan man räkna med ett provisorium på ytterligare ett år. Det är sålunda faktiskt ett provisorium på ett par tre år, som man har att räkna med. Det är emellertid enligt min mening högst nödvändigt att under denna tid provisoriskt tillföra medicinalstyrelsen kompetenta arbetskrafter.

Den föregående ärade talaren har sagt, att när man kommer med en provisorisk löneroglering, så brukar man bara anslå fullmaktslöner för de oregrerade tjänsterna, men ej föreslå nya tjänster. Ja, det kan man göra i sådana verk, där arbetskrafterna redan äro något sånär tillfredsställande, där man således icke kan påvisa en stark förskjutning i arbetsbördan och där det i öfrigt är jämförelsevis lätt att vinna ökad arbetskraft genom användande af extra tjänstemän. Så är ingalunda förhållandet i medicinalstyrelsen, och det beror icke bara på det, som herr Carl Persson sade, att de extra ordinarie tjänstemännen, amanuenserna, äro så litet betalda, utan väsentligen därpå, att det här fordras i stor utsträckning kvalifikationen hos tjänstemännen att vara utbildade läkare; det är svårt att finna sådana, som vilja ägna någon väsentlig del af sin tid åt administrationsarbetet i medicinalstyrelsen, när de ha så mycket större utsikter till tryggad framtid på den rena läkarbanan. Å andra ad-

Ang. provisorisk löneroglering för medicinalstyrelsen
m. m.
(Forts.)

Ang. provisio-
risk lönereglering för medicinalstyrelsen
m. m.
(Forts.)

ministrationsområden är det mycket lättare att få kompetenta extra ordinarie tjänstemän än här. Medicinalstyrelsen arbetar också för närvarande under tunga former, den har kollegialt arbetssätt och en olämplig arbetsordning, något som emellertid icke kan effektivt ändras, förrän man får en ny omorganisation i sin helhet genomförd. Det är väl bekant, att af de nuvarande fem medicinalråden blott två äro ordinarie. Det är sålunda tre tillförordnade, och af dessa gör väl en knappast full medicinalrådstjänst. Det skulle blifvit mycket dyrbarare för staten, om Kungl. Maj:t — hvilket Kungl. Maj:t är formellt fullt oförhindrad göra — tillsatt ett par af de vakanta medicinalrådsbeställningarna med ordinarie tjänstemän. Därmed hade man i allt fall *mera* föregripit omorganisationen, än om man nu försöker att med tillfälliga anordningar, såsom bl. a. det vetenskapliga rådet, hjälpa sig fram.

De två förslag, som af Kungl. Maj:t här gjorts, äro inrättande dels af medicinalrådsassistentbefattningar och dels också det vetenskapliga rådet. Förslaget om inrättande af medicinalrådsassistentbefattningarna har, det må tacksamt erkännas, vunnit full förståelse hos statsutskottet, men jag vill, gentemot den förre ärade talaren påpeka, att den arbetsförstärkning, som därmed vinnes, ganska afsevärdt å andra sidan motsvaras af en minskning i arbetskraft genom minskning af amanuensernas antal, i det att vid anställande af två medicinalrådsassistenter skulle indragas tre af de fyra nuvarande läkar-amanuenserna. Det skulle sålunda bli blott *en* läkaramanuens kvar. Det är emellertid, enligt min öfvertygelse icke möjligt, att uteslutande med medicinalrådsassistenter reda sig under det provisorium, som det här är fråga om, utan man måste också vinna anställandet af det vetenskapliga rådet vid medicinalstyrelsens sida. Det är, enligt min mening, en lycklig tanke denna med det vetenskapliga rådet. Det ger med mindre kostnad än åtskilliga andra anordningar bättre resultat, och det underlättar medicinalstyrelsens arbete just på de områden, där nuvarande arbetsbördan trycker hårdast. Jag skall först med ett par ord uttala mig i allmänhet om en rådsinstitution, af den karaktär, som nu här föreslagits. Det är enligt min mening en synnerligen viktig sak, att man genom dylika råd upprätthåller en hälsosam kontakt med dem, som i sin borgerliga näring ha att efterkomma administrationens anordningar och beslut. Man förhindrar därigenom också ofta stelmandet i former och byråkratism, och man tillför administrationen en sakkunskap, som den icke utan vida större kostnad kan erhålla på annat sätt. Det är också så, att man i utlandet har i synnerligt stort antal upprättat dylika rådsinstitutioner, och det finnes ingenting, tror jag, i utländska förvaltnings-system, som är mera att efterlikna för våra förhållanden än just denna intima kontakt emellan administrationen och det praktiska lifvets män. Hvad nu sagts gäller också i full grad om det råd, hvarem här är fråga.

Emellertid vore det ett stort misstag att, såsom den föregående

talaren i stort sedt gjorde, antaga, att detta vetenskapliga råd hufvudsakligen skulle ha en allena rådgifvande karaktär. Det är sant, att den tillsatta organisationskommittén i sitt omorganisationsförslag, från hvilket det vetenskapliga rådet är hämtadt, motiverar dettas inrättande med, att rådet närmast skulle hafva till uppgift att bereda tillgång till det slags särskilda sakkunskap, som med de medicinska vetenskapernas allt större specialisering är nödig, för att styrelsen skall kunna fylla sin uppgift, och som icke kan i samma grad vinnas genom tillskapande af flera ordinarie tjänster, hvilket för öfrigt är en sak, som ur kostnadssynpunkt torde vara en ganska otänkbar åtgärd. Kommittén säger också att med skapandet af nya tjänster knappast heller skulle den i hvarje fall bästa sakkunskapen kunna anses tillföras styrelsen, då ju denna inom vissa områden af medicinalstyrelsens ämbetsbefattning väsentligen måste anses kunna förvärfvas och underhållas endast genom medicinskt arbete af annan art, än uteslutande sysslande med administrativa medicinalfrågor. Kommittén har vidare åberopat vikten af det förut af mig påpekade sambandet mellan administrationen och det praktiska lifvet genom att tala om, att ändamålet med det vetenskapliga rådet också skulle vara att erhålla en intimt förenande, ständigt verkande länk mellan styrelsen och de krafter utom densamma, som på läkar- och apotekarvetenskapens områden här i landet kunna anses i olika afseenden gå i spetsen. Men kommittén har icke heller uteslutande fäst sig vid denna mera rådgifvande karaktär hos rådet, som den föregående ärade talaren hufvudsakligen betonade. Kommittén har också uttryckligen sagt, att medlem af rådet skulle åligger dels att på kallelse af generaldirektören deltaga i utredningen och behandlingen af ärende, hörande till hans särskilda kunskapsområde, dels ock att af eget initiativ rikta styrelsens uppmärksamhet på sådana vetenskapens framsteg, som kunna antagas äga särskild betydelse för allmänna hälso- och sjukvården eller rättsmedicinen.

Det är nu emellertid så — och det är uppenbart af hela kommitténs utlåtande, samt ytterligare bestyrkt af medicinalstyrelsens framställning i detta ärende — att man också vill till väsentlig del taga det vetenskapliga rådet i anspråk för *utredningar* af vissa stora ärenden, som i annat fall skulle bli obehörigen fördröjda. Det har under sista tiden inkommit från medicinalstyrelsen framställning om arbetshjälp i form af tillsättande af särskilda sakkunnigkommissioner för åtminstone tre olika frågor, nämligen, såvidt jag minnes rätt, för sjuksköterskefrågan, vaccinationsfrågan och tandhygienfrågan. Det är väl alldeles uppenbart, att, äfven om man icke får antaga, att alla dessa frågor kunna erhålla en tillfredsställande behandling genom inrättande af det vetenskapliga rådet, det likväl, om också blott för *en enda* af dessa frågor genom tillkomsten af det vetenskapliga rådet icke behöfde tillsättas särskilda sakkunniga, skulle bli en stor besparing, ty vi veta, att dessa kommissioner kosta mycket penningar.

Ang. provisorisk öfverreglering för medicinalstyrelsen m. m.
(Forts.)

Ang. provisio-
risk lönereg-
ling för medi-
cinalstyrelsen
m. m.
(Forts.)

Det är särskildt på två områden, som det vetenskapliga rådet skulle blifva af den största betydelse för utredningarna inom medicinalstyrelsen, och där en mödosam, svår och tidsödande beredning nu åligger vederbörande föredragande. Det ena är gruppen *rättsmedicinska ärenden rörande sinnesbeskaffenhet*, och den andra gruppen är *rättsmedicinska ärenden, som ej afse sinnesbeskaffenhet*, d. v. s., bland annat, granskning af obduktionsprotokoll och afgifvande af utlåtanden angående lefvande personer eller angående föremål. Den första gruppen, omfattande de rent rättsmedicinska utlåtandena, är, såsom förut påpekats, numera ganska betydande. Den uppgår för närvarande till minst ett hundratal mål om året. Från att år 1900 hafva utgjort allenast 38, hade detta slags ärenden år 1909 vuxit till 102, och år 1910 till 112; och deras antal kommer säkerligen att ytterligare växa ganska ansenligt, enär domstolarna visa en ökad benägenhet att låta undersöka ransakningsfångars sinnesbeskaffenhet, helt naturligt för öfrigt med den växande insikten om sinnesbeskaffenheten såsom faktor vid bedömandet af brottslighet. Kommittén har beräknat, att ungefär en tredjedel af ifrågavarande mål skulle lämnas till *utredning och föredragning* af ledamöter af det vetenskapliga rådet. Det är otvifvelaktigt, att det är ett mycket stort tillkunn af verklig arbetskraft, som därigenom vinnes; och det vinnes dessutom den säkerhet vid afgörandet af dylika mål, som är af så synnerligen stor betydelse. Det är nämligen här i regel fråga om häktade personer, det är fråga om människor, hvilkas frihet och välfärd bero af ett i allo sakkunnigt och på vetenskapliga grunder fotadt omdöme.

Äfven i afseende å de andra rättsmedicinska ärendena, d. v. s. de som icke afse sinnesbeskaffenhet, skulle beredande och föredragning — således också här ett verkligt arbete — kunna öfverlämnas till ledamot af det vetenskapliga rådet. Sådan ledamot skulle nämligen kunna inkallas för att taga hand om särskildt tidsödande och ingående undersökningar. Framför allt skulle, vid förfall eller semester för vederbörande byråchef att handlägga dylika mål, en sådan anordning vara af stort värde.

Jag måste således, gentemot utskottets skäl för afstyrkande af rådet, framhålla som min mening, att med ett vetenskapligt råd en verklig och effektiv arbetsförstärkning tillföres medicinalstyrelsen.

Nu har utskottet också sagt, som ett andra skäl för afstyrkande af förslaget i förevarande del, att anställandet af ett sådant råd syntes innebära ett inskridande i den omorganisation af medicinalstyrelsen, i afvaktan på hvilkens genomförande en provisorisk lönereglering nu ifrågasattes, och herr Carl Persson har ju särskildt tryckt på detta skäl i sitt anförande. Det skulle nämligen, som han sade, vara att binda den blifvande organisationen. Att så verkligen skulle bli förhållandet, är emellertid för mig, det må jag säga, fullkomligt ofattbart. Det föreslås ju här endast att för ett enda år, närmast för år 1913, utse några personer, hvaraf två mot ett litet arvode

för år, och i öfrigt och vidkommande de andra mot viss ersättning för gång som de anlitas, för att biträda med vetenskapligt arbete inom medicinalstyrelsen. Kan detta i något afseende föregripa den omorganisation, som förestår? Det kan jag omöjligt inse; och jag må säga, att jag så mycket mindre kan göra det, som jag finner de skäl, som hämtats ur denna frågas påstådda samband med byråindelningen i medicinalstyrelsen, vara än mindre vägande.

Den föregående ärade talaren nämnde också om, att läkarne varit så talrikt representerade uti ofvanberörda kommitté och att de naturligtvis velat ha det så bra som möjligt för sig i medicinalstyrelsen. Det är emellertid oriktigt att resonera på det sättet. Bland de reservanter, som uttalat sig för ett mindre antal byråer inom medicinalstyrelsen, var också en läkare. Det organisationsförslag, som Kungl. Maj:t i fjor framlade och som herr Carl Persson då anslöt sig till, innebar ju också ett mindre antal föredragande inom medicinalstyrelsen än kommitténs flertal påyrkade; och jag kan försäkra den föregående talaren, att jag för min del i det fallet icke känner benägenhet för att bli mera liberal än min närmaste företrädare i ämbetet; dock med uttrycklig reservation för det fallet att särskild byrå och föredragande för apoteksärendena skulle kunna behövas. Detta är emellertid en sak som icke kan inverka på den fråga, som nu är uppe, nämligen frågan om det vetenskapliga rådet.

Jag tror alltså, att kammaren med mycket stort lugn kan gå att biträda Kungl. Maj:ts förslag i dess helhet. Det kommer icke att i något afseende inverka på omfattningen eller beskaffenheten af den omorganisation, som en gång kan komma; och jag tror, att tillkomsten af det vetenskapliga rådet är nödvändig ur synpunkten af lättande af medicinalstyrelsens arbetsbörda. Det är nämligen så, att medicinalstyrelsen har ganska svårt att medhinna sina nuvarande åligganden, och att man icke alltid, trots styrelsens dugande och ihärdiga arbete, får ärendena handlagda inom sådan tid, som det vore önskligt. Arbetet har ökats ofantligt under de senare åren, och antalet inkomna diarietörda ärenden uppgår för närvarande till omkring 20,000 om året. Men det är icke bara denna siffra, som anger ökningen och omfattningen af medicinalstyrelsens arbetsbörda; man måste äfven tänka på i huru hög grad medicinalstyrelsens arbete *kvalitativt* har vuxit, och hur anspråken på medicinalstyrelsen stigit genom själfva utvecklingens gång, genom den större omvårdnad som man nu för tiden ägnar åt hälsovården, genom utvecklingen af sjukvårdsinrättningar af alla slag, genom hospitalväsendets storartade tillväxt, genom kampen mot tuberkulosen, genom epidemiers bekämpande, genom den nya provinsialläkareorganisationen, genom vanförevården o. s. v., liksom äfven, å veterinärväsendets område, genom de farliga husdjursjukdomar, som under de sista åren visat sig uppträda här och hvar i landet. Det är enligt min mening en allvarlig fara för att medicinalstyrelsens arbete skall råka i stagnation,

Ang. provisorisk lönereglering för medicinalstyrelsen m. m.
(Forts.)

Ang. provisio-
risk lönereg-
ling för medi-
cinalstyrelsen
m. m.
(Forts.)

om man icke söker att på lämpligt sätt hjälpa styrelsen med biträde vid det arbete, som är densamma pålagdt, och jag tror att den väg, som Kungl. Maj:t här föreslagit, är den som under nuvarande förhållanden effektivast förstärker medicinalstyrelsens arbetskraft, och det just på de områden, där det bäst behöfves, och tillika den, som minst föregriper den framtida organisationen af medicinalstyrelsen.

Kungl. Maj:ts förslag i ämnet är enligt min mening måttfullt och med all möjlig sparsamhet uppgjort; det är enligt min bestämda uppfattning påkalladt för underlättande af medicinalstyrelsens betydelsefulla verksamhet, hvarpå så mycket beror för allmän och enskild hälso- och sjukvård, ett område, där Riksdagen, och icke minst denna kammare, alltid med rund hand visat sig behjerta äfven ganska långt gående anspråk. Då nu Första kammaren, enligt hvad jag nyss förnummit, utan votering redan bifallit Kungl. Maj:ts förslag i dess helhet, vågar jag uttala den vördsamma förhoppningen, att äfven Andra kammaren skall fatta samma beslut.

Herr vice talmannen, som emellertid öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, lämnade nu ordet till

Herr Ekman, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet, då herr Carl Persson yttrade sig. Mycket af det, som jag skulle velat framhålla i anledning af hans anförande, har nu blifvit sagdt i det mycket grundliga anförandet från statsrådsbänken. Jag kan dock icke underlåta att med ett par ord bemöta den ärade talaren på västgötabänken.

När det gäller löneregleringar, har jag ett mycket stort förtroende till den erfarenhet och sakkunskap, som herr Carl Persson besitter, och jag vågar också tro, att det skall vara rätt svårt för läkarne i en kommitté, de må nu vara än så många, att på det området kunna uppvisa en lika stor sakkunskap och erfarenhet. Om det därför här gällde en lönereglering, så skulle jag kanske vara rätt betänksam. Men nu har jag, i olikhet med herr Carl Persson, den uppfattningen, att här gäller det icke att genomföra en lönereglering för medicinalstyrelsen, och det gäller icke heller några sådana åtgärder, som äro ägnade att, såsom herr Carl Persson sade, föregripa den blifvande organisationen; ty införandet af detta vetenskapliga råd inom medicinalstyrelsen låter, så vidt jag kan finna, lika väl förena sig med den nuvarande organisationen som med den blifvande. Den verksamhet, som detta vetenskapliga råd där skulle utöfva, påkallas, så vidt jag kan förstå, af förhållandena när som helst och är i det stora hela oberoende af organisationsformen.

Redan den förste talaren i denna debatt har för kammaren framhållit de åligganden, som skulle blifva medlemmarnes af detta vetenskapliga råd. Jag skall därför icke trötta kammaren med ett återuppreparande däraf. Jag tillåter mig emellertid att understryka

betydelsen af detta vetenskapliga råd ur den stora allmänhetens synpunkt. Inom det rättsmedicinska området och särskildt i fråga om undersökningar af människors sinnesbeskaffenhet är det ju för dem det gäller och för deras närmaste af den allra största betydelse, att dessa undersökningar blifva på ett så sakkunnigt och så omfattande sätt som möjligt verkställda, och betydelsen af detta vetenskapliga råd just inom dessa områden har ju alldeles särskildt framhållits i den kungl. propositionen och äfven af kommitterade. Medicinalstyrelsen besitter ju framstående män inom flera olika branscher; men medicinalstyrelsens hela verksamhet är icke inriktad på de speciella vetenskapsgrenar, som genom detta vetenskapliga råd skulle blifva företrädda, då det gällde handläggningen inom medicinalstyrelsen af mål tillhörande det ena eller det andra af dessa specialområden. Medicinalstyrelsen själf anser sig ju också vara i behof af att erhålla denna ytterligare sakkunskap. Under sådana förhållanden vill det synas mig, som om kammaren toge på sig ett bra stort ansvar, om kammaren nu, i motsats mot hvad som kommitterade, Kungl. Maj:t och medicinalstyrelsen satt i fråga, verkligen afsloge framställningen om detta vetenskapliga råd. Det blir ju i så fall denna kammare, som just skulle åtaga sig det ansvaret, då, såsom det nyss nämndes, Första kammaren utan votering afslagit statsutskottets hemställan och bifallit Kungl. Maj:ts förslag.

Att äfven genom det vetenskapliga rådet lättnader i arbetet skulle tillföras medicinalstyrelsen, det lärer väl icke kunna bestridas, trots herr Carl Perssons försök i motsatt riktning. Dels framgår det ju af den tilltänkta organisationsformen, att generaldirektörens arbete skulle blifva ganska mycket minskadt; dels är det ju också gifvet, att dessa vetenskapsmän, dessa specialister inom hvar sitt område, skola tillföra medicinalstyrelsen det tillskott af vetande inom sina olika speciala grenar, hvarigenom ett ytterligare forskande för medicinalstyrelsens ledamöter blir underlättadt och kanske i många fall *rent af obehöfligt*.

Det mesta af de skäl, som kunde anföras till stöd för den kungl. propositionen, hafva redan framförts under denna debatt, och jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till reservationen och afslag å statsutskottets hemställan i denna punkt.

Herrar *Eriksson* i Grängesberg och *Sandler* instämde i detta anförande.

Härefter yttrade:

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! I statsutskottet biträdde jag utskottsmajoritetens mening af skäl, som jag då tyckte vara alldeles bestämdt afgörande. Jag tror nämligen, att det är alldeles rätt af Riksdagen att i allmänhet hålla på den principen, att, när man befattar sig med en provisorisk lönereglering, man icke

Ang. provisorisk löne reglering för medicinalstyrelsen
m. m.
(Forts.)

däri bör inblanda organisationssaker, som kunna i viss mån inverka föregripande på det definitiva ordnandet af organisationen. För min del kunde jag åtminstone då icke undertrycka den känslan, att skapandet af detta vetenskapliga råd kunde anses i viss mån föregripa en kommande organisation. Jag har nämligen den allmänna uppfattningen, att om man, låt vara provisoriskt, inrättar en ny institution, såsom det vetenskapliga rådet ju skulle vara, så binder man därigenom framtiden, ty det har sig sedermera icke så lätt att afskaffa det sålunda tillkomna, äfven om det har en rent provisorisk karaktär.

Jag får emellertid bekänna, att under de debatter, som jag här i dag har åhört — jag har äfven varit inne i Första kammaren, så mycket som tiden medgifvit — jag har blifvit tveksam, så att jag för min del icke vill eller icke vågar hålla på den uppfattning, som jag tyckte hade de starkaste skälen för sig, när vi behandlade frågan inom utskottet. Särskildt efter det anförande, som herr civilministern nyss höll, och hvori han så bestämdt poängterade, att han för sin del skulle sörja för att detta icke skulle få bli något föregripande för kommande utredningar, och då jag i allmänhet tror, att man kan lita på den nuvarande civilministern och hans uttalanden, vill jag för min del bara tillkännagifva, att jag icke vidhåller den ståndpunkt, som jag inom statsutskottet intog i denna fråga.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman! Då jag deltagit i utskottets behandling af föreliggande ärende och därvid i voteringen om föresvarande punkt gifvit min röst för bifall till Kungl. Maj:ts förslag, men däremot icke kommit att bli antecknad såsom reservant på grund däraf, att jag måste aflägsna mig från sammanträdet, innan det var afslutadt, anser jag det för en plikt mot mig själf att här för kammaren tillkännagifva, på hvilken ståndpunkt jag i detta fall ursprungligen har stått och alltfortfarande står.

Det hufvudsakliga skäl, som utskottet anført för sin ställning, är det, att ett bifall till Kungl. Maj:ts framställning skulle innebära ett föregripande af en blifvande löne reglering för medicinalstyrelsen. Det har från statsrådsbänken blifvit tydligt och klart ådagalagdt, att så ingalunda är händelsen, och det har därjämte blifvit bevisadt, att vare sig medicinalstyrelsen arbetar efter det nuvarande kollegiala systemet eller efter byråsystem, så är detta vetenskapliga råd lika väl behöfligt. Jag tillåter mig vidare att erinra därom, att detta råd skulle förordnas allenast för ett år i sänder och att det skulle ställas alldeles vid sidan af medicinalstyrelsen, och att sålunda, om rådet vid en blifvande omorganisation af och därmed följande löne reglering för medicinalstyrelsen skulle visa sig vara öfverflödigt, det är den enklaste sak i världen, såvidt jag kan förstå, att afskära detsamma.

Jag fäste mig vid ett yttrande af min mycket värderade kamrat i statsutskottet, herr Carl Persson i Stallerhult, som erinrade därom, att medicinalstyrelsen redan enligt sin nuvarande instruktion kan från

hvarje läkare, antingen han är i tjänst eller endast utöfvar enskild praktik, om anledning därtill förekommer, begära och erhålla upplysningar, förklaringar och underrättelser i särskilda fall, och att hvad som i det hänseendet är stadgad rörande läkare, också äger sin tillämpning å de i statens eller kommunens tjänst anställda eller eljest praktiserande veterinärer. Detta äger sin riktighet; men om jag då undersöker, hvilken lydelse den kommitté, som haft att förberedelsevis handlägga detta ärende, gifvit åt den paragraf, som skulle ersätta den citerade paragrafen i den nuvarande instruktionen, så finner jag, att äfven där står precis detsamma: »Från hvarje läkare, antingen han är i tjänst anställd eller utöfvar enskild medicinsk praktik, äger styrelsen att, om anledning därtill förekommer, begära och erhålla upplysningar, förklaringar eller underrättelser i särskilda fall.» Sålunda har kommittén förutsatt, att en sådan rättighet för medicinalstyrelsen alltfortfarande skulle kvarstå, men icke förty ansåg kommittén utan meningsskiljaktighet, att det vetenskapliga rådet vore erforderligt. Vid sådant förhållande kan jag icke finna, att det anförda skälet har någon bärande styrka, och ber därför att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Ang. provisorisk lönereglering för medicinalstyrelsen m. m.
(Forts.)

Öfverläggningen var härmed afslutad. Herr talmannen, som under nästföregående anförande återkommit och återtagit ledningen af förhandlingarna, gaf i enlighet med de under öfverläggningen framställda yrkandena propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels ock bifall till den af grefve F. Wachtmeister m. fl. afgifna, vid momentet fogade reservationen, hvarvid kammaren biföll den vid momentet afgifna reservationen.

Mom. e).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 32—36.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 37 och 38.

Lades till handlingarna.

Punkten 39, i anledning af väckta motioner om ökad sjuksjukvård i riket, föredrogs, och yttrade härvid:

Ang. hospitalsväsendet i riket.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman! I den nu föreliggande punkten, där det i viss mån är fråga om några riktlinjer för den fortsatta utvecklingen af statens sinnes-

Ang.
hospitalsväsen-
det i riket.
(Forts.)

sjukvård och därtillhörande anstalter, skall jag be att få yttra några ord för att lämna kammaren en del upplysningar.

Som bekant, är anstaltsvård för sinnessjuka i landet anordnad dels å statens hospital och asyler, dels å landsting och städer, tillhörande s. k. upptagningsanstalter, och dels å enskilda anstalter. Dessutom hafva en del större samhällen i samband med sina försörjningsinrättningar äfven etablerat anstalter för vård af hufvudsakligast sådana sinnessjuka, som pröfvats icke vara föremål för behandling å statsanstalt.

Den undersökning om antalet sinnessjuka i riket, som under år 1901 och 1902 verkställdes af medicinalstyrelsen, gaf vid handen, att de sinnessjukas antal i hela riket kunde antagas uppgå till 17,300 eller 0,337 % af folkmängden. Behovet af anstaltsplatser beräknades den 31 december 1900 till 10,000, d. v. s. anstaltsvård ansågs vara erforderlig för 60 % af de sinnessjuka och 2 % af hela folkmängden. Platsbristen var år 1902 i rundt tal 5,000, hvilken brist skulle kunna afhjälpas dels genom att taga i bruk de befintliga, men icke disponerade platserna vid Uppsala asyl, dels genom utvidgning af äldre hospital, särskildt Kristinehamns, och dels genom tillkomsten af det då under byggnad varande hospitalet i Vänersborg, dels slutligen genom uppförande af nya hospital, som man ansåg böra förläggas, ett till Dalarne, hvilket sedermera förlades till Säter och är beräknadt för 800 patienter, ett till Småland, som förlades till Västervik och likaledes är afsedt för 800 patienter, ett till Norrland, förlagdt till Östersund, samt ett till närheten af Stockholm, hvilket enligt fjol-årets Riksdags beslut förlagts till Strängnäs och är afsedt att inrymma 800 patienter.

Enligt den plan, man då uppgjorde, skulle Sätters hospital vara färdigt 1909, Västerviks 1911 samt Östersunds och Strängnäs 1912. Af de tilltänkta och nu redan beslutade 4 nya statshospitalen voro således af de, som beräknades kunna tagas i bruk vid innevarande års början, allenast två färdiga. Man är således med afseende på hospitalsbyggandet 3 å 4 år *efter* den plan, som antogs år 1902. Sedan nu Sätters och Västerviks hospital med årsskiftet blifvit fullt färdiga och kunna tagas i bruk, skulle antalet platser på samtliga hospital i riket komma att uppgå till 8,517. Å landstingens respektive städernas upptagningsanstalter kunna platser beredas för 1,343 patienter, däraf vid Stockholms stads sjukhus vid Långbro 640. Härjämte kan man för enskilda anstalters vidkommande räkna med ett antal af 125 platser. Vi skulle alltså komma till en summa af 9,985 platser, d. v. s. mycket nära det platsantal af 10,000, som man år 1902 ansåg behöfligt för att kunna bereda erforderlig vård åt de sinnessjuka. Emellertid uppgick antalet anmälningar för inträde vid statens hospital den 1 mars i år till 3,281. Af dessa kan man beräkna, att 1,500 erhålla plats i Säter eller Västervik; för återstoden 1,781 finnes för närvarande ingen möjlighet att omedelbart bereda plats å statens hospital. Denna siffra kan dock icke utan

vidare läggas till grund för en beräkning af det nuvarande behovet af platser. Det plägar nämligen ofta inträffa, att många, som sökt anstaltsvård, icke fullfölja sina ansökningar, antingen genom inträffade dödsfall eller på grund af förbättring i de sinnessjukas tillstånd. Den nyss lämnade siffran torde därför vara för hög.

Det torde dock i allt fall vara visst, att de nu planlagda hospitalen i Säter och Östersund icke tillräckligt kunna fylla behovet af statsplatser. Det är ju äfven så, att en helt naturlig sträfvan gör sig gällande att icke alltför mycket anlita landstingens upptagningsanstalter, som ju icke äro afsedda att bereda mera stadigvarande vård åt de sjuka, och som dessutom äro dyrare, än statens anstalter äro. Hospitalen hafva alltmer fått karaktär af sjukhus. De anstaltsbehöfvande sändas dit för att få sjukvård, och det är tydligt, att allmänhetens förtroende för den å hospitalen lämnade vården alltmera stigit.

Med hänsyn till den höga exspektanssiffran anmodades medicinalstyrelsen i höstas att forcera ritningarna till Strängnäs hospital. Kungl. Maj:t vågade dock icke upptaga något anslagsbelopp för detta hospital i budgeten för 1913, då man icke var säker på, att ritningar skulle kunna föreläggas Riksdagen. Nu har emellertid, efter hvad jag erfarit, arbetet med ritningarna så långt framskridit, att dessa vid påsktiden kunna inkomma till Kungl. Maj:t. Då emellertid öfverintendentsämbetet sedermera måste höras, är det ovisst, om det finnes möjlighet att förelägga 1912 års Riksdag planen till det nya hospitalet i Strängnäs. Skulle så icke kunna ske, är det tydligt, att man till nästa år har att påräkna ett fullständigt förslag, och, som jag får hoppas, ett ganska rundligt tilltaget byggnadsanslag för år 1914 till detta hospitals uppförande.

Emellertid bör enligt min uppfattning ytterligare en ny anstalt planeras för att 1914 eller kanske först 1915 kunna föreläggas Riksdagen. Efter hvad jag förnummit, anser medicinalstyrelsen, att denna nya anstalt bör förläggas till sydvästra Sverige, hvilket jag för min del finner vara välbetänt. Det skulle bli ett hospital på 800 platser.

Jag delar också den meningen, att man tillika bör sörja för att genom utvidgning af nuvarande anstalter vinna ökad antal platser. I sådant hänseende torde utvidgning af Piteå hospital vara närmast förestående, och en del förberedande åtgärder äro äfven vidtagna här för. Jag hoppas äfven, att medicinalstyrelsen skulle kunna under året erhålla nådigt bemyndigande att utarbета detaljerad plan för sådan utvidgning. Vid Växjö hospital torde det också vara lämpligt att tänka på utvidgning, under förutsättning att aftal kan träffas angående behöfligt markförvärf. Vid Lunds hospital har behof af nya öfvervakningsafdelningar gjort sig gällande, och detta behof torde icke kunna tillfredsställas på annat sätt än genom uppförande af nya paviljonger. Vadstena, Härnösand, Nyköping och Visby hospital äga alltför små områden, för att man bör tänka på någon utvidgning, åtminstone ej i första hand; detta gäller äfven i hufvudsak Göteborgs

Ang.
hospitalsväsen-
det i riket.
(Forts.)

Ang.
hospitalsvåsen-
det i riket.
(Forts.)

hospital. Malmö asyl är mycket gammal och har som bekant synnerligen otidsenliga lokaler. Jag tror också, att det vore klokt att, när man planerar det nyss berörda hospitalet med 800 platser i sydvästra Sverige, man äfven bör tänka på att indraga Malmö asyl. Genom försäljningen af den därvarande asyltomten skulle man nog också kunna få ett rätt väsentligt tillskott till byggnadskostnaderna för den nya anstalten.

Jag har velat göra dessa meddelanden till Riksdagen för att gifva Riksdagen tillfälle att bedöma, i hvilken riktning man för närvarande närmast tänker sig, att utvidgningen af hospitalsväsendet skall gå.

Det har äfven i en nu föreliggande motion framhållits, att man skulle kunna tillgripa vissa befintliga döfstumskolanstalter för att få ökad antal platser åt de sinnessjuka. Dessa anstalter lära icke nu vara fullt belagda, hvadan deras antal skulle kunna afsevärdt minskas. Regeringen kommer naturligtvis att öfverväga om en utredning, för att få se, om någon af dessa skolor kan omändras till anstalt för sinnessjukvården; men man torde i det fallet icke böra göra sig alltför stora förhoppningar. Det är ju så, att de markområden, som i allmänhet finnas vid döfstumskolorna, äro ganska små, alldeles för små för att kunna bereda möjligheter till arbete i fria luften. Därtill kommer, att förvaltningen af en relativt liten anstalt alltid ställer sig dyrare. Man bör emellertid naturligtvis ha uppmärksamheten riktad på de förhållanden, som herr Berglund berört i sin motion, äfven om man icke kan hoppas att för det här föreliggande ändamålet vinna så mycket genom användning af döfstumanstalterna.

Jag kan emellertid, försäkra, att regeringen så mycket som med statens ekonomi och andra behof är förenligt skall försöka att fullfölja och ytterligare utveckla hospitalsbyggandet i landet och därmed söka bereda ytterligare och tillräckligt antal platser för dessa olyckliga sjuka.

Herr Hellberg: Herr talman! Med anledning af den reservation in blanco, som jag har fogat vid denna punkt, hade jag tänkt att upptaga kammarens tid ett par minuter, men efter det uttömmande anförande, som herr civilministern nu hållit, kan jag afstå därifrån, då de synpunkter, som jag närmast tänkt beröra, blifvit af herr civilministern ganska vidlyftigt behandlade.

Jag hade äfven tänkt att i detta sammanhang erinra därom, att Riksdagen i fjol bestämde, att Strängnäs skulle bli platsen för nästa hospital, med plats för 800 sjuka, och då jag sport, att ritningarna till detta hospital nu skulle vara färdiga, hade jag ämnat begagna mig af detta gynnsamma tillfälle för att uttala önskvärdheten däraf, att proposition om uppförande af hospitalet i Strängnäs måtte föreläggas denna Riksdag, så att frågan icke skulle bli uppskjuten ännu ett år. Jag hör nu af herr civilministerns anförande, att vi kunna ha förhoppning om, att denna proposition skall komma, om icke i

år, så åtminstone nästa år, och att, om den icke kan komma förr, detta beror därpå, att åtskilliga myndigheter måste höras. Jag ber emellertid att få uttrycka min glädje öfver, att vi icke behöfva vänta längre, än som nu ställts i utsikt.

Jag har intet yrkande.

Ang.
hospitalsväsen-
det i riket.
(Forts.)

Herr Rydén: Jag ber att för min personliga del få tacka herr civilministern på det varmaste för det anförande, han nyss hållit.

Då hospitalsfrågan under den tid jag tillhört Riksdagen hvarje år varit föremål för behandling i den afdelning af utskottet, i hvilken jag sitter, har jag försökt att så ingående, som det öfver hufvud är möjligt för en riksdagsman, sätta mig in i hospitalsväsendet och dess organisation, och jag tror för min del, att de linjer, efter hvilka herr civilministern förklarade sig ämna gå, äro de lämpligaste. Vi ha ingående diskuterat dessa frågor hvarje år på afdelningen, och vi ha där varit just af den uppfattningen, att, innan man sloge in på den vägen att bygga om gamla hospital — af hvilka särskildt det i Vadstena varit å bane — man borde se till, att hospital blefve uppförda för dem, som för närvarande icke åtnjuta någon som helst vård. Äfven när vi i fjol drefvo fram förslaget om byggandet af Strängnäs' hospital, som ju kom till väsentligen på Riksdagens initiativ, hyste vi den uppfattningen, att efter det Strängnäs' hospital blifvit byggdt, borde det åstadkommas en anstalt för sydvästra Sverige på Hallandsåsen, i södra Halland eller norra Skåne.

Jag är säker, att hvad herr civilministern här anført skall väcka stor tillfredsställelse bland befolkningen i södra Sverige, där man så svårt lider af bristen på platser å hospitalen för de många, som icke kunna beredas någon som helst vård. Jag vet, att det varit på tal inom en af landstingsgrupperna i Malmöhus län, att man skulle i den nödställda belägenhet, hvori man befinner sig, rent af söka förmå landstinget att gå in till Kungl. Maj:t med framställning om uppförande af ett nytt hospital för Sydsverige.

Då jag för min del är varmt intresserad af att Riksdagen gör något för dessa olyckliga, skulle jag, om nu mitt råd kan väga något, vilja uppmana herr civilministern att, om det finnes någon möjlighet därtill, redan i år inkomma med proposition om uppförande af hospitalet i Strängnäs. Jag förstår de svårigheter, som resa sig häremot, men jag vågar tro, att äfven om en sådan proposition komme in något senare, än som i allmänhet anses önskvärdt, Riksdagen dock, med hänsyn till det behjärtansvärda i denna sak och det nödläge, som föreligger, icke skall draga sig för att behandla densamma.

Jag har endast velat gifva uttryck åt min tacksamhet för de riktlinjer för ordnandet af denna angelägenhet, som herr civilministern uppdrog.

Med herr Rydén förenade sig herr *Bengtsson* i Norup.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan blef af kammaren bifallen.

Punkterna 40—44.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45.

Lades till handlingarna.

Punkterna 46—48.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa punkter hemställt.

*Ang. en för
fiskare afsedd
försäkring.*

Sedan *punkten 49*, angående väckt motion rörande anordnande genom riks-försäkringsanstalten af en för fiskare afsedd försäkring, blifvit föredragen, begärdes ordet af motionären

Herr Olausson, som anförde: Jag har tagit mig friheten att framlägga en motion om utredning af villkoren för olycksfallförsäkring för fiskare, hvilken motion, såsom herrarne finna i denna punkt, af utskottet blifvit afstyrkt. Riksdagen beslöt, som bekant, år 1908 anordnande genom riks-försäkringsanstalten af olycksfallförsäkring för fiskarbefolkningen, men trots de stora bidrag staten härtill lämnat, har denna försäkring icke vunnit den anslutning, man haft anledning att vänta. Skälet härtill är det, att fiskarne vilja ha försäkringsvillkoren så ställda, att en försäkring kunde blifva till gagn för deras efterlevande, äfven om icke olycksfall förorsakade den försäkrades död.

Nu har Första kammaren redan afslagit min motion, och det tjänar då intet till att här upptaga tiden med att tala för bifall till densamma; men jag vill säga, att när jag afstår från att yrka bifall till min motion, sker det i den förhoppningen, att motionen till nästa år skall återkomma och då vinna större uppmärksamhet af utskottet, än denna gång varit fallet.

Herr talman! Jag har intet yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 50.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—59.

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

Punkten 60, angående väckt motion i fråga om uppförande af en lysprick eller annat därmed jämförligt sjömärke å det s. k. Lernacksgrundet i Öresund, föredrogs, hvarefter motionären

*Ang. sjömärke
å det s. k. Lernacksgrundet.*

Herr Lindberg yttrade: Herr talman! Jag har, såsom synes af föreliggande utkottsbetänkande, anhållit om ett anslag af 2,500 kronor för uppförande af en lysprick eller annat därmed jämförligt sjömärke utanför Limhamn, ett märke, som enligt hvad jag anser för fiskarbefolkningen är af behovet påkalladt.

Jag kan icke annat än beklaga, att jag icke fått utskottet med mig i detta mitt upplysningsarbete, men jag vill icke rikta någon förebråelse mot statsutskottet för den saken. Jag ser mycket väl hvad det är för en lysprick, som utskottet seglat efter härvidlag, nämligen lotsstyrelsens utlåtande i detta ämne, och som jag tror mig kunna konstatera, att kungl. lotsstyrelsens upplysningar äro något missvisande, och då jag på grund af ledighet från riksdagsarbetet icke varit närvarande vid denna frågas behandling i statsutskottet, tar jag mig friheten anhålla att med ett par ord få förklara saken, sådan jag ser den.

Det är hufvudsakligen på tre skäl, som lotsstyrelsen har afstyrkt min anhållan. För det första anser lotsstyrelsen, att en sådan lysprick icke är för den allmänna sjöfarten nödvändig. För det andra försöker man vederlägga det påstående jag gjort i min motion angående jordutfyllningen utanför Limhamn, i det man säger, att det icke är denna, utan fabriksbyggnaderna i Limhamn, som skymma Malmöfyren, så att den icke lyser åt det håll, där fiskarne bruka segla. För det tredje säger lotsstyrelsen, att den mängd af fiskeryrar, som finnas vid rikets kuster, bekostas och underhållas af fiskarne själfva, och att således ett bifall till min motion skulle kunna medföra betänkliga konsekvenser i detta afseende.

Jag skall be att få ägna ett par ord åt den sista anmärkningen först. Jag skulle icke hafva besvärat Riksdagen med denna sak, om icke jag trott mig veta, att fiskarne i Limhamn vid sin framställning till kungl. lotsstyrelsen om tillåtelse att på egen bekostnad anordna en sådan liten lysprick på den af mig nämnda platsen hade stött på motstånd från lotsstyrelsens sida. Jag har själf, innan jag väckte min motion i Riksdagen, hos lotsstyrelsen förvissat mig om att så är förhållandet. När jag nämligen frågade i lotsstyrelsen, om man där vore villig medgifva, att fiskarne satte upp en billig fyr vid detta grund under fisketiden augusti—december, så svarades mig, att lotsstyrelsen, om den skulle ge fiskarne tillstånd att sätta upp en lysprick vid det ifrågavarande grundet, troligtvis komme att fordra, att den skulle hafva den af lotsstyrelsen förordade konstruk-

tionen och alltså betinga en kostnad antingen — af 2,500 eller af 4,500 kronor. Och man tillade, att det väl vore en bagatell för fiskarne att själfva bekosta denna fyr. Men, mina herrar, 2,500 kronor äro inga småslantar för en fattig fiskarbefolkning. Fiskarne i Limhamn hafva dock icke annat att välja på, om de skola få en fyr, utan måste offra minst denna summa.

Den andra invändningen, som lotsstyrelsen kom med, är den, att denna fyr icke skulle vara nödvändig för den allmänna sjöfarten. Det förefaller mig verkligen underligt, att lotsstyrelsen kan säga så. Visserligen vet jag, att det icke dagligen går ångare eller seglare genom den lilla ränna, som här är fråga om, men det står ett litet sjömärke icke långt ifrån den plats, där fyren skulle uppsättas, och när fiskarne i Limhamn, som funnit, att detta sjömärke var till stort hinder för deras drifgarnsfiske, begärde att få taga bort det, så svarade lotsstyrelsen: »Nej, det är nödvändigt för den allmänna sjöfarten.» Detta sjömärke står, såsom jag sade, icke så långt ifrån den plats, där den föreslagna fyrlyktan skulle placeras. Lotsstyrelsen anser sålunda, att det är nödvändigt att hafva ett sjömärke på denna plats om dagen, men icke om natten. Det är detta, som förefaller mig underligt. Jag vill omnämna, att detta sjömärke blifvit placeradt vid den tid, då det gick en liten ångbåtslinje mellan Skanör och Malmö. Denna linje är nu indragen, men som vi veta, hålla ju Skanör och Falsterbo på att utveckla sig till en stor badort, och det är antagligen bara en tidsfråga, när det blir regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Malmö och dessa platser, och när denna ångbåtslinje kommer till stånd, så kommer den att passera den plats, som fiskarne anse vara så farlig.

Lotskaptenen i Malmö säger, att jag skulle ha förebragt en vilseledande bevisning, då jag säger, att det är jordutfyllningar utanför Linhamn, som skymma ljuset från Malmö fyr. Han säger, att det icke är så, utan att det är fabriksbyggnaderna i Limhamn. Ja, lotskaptenen i Malmö är tyvärr icke skåning och icke limhamnare heller, så jag förlåter honom detta påstående, men om han gör sig underrättad, skall han finna, att fabriksbyggnaderna i Limhamn äro till största delen byggda på dessa utfyllningar, som jag talat om i motionen. Vid den tid, då lotskaptenen i Malmö och jag behagade låta oss födas, drogo fiskarne sina garn öfver de platser, där fabriksbyggnaderna nu stå.

Jag har naturligtvis icke den ringaste förhoppning att få min anhållan bifallen och skall icke heller yrka bifall till den, då jag vet, att det icke gör någon nytta. Jag måste emellertid, innan jag slutar, framhålla mina betänkligheter gentemot ett yttrande, som jag hört, nämligen att det skulle vara lotsstyrelsens mening att helt och hållet utverka förbud för fiskarne i Limhamn att drifva sitt fiske i den s. k. Flintrännen, detta på grund däraf, att fiskarnes arbete i Flintrännen skulle kunna förorsaka rubbningar i sjötrafiken och åstadkomma grundstötningar i den smala farleden. Detta har

naturligtvis i sin mån bidragit till att limhamnsfiskarne icke hafva något intresse af att själfva bygga en dyrbar fyr på en plats, hvarifrån de frukta att blifva bortkörda. Om det skulle inträffa, att kungl. lotsstyrelsen skulle göra allvar af denna sin hotelse, så skulle det betyda, att ett par hundra familjeförsörjare skulle bli beröfvade tillfälle att förtjäna sitt lefvebröd, och det tycker jag verkliga vore bra hårdt. Såvidt jag vet, ha inga anmärkningar gjorts från de sjöfarandes sida därför att fiskarne äro på arbete i dessa farvatten, så jag hoppas, att de få vara i fred.

Jag skulle icke hafva besvärat Riksdagen med denna sak, om jag icke själf öfvertygat mig om att det kan vara lifsfarligt att icke hafva något slags märke på här ifrågavarande grund. Jag tror jag nödgas komma tillbaka till Riksdagen med denna sak vid ett annat tillfälle, och vill uttrycka den förhoppningen, att under den tid man väntar på detta sjömarke icke något människolif må gå förloradt vid detta grund, hvilket skulle vara beklagligt. Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutions-*Ang. fria resor* utskottets utlåtande, nr 5, i anledning af väckt motion om rätt för *för Riksdagens* Riksdagens ledamöter att åtnjuta ersättning för resa under pågående *ledamöter.* riksdag till hemorten och åter m. m.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 36, hade herr *Olofsson* i Digernäs yrkat, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, det Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana bestämmelser, att ledamot af Riksdagen skulle utöfver den i riksdagsordningen bestämda reseersättningen till och från riksdagen erhålla ytterligare ersättning för resa till sitt hem och tillbaka under lagtima riksdag samt att riksdagsman måtte åtnjuta fria resor å statens järnvägar under en månads tid hvarje år.

Utskottet hemställde,

1:o att Riksdagen, i anledning af herr *Olofssons* ifrågavarande motion, måtte antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande

Förslag till ändrad lydelse af § 12 riksdagsordningen:

§ 12.

Hvarje ledamot af Första kammaren åtnjuter af statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt arfvode af

Ang. fria resor för Riksdagens ledamöter.
(Forts.)

ett tusen två hundra riksdaler för hvarje lagtima riksdag; dock att, när antingen Konungen upplöser Riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, eller ledamot af kammaren eljest afgår från sin befattning under riksdagen, innan så lång tid af dess sammanträde föflutit, eller Riksdagen sammanträder i följd däraf att Konungen, med upplösande af Riksdag, förordnat om nya val, så ock under urtima riksdag, kammarens ledamot undfår, jämte resekostnadserättning, i dagtraktamente tio riksdaler, hvilket dock ej må öfverstiga sammanlagdt ett tusen två hundra riksdaler.

Ledamot af kammaren, som under lagtima riksdag efter beviljad ledighet besöker hemorten, äge att af statsmedel undfå ersättning för däraf föranledd resekostnad, dock högst för två resor fram och åter.

Den ledamot af kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arvodet.

Vill ledamot af kammaren befattningen sig afsäga, äger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan riksdagar, hos Konungens befallningshafvande;
samt

2:o att, hvad herr Olofsson i öfrigt i sin motion föreslagit, icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Reservation hade afgifvits af herr *Trygger*.

Efter föredragning af utskottets uti *punkten 1* gjorda hemställan yttrade

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Som motionär ber jag endast att få till konstitutionsutskottet uttala min tacksamhet för dess välvilliga utlåtande. Utskottet har till och med hvad den första afdelningen af min motion beträffar gått något längre, än hvad jag åsyftat. Utskottet har gått med på två resor, då jag endast tänkte mig en. Det är ett större tillmötesgående, än man kunnat vänta.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 2 föredrogs, hvarefter

Herr Olofsson i Digernäs anförde: Jag skall fortsätta, där jag slutade. Jag säger, att utskottet här synes ha baxnat för att gå med på mitt förslag. För min del skulle jag naturligtvis ha varit mycket tacksam, om utskottet äfven i denna del kunnat biträda

detta mitt förslag. Jag förstår icke heller, hvarför utskottet icke vågat gå så långt, som jag föreslagit, nämligen att riksdagsmännen skulle få fria resor en månad under året för att bese landets olika delar. Jag tror, att detta skulle medföra en ringa kostnad för statsverket, då det icke skulle förorsaka en enda extra vagn eller några särskilda anordningar från järnvägsstyrelsens sida för dessa resor, emedan man ju skulle följa de ordinarie tågen och resa, när man hade tid och tillfälle därtill. Och jag tror, att det skulle vara mycket gagneligt för riksdagsmännen i allmänhet. Det är nog så, att man icke kommer ut på resor utan att ha något speciellt ärende. Det kostar pengar, och arfvodet är icke heller så stort, att man af detta kan hafva någon god råd att bekosta sig en resa hit eller dit för att se landets olika delar. Jag tror, att det vore mycket nyttigt, om man finge sådana fria resor, och jag har mig bekant, att det i en del andra länder lär förekomma, att riksdagsmän ha fria resor icke endast under en månad, utan hela året för att, som sagdt, resa ut och se landet.

Nu kan det möjligen invändas, att, om man ginge med på motionen, de fria resorna icke skulle vara så väl förtjänta, utan att det för en eller annan riksdagsman skulle blifva mera nöjesresor, eller att de möjligen skulle resa ut för egna intressen, så att det rent af kunde bli profryttaresor. Det tror jag det icke alls är någon fara för, ty nog ha valmännen så mycket kontroll på sina riksdagsmän, att det icke blir egentliga profryttaresor.

Jag kan, som sagdt, icke finna något skäl, hvarför utskottet icke kunnat gå med i detta fall, men skall emellertid icke göra något yrkande, utan är tacksam för hvad utskottet har tillstyrkt.

Herr Sjö: Ja, herr talman! Det var i den näst föregående punkten, som nu klubban föll för, och som jag begärde ordet tvenne gånger utan till att få det. Af hvad orsak jag ej detta fick, förstår jag icke, men när det nu nu erhålles, tager jag mig friheten, ehuru för sent, att om den föregående framställningen yttra några ord. Då den frågan såväl under denna som sistlidne riksdag inom konstitutionsutskottet vunnit majoritet, kan jag icke annat än däröfver uttala min stora förvåning. Här föreslås, »att riksdagsman skall äga att under hvarje riksdag på statens bekostnad göra tvenne hemresor», men sedan kan man dessutom resa några gånger, och hurudant skall då det riksdagsarbete bli, som dessa ledamöter utföra, när de komma att vara på resande fot under en stor del af riksdagen? Detta tror jag ej blir så nyttigt, enär jag tycker, att man redan nu reser allt för mycket till skada och men för riksdagsarbetet. Jag hade därför tänkt att, om jag fått ordet, när det begärdes, å förslaget yrka afslag i den delen, men som nu frågan föreligger, att såväl denna som Första kammaren bifallit förslaget, kan jag ej nu hafva något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Ang. fria resor
för Riksdagens
ledamöter.
(Forts.)

§ 7.

Konstitutionsutskottets utlåtande, nr 6, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 41 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet föredrogs härupå; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Ang. ändring i
gällande provin-
sialläkar-
taxa.

Efter föredragning af statsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i gällande provinssiälläkartaxa, begärdes ordet af

Herr Olsson i Järnsida, som yttrade: I den motivering, som statsutskottet aflåtit med anledning af föreliggande motion, framhåller utskottet, att gällande provinssiälläkartaxa är så nyligen utkommen, att ingen erfarenhet om dess lämplighet vunnits, och har utskottet därför ej ansett sig böra tillstyrka Riksdagen att *redan nu* vidtaga åtgärder till ändring i densamma.

Orden *redan nu* tyda på ett erkännande af motionens syftemål, för hvilket jag är utskottet särdeles tacksam.

Emellertid har utskottets motivering ingalunda kunnat rubba min uppfattning, att en snar reform för hälsovårdens bättre tillgodoseende på landsbygden är önskvärd och nödvändig. Enligt nu gällande taxa för arfvode åt provinssiälläkare vid enskild sjukvård, utgår detta, som bekant, i stigande skala, alltefter det längre afståndet till den sjuke, och vid ett afstånd af exempelvis 4 mil uppgår det till ett belopp af 15 kronor 50 öre. Detta blir en så afsevärd summa för den fattigare befolkningen och de själf försörjande arbetarne, att behöflig läkarhjälp i flesta fall icke kan åstadkommas.

Det blir ett otillbörligt gynnande af dem, som kommit i den lyckliga omständigheten att hafva fått läkaren stationerad i sin omedelbara närhet och ett orättvist och vådligt tillbakasettande af de mera aflägsset boende.

Att en sådan bestämmelse kan tänkas gifva erfarenhet om lämplighet af nuvarande arfvodetaxa förefaller mig minst sagdt tvifvelaktigt. Det synes nu tvärtom, som om det redan nu kunde vara klart och tydligt, att denna bestämmelse icke kan försvaras, enär den lägger lika stor börda på de fattiga som de rika, och detta vid tillfällen, då de fattiga ha en synnerligen ringa bärkraft. Att lätt åtkomlig vetenskaplig läkarvård kan åstadkommas för vårt folk i sin helhet, det måste bli ett af de kraftigaste medlen för främjande af allmän folkhygien och till utrotande af kvacksalfteri, vantro och humbugsmediciner m. m.

Huru många föräldralösa oförsörjda barn och kanske tusentals med vanförhet, invaliditet m. m. behäftade personer, som inom vårt

land äro fattigvården till last, till följe af kvacksalveri, uteblifven eller för sen läkarvård, kan jag inte yttra mig om.

Säkert är, att något behöfver göras, men snart, för att afskaffa de missförhållanden, som ute i de glesa och fattiga bygderna äro rådande.

Mig förefaller det vara en af de viktigaste uppgifterna att tillse, att god och lättåtkomlig läkarvård finnes för landets inbyggare.

Herr talman! Jag skall ej uppta kammarens tid längre, utan härom kunde vara åtskilligt mer att säga, ej heller tillåta mig att emot ett enigt utskotts afstyrkande göra något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan blef af kammaren bifallen.

§ 9.

Statsutskottets häruppå föredragna utlåtande, nr 16, i anledning af väckt motion om afsättande af en del af de genom spannmålstullar inflytande penningmedlen till en fond för bestridande af statens kostnader för en blifvande allmän ålderdomsförsäkring, blef af kammaren godkändt.

§ 10.

Vidare förelåg till afgörande statsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning af väckt motion om åvägabringande af utredning i fråga om statsbidrag till byggnadsföreningar på landsbygden för åstadkommande af allmänna samlingslokaler.

Uti en inom Första kammaren väckt, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad motion, nr 5, hade herr Hellberg hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida samt under hvilka former och bestämmelser statsbidrag skulle kunna lämnas till byggnadsföreningar på landsbygden, hvilka bildats för att åstadkomma allmänna samlingslokaler, afsedda att utan hänsyn till partiolikhet tjäna folkets samhällliga behof och kulturella sträfvanen, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att herr Hellbergs förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

af herrar *Kvarnzelius, Hahn, C. G Ekman, Berglund, A. Ekman, Thorsson, Starbäck, Rydén, Ström* och *Anderson* i Råstock,

Ang. ändring i gällande provinsialläkartaxa.
(Forts.)

Om statsbidrag för uppförande på landsbygden af allmänna samlingslokaler.

*Om statsbidrag
för uppförande
på landsbygden
af allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

hvilka ansett, att utskottet bort föreslå, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning, huruvida samt under hvilka former och bestämmelser statsbidrag skulle kunna lämnas till byggnadsföreningar på landsbygden, hvilka bildats för att åstadkomma allmänna samlingslokaler, afsedda att utan hänsyn till partiolikhet tjäna folkets samhälleliga behof och kulturella sträfvanden, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda;

samt af herr *A. C. Lindblad.*

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som genom herr Hellbergs motion bragts på tal, är ju en fråga, som vi väl känna till från en del debatter i denna kammare. Den har visserligen varit före i något annan form, då det gällt att göra det möjligt för de sträfvanden, som behöfva samlingslokaler, att skaffa sig mark till uppförande af sådana lokaler, men det är i grund och botten samma sak, det gäller. Det gäller att möjliggöra för vissa sträfvanden att skaffa sig samlingslokaler, sträfvanden, som gå ut i vida folklagar, som ha behof af dessa lokaler på grund af olika förhållanden.

Vissa rörelser i vårt land ha ju spelat en stor roll härvidlag. Jag tänker då närmast på godtemplarrörelsen, som genom fast sammanslutning af lika intresserade kunnat åt sig uppföra den ena byggnaden efter den andra i orterna. Men denna sammanslutning har äfven visat sin vidtsynta uppfattning i andra frågor och ställt sina lokaler till förfogande, då det gällt föreläsningsverksamheten, då det gällt sammankomster för folktrefnadens tillgodoseende, och icke minst då det gällt politiska sammanträden. Men stora trakter af landet sakna sådana samlingslokaler, och jag kan icke, när jag ser på denna fråga, göra annat än ställa den i samband med den mycket viktiga, nyss timade förändringen i vårt politiska lif, som man måste sätta i samband med den allmänna rösträtten. I och med detsamma som statsmakterna förklara Sveriges manliga befolkning politiskt myndig, åligger det också statsmakterna att se till, att de gifva dessa myndiga vordne män de medel i hand, utan hvilka deras politiska uppfostran kan råka i fara att icke motsvara det stora ansvar, som är lagdt på dem. Hvad som behöfves för denna politiska uppfostran är framför allt samlingslokaler, och jag tror, att många af de här närvarande, som nu sitta här såsom svenska folkets representanter, skulle kunna tala om, att de under sina resor i och för denna politiska uppfostran — hvilket man också rätt och slätt kan kalla för valagitation — att de då vägrats tillträde till lokaler på landsbygden och således förvägrats en möjlighet att tala till sina valmän. Och det ligger något upprörande i, att åtminstone i många bygder de

s. k. kommunalpamparne ansett det vara rimligt och riktigt att vägra upplåta kommunens lokaler åt dem, som sedermera i allt fall af kommunens majoritet skickats såsom folkets representanter till Riksdagen. Det är en konflikt, om jag så får uttrycka mig, mellan den kommunala röstskalan och den politiska röstskalan, som är af ondo, och som, efter hvad man får hoppas, så småningom skall gå bort.

Härmed kommer jag också in därpå, att det är två vägar, som man här kan gå för att tillgodose det behof, som jag anser bevisligen förefinnas. Antingen kan man söka upplysa dem, som makten hafva i bygderna, så att de icke förvägra upplåtelse af kommunernas samlingslokaler för sådana sammanträden, som jag här särskildt talat om, eller, om detta icke visar sig möjligt, ja, då återstår intet annat, än att Riksdagen tager saken i egen hand och på den gemensamma voteringens väg, om intet annat hjälper, voterar åt folket ute i bygderna, som behöfver dessa samlingslokaler, de medel, som för dem äro nödiga.

Vi stå således, mina herrar, inför en ganska allvarlig situation. Här begäres nu endast en utredning, en skrifvelse till Kungl. Maj:t, och den skrifvelsen innebär naturligtvis en anhållan från Riksdagens sida, som ger åt regeringen möjlighet att se frågan från båda de synpunkter, på hvilka jag här velat fästa herrarnes uppmärksamhet.

Detta är således, herr talman, endast i allra största korthet gjorda antydningar om hvad som är meningen med denna motion. Det har endast i största korthet angifvits, att ett verkligt behof finnes, stående i samband med den stora politiska förändring, som statsmakterna åstadkommit, och på den grund, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Jag skall be att få säga ett par ord till den reservation, som afgifvits i statsutskottet vid detta utlåtande.

Jag vill icke alls vidröra den frågan, hvaraf jag för min del har en viss erfarenhet, nämligen i hvilken omfattning eller utsträckning kroppsarbetarne ha försökt sig på att skaffa församlingslokaler. De ha dock gått före härvidlag och gifvit ett ganska vackert exempel, i det att de byggt sådana i stor utsträckning. Men det sammanhänger med deras byggnadsfråga, på samma sätt som det förmodligen sammanhänger med alla byggnadsfrågor rörande församlingslokaler. Det är nämligen så, att får en byggnadsförening, den må nu ha till uppgift att åstadkomma samlingshus för kroppsarbetare i deras fackliga eller politiska organisationer eller ha till uppgift att åstadkomma något annat församlingshus, hvilket det än må vara, får en dylik förening, säger jag, en gång ett litet andelskapital till stånd, så att den kan påbörja byggandet, visar det sig sedan vara en af de allra största svårigheterna att få lån till byggnadens fullföljande och afslutande, därför att de banker, hypoteksinrättnin-

*Om statsbidrag
för uppförande
på landsbygden
af allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

gar eller kassor, som ha penningar att låna ut, äro icke blott alltid mycket försiktiga, utan ofta ställa sig ganska afvisande till låneansökningar från byggnadsföreningar, enär ifrågavarande fastigheter icke anses erbjuda den realsäkerhet, som vanliga boningshus gifva. Skulle sålunda statens mellankomst i någon form kunna ske i den riktningen, att endast lånemöjligheterna ökades för byggnadsföreningarna ute i landet, hvilka ha till uppgift att skapa samlingslokaler, så vore därmed ett godt handtag gifvet åt den verksamheten. Jag säger detta för att reducera farhågorna hos dem bland kammarens ledamöter, som möjligen tänka, att det här skulle gälla i första hand ett direkt anslag, hvilket icke skulle komma tillbaka på något sätt. Jag anser, att om staten skulle kunna ordna en låneförmedlingsanstalt, hvilken på rimliga villkor tillhandaginge byggnadsföreningar af skilda slag med lån mot billiga räntor, och i hvilka anstalter icke alltför stora svårigheter yppade sig för att erhålla dessa lån på säkra villkor, så att icke de människor, som hängäfvit sig åt den uppgiften, alltid eller åtminstone i många fall skulle befinna sig i en osäker ställning i fråga om att få lånen uppsagda, så skulle bästa hjälpen vara gifven för skapandet af samlingslokaler i landet för både det ena och andra ändamålet.

På grund af dessa skäl ber jag, herr talman, att för min ringa del få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarne finna, står jag i denna fråga på utskottets sida. I likhet med herr Starbäck beklagar jag, hvad som inträffat i olika delar af landet under valrörelsen, att å platser, där högerintresset varit vid makten, lokaler blifvit stängda för representanter för motsatta meningar under de politiska striderna. Detta är att beklaga, men för min del kan jag dock icke gå med på motionen i den här frågan. Jag tänker nämligen på konsekvensen och frågar: Hvart skulle det leda, om vi här gå med på dylika anslag? Och i hvilken utsträckning skulle dessa lokaler få användas? Jag tror det blefve svårt att uppdraga gränserna för användningen af dylika hus. Det skulle kunna inträffa, att allehanda tillställningar kunde försiggå i dessa föreningshus, icke bara politiska meningsutbyten, utan där skulle äfven försiggå allt annat, såsom danstillställningar o. dyl. Jag vill också draga konsekvenserna i en annan riktning och säga det, att om man här går med på dylika anslag, hvarför skulle man sedan kunna neka fattiga kommuner att få statsanslag i och för byggandet af skolor, ja, äfven andra hus, men särskildt nu skolorna, som trycka de fattiga kommunerna så mycket? Jag tror det skulle bära därhän, att staten äfven därvidlag skulle nödgas vara med, och det hela skulle ställa sig ofantligt mycket dyrare, än om kommunerna själfva skötte saken. Jag tror det är nödvändigt att göra vissa utjämningar, så att de mest betungade kommunerna bli hjälpta, men att man härvid icke bör gå den väg,

som nu ifrågasättes, då man föreslår, att staten skall träda hjäl-

Jag vill icke längre uppehålla tiden, jag har endast med några få ord velat gifva några skäl, hvarför jag stått på majoritetens sida i denna fråga, och jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om statsbidrag
för uppförande
på landsbygden
af allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

Herr Ekman: Endast några ord med anledning af det sista anförandet. Som herrarne finna, är jag en af reservanterna i denna fråga, och jag är det af den anledningen, att jag å min sida i betraktande af de förhållanden, som uppkommit efter den allmänna rösträttens införande i vårt land, finner, att man äfven beträffande denna sak torde kunna tala om konsekvenserna. När den allmänna rösträtten infördes — vi skola icke försöka skymma bort denna frågas politiska betydelse, som för min ställning till densamma varit den afgörande — när den allmänna rösträtten infördes, säger jag, så borde man efter mitt förmenande också haft klart för sig, att inga hinder borde läggas i vägen för dem, som hafva att begagna sig af denna politiska rösträtt, de må nu höra till hvilket parti som helst. Dess värre har detta i allmänhet icke stått klart för vederbörande i vårt land. Ty just de olägenheter, som redan den förste talaren framhöll, nämligen svårigheterna för de minst gynnsamt lottade att få lokaler för sina politiska sammanträden, ha gjort sig i hög grad gällande, under det att å andra sidan de i ekonomiskt afseende lyckligare lottade kunnat befria sig från samma olägenheter och utan svårigheter skaffa sig sådana lokaler. Jag känner bland annat förhållandena på ett ställe, där det finnes en mycket stor arbetarbefolkning. Där finnes det också ett samlingshus, som denna arbetarbefolkning skulle få använda, men där emellertid inga som helst politiska sammanträden få äga rum, enligt hvad styrelsens majoritet beslutat. Då har den stora arbetarbefolkningen på det stället frågat: huru skola vi bära oss åt för att få någon lokal, där vi få hålla våra sammanträden? Jo, har man svarat, ni skall få köpa en tomt och där bygga ett hus åt er. Det låter så enkelt detta, men det är ej så lätt för arbetarbefolkningen att skaffa medel för sådant ändamål. Det är lätt för dem, som ha makt i kommunerna, att stänga lokalerna, men det är icke lika lätt för de små i samhällena att skaffa sig lokaler för sina sammanträden.

Jag tror därför, att, då här endast är fråga om en utredning, Andra kammaren gjorde klokt, om den, låt vara endast såsom en opinionsyttring, ginge med på att biträda reservanternas framställning.

Den siste talaren här har sagt, att man vet icke, i hvilken utsträckning denna upplåtelse skulle ske och icke heller i hvilken form den skulle ske. Nej, det är just det vi hemställt, att Kungl. Maj:t skulle föreslå, då vi anhållit, att Kungl. Maj:t skulle låta verkställa

Om statsbidrag utredning, huruvida samt under hvilka former och bestämmelser för uppförande statsbidrag skulle ifrågakomma. på landsbygden

af allmänna Jag ber, herr talman, att få yrka afslag på statsutskottets hemställen och bifall till reservationen. samlingslokaler.

(Forts.)

Herr Sjö: Ja, det går väl långt ändå, när man kommer med förslag om att skriva till Kungl. Maj:t och be om statsanslag än till ett företag och än till ett annat, t. o. m. för nöjeslokaler. Det är, som en föregående talare sade, så, att skulle vi nu vara med om detta förslag och sålunda be Kungl. Maj:t komma fram med en framställning, gående i den riktning, som här i såväl motiveringen som klämman angifves, så skulle man också kunna tänka sig, att följden blefve den, att man skulle äga rätt att begära statsmedel för uppförande af dyrbara skolhus öfver hela landet. Men hvart detta skulle bära hän, det förstå herrarne och inse äfven, att det skulle gälla ofantligt stora summor. Den ärade motionären han icke blott förutsätter, utan föreslår också i motiveringen för sin hemställan, att länsstyrelsen icke allenast skulle ha hand om dessa räntefria lån, som skulle utlämnas till olika byggnadsföreningar, utan länsstyrelsen skulle därjämte öfvervaka, att ordning, nykterhet och andra goda egenskaper visades i ifrågavarande samhällen, när det gällde sammankomster i de sålunda på statens bekostnad uppförda husen. Herrarne finna således, att hvad som här förutsattes just icke motsvaras af så angenäma funktioner å vederbörandes sida, då man ju alltid kan utgå från den tanken, att det i dessa hus skall bli oordningar, supgillen, danstillställningar och andra tillställningar af olika slag, hvarvid det för länsstyrelsen skall gälla att tillse, att, trots allt, ordning och reda bli rådande. Ja, länsstyrelsen har, säger man, långa armar genom att den hafver under sig, att gå dess ärenden, kronofogdar, länsmän och fjärdingsmän, men i de stora länen, i trakter, där man har långt till ordningsmakten från plats, där ifrågavarande nöjestillställningar och sammankomster af allehanda slag skulle anordnas, befarar jag verkligen, att det skulle visa sig bli ganska dyrbart att bekosta de erforderliga resorna för polismännen, kronofogdarne och de öfriga. Och man kan väl icke gärna fordra, att sådana herrar skola resa alldeles för intet till dessa sammankomster för att upprätthålla ordning och sörja för nykterhet och anständighet.

Herr talman, af hvad jag sålunda anført framgår, att jag icke kan annat än yrka bifall till utskottets hemställan och afslag å reservationen.

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Det är uppenbart, att med den allmänna läggning, jag har i fråga om ekonomiska spörsmål, jag måste se försiktigt på denna fråga, liksom det är klart, att jag med en viss betänksamhet tar del af förslaget, som icke kan förnekas öppna möjlighet till att mycket afsevärda kostna-

der uppstå. Men jag har anslutit mig till det föreliggande förslaget, därför att jag tycker, att erfarenheten gifvit vid handen, att detta är den enda väg, på hvilken man kan komma fram till den rättvisan här i landet, att de olika politiska partierna få lof att disponera sådana lokaler, som åstadkommits genom samlade ansträngningar och genom folkets samlade skattemedel. Jag ber herrarne härvid erinra sig denna frågas tidigare behandling; vi hade den före för ett par år sedan i Riksdagen. Det utskott, som då behandlade denna fråga och som till ordförande hade numera statsrådet Petrén, ägnade denna som alla andra frågor en synnerligen ingående och omsorgsfull granskning och utredning. Utskottet kom då till den enhälliga uppfattningen, som kammaren med enhälligt beslut underströk, att det ansågs som en naturlig sak, att folkets gemensamma lokaler skulle opartiskt upplåtas till olika partier. Det hette i utskottsutlåtandet, att »utskottet håller för visst, att, i den händelse behovet af lämpliga lokaler inom en kommun för politiska sammankomster ej kan tillgodoses på annat sätt, vederbörande kommunal- eller kyrkostämman icke skall ställa sig afvisande mot sålunda framställda förslag» (att få begagna sig af kommunens gemensamma lokaler). I samma utskottsbetänkande uttalades också det, att därest det skulle visa sig, att man icke kunde, om jag så får säga, på rent frivillig väg komma till den praxis, att de allmänna offentliga lokalerna opartiskt blefve upplåtna till olika politiska partier, så skulle Riksdagen naturligtvis taga frågan under helt annan ompröfning än hittills. Nu ha vi haft ett politiskt valår. Hvarenda en, som sitter i kammaren, har med säkerhet erfarenhet om, hur man ute i bygderna på många håll tillämpar de grundsatser, som Riksdagen enhälligt anslutit sig till, då frågan varit före här till behandling. Jag är säker på, att de flesta af kammarens ledamöter ha personlig kännedom om fall, då kommunala myndigheter, präster, kommunalordförande och andra, som herr Starbäck mycket riktigt kallade kommunala pampar, vägrat upplåta lokaler, för att olika politiska partier skulle hafva sammanträde. Jag har från mitt eget arbete i valrörelsen åtminstone åtskilliga erfarenheter i det afseendet. Här sitter högern kanske ännu något år och kan hindra, att man får till stånd ett samladt beslut, att opartiskhet skall råda, men jag är öfvertygad om, att det är oklokt, att herrarne på det sättet hindra, att opartiskhet kommer att tillämpas. Det är alldeles uppenbart, att efter den allmänna rösträttens genomförande icke de olika politiska partierna på det sättet kunna vara helt och hållet utlämnade till godtycket hos ett par kommunala pampar, som tillåta sina meningsfränder att använda lokalerna, men hindra de politiska motståndarne att komma in i desamma.

Då jag icke vågar hoppas på, att man i det afseendet kan räkna på bot och bättring hos dem, som i allmänhet innehafva makten inom kommunerna, finnes det icke någon annan väg, än att staten får direkt ingripa, så att man får samlingslokaler. Här sitter kanske

*Om statsbidrag
för uppförande
på landsbygden
af allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

*Om statsbidrag
för uppförande
på landsbygden
af allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

en och annan i kammaren och fröjdar sig öfver sin makt att på det sättet kunna stänga ett politiskt parti ute. Men sätt er, mina herrar, in i den roll, som särskildt det parti, jag tillhör, innehar. Vi ha varit i saknad af lokaler, man har hotat köra oss från landsvägarna, vi ha då fått ställa oss på åkerfälten. Länsstyrelsen i det län jag tillhör har, nästan olagligt, så länge den kunnat sökt förbjuda mötens hållande, och förbudet återkallades först efter ingripande från justitieombudsmannens sida. Då man sålunda vägrar oss att hålla till i samlingslokalerna och på vägarna, få vi gå ut på åkerfälten, ifall det finnes en människa, som står i så oberoende ställning, att hon vägar upplåta en jordbit, där vi kunna vistas. Där är det, som en stor del af arbetarklassen får ha sina politiska sammankomster. När detta kan ske i Skåne — jag höll själf i somras flera föredrag ute på åkerfält och skulle kunna åberopa åtskilliga fall, där de kommunala myndigheterna ingrepp på ett otillbörligt sätt — föreställer jag mig, hurudant tillståndet skall vara i de landamären, där högern har starkare fäste än i Skåne. Jag hade hoppats i det längsta, att kammaren här skulle komma till den upplysta ståndpunkten på alla håll, att man bör vara opartisk och upplåta skolhus och kommunalhus utan hänsyn till det politiska parti, hvar och en tillhör. Och jag var öfvertygad om, att dessa politiska tänkesätt skulle taga sig uttryck i lagstiftningen eller på den rena frivillighetens väg. Om så skedde, behöfde vi icke gå den väg, som här anvisats. Men då jag icke tror, att med de tänkesätt, som finnas i landsändar, där ett politiskt parti ensidigt har makten, man på frivillighetens väg kan komma till annat, få vi gå den väg, som här är anvisad i reservationen.

Jag ber emellertid herrar högermän öfverväga en sak. Det är klart, att förslaget faller på Första kammarens motstånd, äfven om Andra kammaren biträder förslaget. Men jag ber dem, som ha inflytande på det kommunala området, präster och andra, som ha att bestämma öfver lokalerna på landsbygden, betänka, att det icke behöfves mera, än att det, sedan frågan blifvit utredd, väckes motion om beviljande af anslag till visst belopp, och att motionärerna utarbeta grunder, efter hvilka anslaget bör utgå. Man har då möjlighet att på den gemensamma voterings väg få anslag beviljadt — det hjälper icke hvad herrarne på andra sidan gången eller majoriteten där tager för ståndpunkt i denna fråga. Jag är icke någon ytterlighetsmänniska och vill ej onödigtvis drifva det därhän. Men herrarne anvisa den vägen, ifall ni icke göra ert inflytande gällande till förmån för opartiskheten, ty det går icke i längden att hålla lokalerna stängda för arbetarne, som själfva med sin skatt hjälpt till att uppföra dem, det går icke i längden att köra ut dem på landsvägarna och behandla dem så, som om de icke vore politiskt hederliga människor.

Jag skulle för min del gärna se, att kammaren bifölle reservationen, såsom en opinionsyttring från kammarens sida, att den icke

ville finna sig i ett orättvist förfarande gentemot en samhällsklass, som ej har tillräcklig makt i kommunerna att göra sig gällande.

*Om statsbidrag
för uppförande
på landsbygden
af allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

Herr *Magnusson* i Kalmar förenade sig med herr Rydén.

Herr Olsson i Fläsbro: Jag tilltror mig kunna säga, att jag är en lika varm vän af folkbildningen som någon i denna kammare, men den i reservationen förordade motionen är i flera afseenden så betänklig, att åtminstone icke jag, trots det jag hyser det varmaste intresse för folkbildningssträfvandena, vågar biträda densamma.

Om det af motionären uttalade önskemålet kommer att förverkligas, leder detta till visserligen icke beräkneliga, men dock utan tvifvel mycket betydande statsutgifter. Med de fordringar, staten tvifvelsutän kommer att ställa på af staten understödda samlingshus, komma dessa förvisso att kosta allra minst 20,000 kronor hvarterdera. Om då staten bidroge med låt oss säga hälften, så hade vi, under förutsättning, att åtminstone 1,000 af landets till mellan 2- och 3,000 uppgående kommuner skulle så småningom få sådan statshjälp, kommit upp till en summa på omkring 10,000,000 kronor, — ett i sanning trefligt framtidsperspektiv, skulle jag vilja säga, åtminstone för alla dem, som under höstens valrörelse talade så obegripligt vackert om sträng sparsamhet med statens medel.

Men detta är icke motionens förnämsta afvigsida. Genom ett bifall till densamma skulle närbesläktade anspråk af oberäkneligt omfång komma att framföras. Nästa steg blefve antagligen, såsom min vän herr Olofsson nämnde, att man komme med anspråk på att staten skulle deltaga i byggandet af våra folk- och småskolehus, och hvarför icke äfven kommunalhusen, där så många af oss farbröder erhållit vår enda parlamentariska utbildning, för att icke tala om elementarläroverken, hvilka åtminstone hittills i regel bekostats af vederbörande kommuner.

Utom det, att förslaget medför oberäkneliga konsekvenser, leder det till uppenbara orättvisor. Tusentals samlingshus finnas för närvarande inom landet, hvilkas ägare häfta i skuld till större eller mindre belopp för desamma. Dessa redan uppförda samlingshus skulle enligt motionen icke erhålla statshjälp, utan endast sådana, som äro afsedda att nyuppföras. Ägarne till redan uppförda samlingshus finge således det tvifvelaktiga nöjet att icke blott själva fortfarande som hittills dragas med sina skulder, utan äfven därjämte bidra till uppförande af samlingshus på andra håll. Herr Thorsson talade för några dagar sedan om de stackars människor, som skulle nödgas lämna bidrag till folkhögskolor utan att någonsin, som han sade, få sticka sin näsa därinom. Jag undrar, om icke man till dessa stackars människor äfven bör hänföra dem, om hvilka vi nu tala.

Man säger, att de orter, som ännu icke ha några samlingslokaler, äro så fattiga, att de icke kunna åstadkomma sådana utan

Om statsbidrag för uppförande på landsbygden af allmänna samlingslokaler.
(Forts.)

statshjälp. Detta är dock ännu ett obevisadt påstående. I Norrland exempelvis finnes det åtminstone i regel samlingslokaler öfver och icke under behovet. Och där anses ändå befolkningen så fattig, att den behöfver statshjälp för snart sagt allt möjligt mellan himmel och jord från järnbanor till fattiga skolbarns beklädnad. I Kalmar län däremot är ett rikt järnbanenät åstadkommet, såsom det sagts mig, utan ett enda öres statshjälp, men där återigen äro godtemplar- och andra samlingshus mera lätt räknade. Jag undrar, om icke detta ådagalägger, att det hittills mera varit brist på intresse än på förmåga att sådana hus icke kommit till stånd.

För öfrigt håller jag före, att de enskildas bidrag komma att blifva minst lika stora med som utan statshjälp. Såsom jag nyss antydde, kommer utan tvifvel staten att ställa så stora fordringar på husen i fråga om inredning och arkitektonisk utstyrelse, att statsbidraget nätt och jämnt räcker till att täcka öfverloppsgärningarna, och så har man då dragit ut på landsbygden genom uppförande af luxuösa byggnader, hvad jag skulle vilja kalla storstädernas högfärdsdjävul, hvilket jag icke vill vara med om. Nej, låt landsorten fortfarande som hittills bygga sina trälådor till samlingslokaler utan statens hjälp. De äro icke fågnesamma för ögat, men de äro billiga och fylla fullkomligt sitt ändamål.

Jag har endast en anmärkning till att göra. Motionären har på icke mindre än tre ställen i sin motion framhållit såsom hufvudvillkor, att dessa af staten understödda samlingslokaler skola stå öppna för alla. Alla ordets förkunnare från och med vår nu statssubventionerade pastor Åslev och ner till förste bäste pigtjusande mormonapostel skola sålunda mottagas med öppna armar. Jag undrar, om det icke är väl magstarkt, att Riksdagen ena veckan beviljar anslag för bekämpande af mormonismen och andra veckan beviljar medel till lokaler för samma läras utbredande.

Mina herrar! 1910 års Riksdag afslog en med denna i någon liten mån besläktad motion. Jag vill hoppas, att Andra kammaren äfven nu gör på samma sätt och därigenom visar, att om också en stor del af kammarens forna män äro borta, så är likväl den gamla Andra kammarens sunda förnuft kvar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Räf* och *Sjöberg* i Säfsjö.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Herr Sjö började nyss sitt anförande så här: det går bra långt, när man kan komma med ett yrkande, sådant som här är framställt. Man kan fatta motionens syfte på olika sätt. Jag för min del skulle synnerligen gärna se, att den realiter ginge igenom, men jag vill också säga, att jag betraktar ett bifall till densamma såsom en opinionsyttring. Jag undrar, om herr Sjö för sin del och de, som tänka lika med honom, skulle bifalla någon annan framställning, som kan göras i samma

ämne. Vi ha under flera år motionerat om att få expropriationsförfarande för att erhålla tomter till folkets hus, men utan att där till kunna vinna Riksdagens bifall. Det har nu föreslagits ett steg i samma riktning. Man kan också tänka sig en annan åtgärd, nämligen att myndigheterna förständigas att låta offentliga samlingslokaler hållas öppna för alla. Men jag tror icke heller, att en sådan motion skulle vinna herr Sjös bifall. Det är då lika galet ställt, hvilken väg man än går.

Man kan ha olika meningar om, hvilken väg man skall gå fram, och den siste ärade talaren har försökt med sitt ekonomiska sinne, som jag respekterar i många frågor, men icke här, visa, hur oändligt svår saken är och hvilka utgifter den skulle medföra. Först och främst framhöll han, att staten skulle hålla sin inspekterande hand öfver det hela. Han menade väl därmed, att det skulle uppgöras normalritningar och att man finge anlita arkitekter o. s. v. Ja, man kan gå den vägen, men folket på landsbygden, som icke har några lokaler, kräfver icke så mycket och har ej så vida vyer. Jag är säker om, att ifall befolkningen i Svartnäs kapellförsamling kunde få en lokal för 1,500 eller 2,000 kronor, skulle den tacka både Riksdagen och herr Olsson i Fläsbro för den hjälp, som den fått. Man behöfver visst icke bygga några lokaler för 20,000 kronor, och det skulle alls icke leda till sådana vidlyftigheter, som herr Olsson i Fläsbro antydde, då han talade om anslag på 10 millioner kronor. Det är naturligtvis bra, om man kan få direkta anslag, men jag tror, att folket blir lika hjälpt, om man får låna pengar. Det är nämligen icke så lätt att låna pengar för folkets-hus-företag. Jag har själf någon erfarenhet därom, och det har visat sig synnerligen svårt af orsaker, som den förste ärade talaren anförde. Det är naturligtvis så, att den, som lånar ut pengar, vill ha realsäkerhet, och folkets-hus-byggnaderna anses icke såsom realsäkerhet, då de äro uppförda för ett visst ändamål.

Man har sagt, att det predikats så sträng sparsamhet under valrörelsen, och jag för min del har försökt göra det så godt jag förstått, men då jag talar om sparsamhet, menar jag icke, att man utan att pröfva ändamålet skall yrka afslag.

Jag ber nu att få lägga an en synpunkt, som icke förut blifvit framförd, men som för mig har stor betydelse, och det är den rent kulturella. Det går en jämn ström af ungt friskt blod och starka armar från landsbygden till städerna och industrien. De längst aflägsna skogsbygderna bli affolkade af skilda orsaker. Vi ha berört dessa frågor i sammanhang med beskattningen och andra ekonomiska spörsmål, och jag ber nu att få stryka under, att äfven här den rent kulturella frågan spelar in. Befolkningen i städerna och på de stora industriplatserna har möjlighet att komma tillsammans och åhöra föreläsningar och konserter, kunna besöka teatern o. s. v. Men på landsbygden kan man i regel icke komma i åtnjutande af sådant.

Folket har emellertid äfven där behof af förströelse, och man

*Om statsbidrag
för uppförande
på landsbygden
af allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

*Om statsbidrag
för uppförande
på landsbygden
af allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

har börjat vända sig från sina gamla gudar, kortspel och superi, och man vill ha nöjen af mera förädlande art. Ungdomen trifves icke på landet, utan drager sig därifrån. Är det icke ett stort kulturintresse att hjälpa och ekonomiskt stödja ungdomen att skapa fram kulturmöjligheter, så att den vill stanna kvar på landsbygden? Jag är bestämd motståndare till den politik, som vill sammandraga befolkningen på några få platser i landet och affolka andra, och jag menar, att det är en fosterländsk gärning, kosta hvad det vill, att göra Sverige bebyggdt och bebodt äfven i de längst aflägsna delarna af landet, och här föreligger ett medel, som vi kunna tillgripa, ett medel, som icke bör föraktas, utan är af stor betydelse.

Jag var litet inne på frågan om, hvilken användning man skulle ha af samlingslokalerna, och jag nämnde då ordet teater. Man kan naturligtvis tvista om huruvida lokalerna böra användas för sådana nöjen, och en talare har ju här uttalat sig emot det. En annan talare pekade på dansen, och han ansåg det fruktansvärdt, om lokalerna skulle användas för ett sådant ändamål. Ja, men dansas det icke i de aflägsna bygder, där man ej har några samlingslokaler? Om det nu kommer till stånd sådana lokaler, och de eventuellt öppnas för dans-tillställningar, så kan man verkligen på fullaste allvar säga, att dansen kommer att bedrifvas på annat sätt än nu.

Herr Sjö har målat ut de fruktansvärda förhållanden, som skulle komma att bli rådande på dessa samlingslokaler, och han förmenade, att Konungens befallningshafvande skulle behöfva skicka dit polis. Illa känner herr Sjö ställningen i Sverige, då han kan göra dylika svartmålningar. Nog kan det finnas platser, där det icke går så ordentligt till väga, utan att de ha offentliga samlingslokaler, det medger jag. Men om man ser efter hvad nykterhetsföreningarna och folkets hus åstadkommit i skilda delar af landet, skall man finna, att de verkat fostrande, förädlande, hyfsande genom att skapa intresse för och möjlighet till bildning i olika riktningar. Det har kunnat vara ett och annat upptråde och bråk vid dessa offentliga lokaler, det vill jag icke förneka, men hvar i Sveriges rike äro människorna fullkomliga, och när kommer den dag, då vi få se fullkomliga människor? Jag tror sålunda, att herr Sjö tagit fel, då han målat upp de skräckbilder, som skulle uppstå, om samlingslokalerna komme till stånd.

Nu säger herr Olsson i Fläsbro, att det innebär en orättvisa, om statsmakterna bevilja något tiotusental eller t. o. m. en million kr. för det ifrågavarande ändamålet, därför att det endast kommer en liten grupp af befolkningen till godo — det kommer icke den stora massa till godo, som förut har samlingslokaler. Jag får säga, att skall det vara någon mening med företaget, är det väl att hjälpa dessa, som icke ha några samlingslokaler förut. Jag bor på en plats, där vi ha flera präktiga samlingslokaler, men det skulle icke göra mig det ringaste ondt, utan tvärtom godt, om mina kamrater, som icke ha några samlingslokaler, också kunde få sådana, äfven

om jag därför skulle offra några öre mera, för att de skulle få samma lyckomöjligheter som jag. Hvarför då klaga öfver det?

Till sist vill jag beröra en sak, som också samme talare riktade sig emot, då han sade, att man genom ett bifall till reservationen skulle premiera eller öppna portarna för en propaganda, som man vill stänga ute på annat sätt. När det här är fråga om att hålla lokalerna öppna för alla, förstår jag icke, hur man kan resonera på det sättet.

Om man kommer till en bygd, som består uteslutande af högermän, då stänger man kanske ute en socialist, därför att man tror, att han med sin predikan, sin förkunnelse skall omvända några från den rätta högerreligionen. Jag erkänner, att det bland kroppsarbetarne mången gång gör sig gällande en liknande uppfattning. Man är litet skeptisk emot och tål icke gärna höra en mening, motsatt ens egen. Men detta är väl icke den riktiga uppfattningen, den bildar inga medborgare, som grunda sin åskådning på själfständigt tänkande. Låt hvar och en framlägga de skäl, som kunna finnas för den ena eller andra uppfattningen i politiska och andra frågor, och låt åhörarne sedan bilda sig ett eget omdöme i saken!

Den ärade talaren erinrade om, att vi anslagit medel till en präst, som skulle tala mot mormonismen, och han förmenade, att det nu kunde gå så galet, att de offentliga samlingslokaler öppnades just för mormoner. Ja, jag anser icke, att det är någon fara, att en mormon får uppträda där. På den plats, därifrån jag är, ha vi ett folkets hus, och vi ha aldrig nekat någon sådan att uppträda, men såvidt jag vet, har icke i ett enda fall en proselyt vunnits där. Men kommer en mormonpredikant till bygder, där det icke finns något folkets hus, och han går omkring bland gummorna, flickorna och pojkarne, är jag säker om, att han genom sin smygande agitation där kan värfva proselyter. Få vi samlingslokaler, där mormoner, men äfven andra kunna uppträda och bemöta dem punkt för punkt, är jag viss om, att vi kunna bekämpa mormonismen vida kraftigare än ute i bygderna, där ingen uppträder och bemöter dem.

Med detta har jag i min ringa mån velat stödja den reservation, som framkommit. Jag förstår väl, att det icke finnes någon förhoppning om, att det skall komma till något Riksdagens beslut i år, men jag vädjar till alla dem i kammaren, som ha intresse för de synpunkter jag velat beröra, att stödja reservationen, så att det åtminstone kommer till en opinionsyttring så kraftig som möjligt till förmån för reservanternas yrkande.

Herr Sterne: Herr talman! Jag begärde ordet för att framföra en synpunkt, som icke vunnit tillräckligt beaktande i debatten, nämligen den vida kulturella syn, som motionen pekar på. Den sidan af saken är så pass viktig, att det kan motivera, att, trots det den synpunkten kommit fram i det senaste anförandet, jag dock med några ord fyller ut densamma.

*Om statsbidrag
för uppförande
på landsbygden
af allmänna
samlings-
lokaler.*
(Forts.)

Om statsbidrag
för uppförande
på landsbygden
af allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)

Vi, som ha erfarenhet af landsbygdens enkla och tarfliga förhållanden, kunna icke förneka, att stora delar af de svenska medborgarne lefva ett ur kulturell synpunkt tomt och andefattigt lif. För dem är det dagliga, ständiga arbetet afbrutet endast för intagandet af födoämnen och af nattens sömn, och bland dem, som icke ha några andra möjligheter till kulturell förströelse, frodas oändligt lätt sämre nöjen, det visar erfarenheten på ett sätt, som icke lämnar något öfrigt att önska i fråga om klarhet. Där är det mycket svårt att exempelvis bortförklara alkoholens berättigande som njutningsmedel, där finnes också den okunnighet, som är den bästa och säkraste jordmånen för allehanda andliga farsoter, och där har äfven, herr Olsson i Fläsbro, mormonismen lätt för att slå rot och vinna en utbredning, som den säkert icke får på platser, där det växer upp ett sundt föreningslif. Där har man samlingslokaler, och befolkningen har större möjligheter att äfven debattera de ting, som ligga inom det andliga området. I okunnighetens jordmån ha alla möjliga osunda företeelser på det andliga området lätt att slå rot. Jag tänker särskildt på smutslitteraturen och en del pressalster med grofva illustrationer och ännu hemskare text, som skickas ut på landsbygden. Allt detta utgör faror för den andliga hygien och motverkas i viss mån genom ett friskt pulserande föreningslif på olika områden. Jag är viss om, att när jag nämner ordet föreningslif mötes jag af den invändningen, att det finnes en mängd föreningar, som icke kunna vinna en del af kammarledamöternas gillande. För att visa, att det dock finnes något godt äfven bland de föreningar, som troligen ha en dålig klang i en del ledamöters öron, vill jag erinra om socialdemokratiska ungdomsförbundets kamp mot smutslitteraturen. Denna litteratur hade icke kunnat stärfjas så radikalt, om icke den socialdemokratiska ungdomen satt in sin energi därpå. Hvar och en af kammarens ledamöter, som delar min önskan om att få djupare förståelse bland folket för den verkligt goda litteraturen, konsten, musiken och den sceniska konsten, hvilket allt nu för största delen af dessa människor är tillslutna glädjekällor, skall säkert gifva mig rätt i, att, om vi kunde uppamma ett föreningslif, som ytterst söker sig stöd i den föreliggande frågan, lokalfrågan, så skulle mycket därmed vara vunnet.

Det skall icke bestridas, att det finnes en hel del praktiska svårigheter, när man realiter granskar möjligheterna. Men motionen och reservationen syfta ju dock till en skrifvelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte taga under utredning dessa svårigheter, och därför ser jag icke ur enbart ekonomisk synpunkt något afgörande hinder för bifall till reservationen. Men den visar dock hän mot en Andra kammarens vilja, som jag i motsats till en annan talare icke tror innebär, att Andra kammaren förlorat sitt sunda förnuft, utan att den äger samhörighet med och förståelse för förhållandena hos de mest misslottade delar af landsbygden, när det gäller rent kulturella förströelser och glädjeämnen.

Om man granskar de olika skäl och synpunkter, som utskotts-
majoriteten å ena sidan och minoriteten eller reservanternas å den
andra anført för sina olika yrkanden, så säges det från majoritetens
sida, att de möteslokaler, som finnas, äro tillräckliga för att fylla
det behof, som för närvarande finnes, under det att reservanternas
anføra, att det är en känd brist på offentliga samlingslokaler. Nu
måste man väl erkänna, att vare sig vi stå på utskottsmajoritetens
sida eller på reservanternas sida, så är under alla förhållanden det
nuvarande antalet föreningshus detsamma. Skillnaden ligger, tror
jag, i den rent subjektiva erfarenheten. De herrar, som luta åt ut-
skottsmajoritetens mening, ha nog, när de farit ut på landsbygden,
haft ofantligt lätt att få de offentliga lokalerna öppnade för sig allt
ifrån kyrkorna och ned till de fyrkantiga trälådor, som en talare så
smakfullt kallade de af folket själfv uppförda samlingshusen på den
aflägsna landsbygden. Med den erfarenheten kan man kanske anse,
att reservanternas yrkande är litet och obetydligt och utan nämn-
värdt värde. Men när man som jag ställer sig på den sidan, där
vi ha att söka reservanternas, så beror det på, att vi anse, att det
icke finnes tillräckligt med samlingslokaler. Ty äfven om på en
och annan plats det finnes offentliga dylika, så är jag viss om, att
det blir åtskilliga invändningar och skrupler, innan man vågar upp-
låta en sådan lokal åt oss, som stå på den sidan och tillhöra det
parti, som jag gör.

Med stöd sålunda af det jag anført och med anledning af, att
de invändningar, som af motståndarne till denna tankegång fram-
förts, varit af tämligen undermålig art, skall jag yrka bifall till re-
servationen.

Jag tillåter mig i förbigående nämna, att då herr Sjö säger, att
det skulle uppammas sämre sorts nöjen, supgillen etc. i de offent-
liga samlingslokaler, som eventuellt komme i åtnjutande af stats-
bidrag, så vill jag peka på den erfarenheten från de nuvarande loka-
lerna, som icke behöfva statsanslag och följaktligen icke stå under
någon annan inspektion än de allmänna tillsynsmyndigheterna,
att där finnes icke den farhågan besannad. Detta är endast en upp-
konstruerad farhåga, som knappast kan utgöra ett tillräckligt skäl
för att omintetgöra den opinionsyttring, som Andra kammaren i alla
fall här kan göra genom att bifalla reservanternas förslag, och det
är till detta, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Jag
är, kan jag säga, delvis och i stort sedt förekommen af herr Olsson
i Fläsbro, men då jag begärt ordet, skall jag ändock något tala i
denna sak.

När jag läste reservanternas kläm här, så fick jag den uppfatt-
ningen, att därmed menades, att statshjälp skulle beredas åt bygg-
nadsföreningar på landsbygden för åstadkommande af allmänna
samlingslokaler, och jag hade då icke något annat skäl för bifall till

*Om statsbidrag
för uppförande
på landsbygden
af allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

Om statsbidrag
för uppförande
på landsbygden
af allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)

utskottets afslagsyrkande än det rent nationalekonomiska, nämligen att om vi skulle gå in på att uppbygga för statens räkning sådana här lokaler öfverallt, och i den meningen kan naturligtvis inrymmas alla möjliga lokaler på landsbygden, som äro till allmänna ändamål nyttiga, då vet jag i likhet med herr Olsson i Fläsbro icke, hvar det skulle stanna med för belopp. Jag har kommit till den tanken, åtminstone efter hvad vi redan genomgått här i Riksdagen, att man tycks icke tänka på, *hvar* det skall tagas medel till alla utgifter, som påläggas det svenska folket, utan det talas endast om *hvad* vi skola ha utgifterna till. Jag intog således redan af detta skäl den ståndpunkten, att jag icke kunde gå med på något annat än utskottets yrkande.

Men under diskussionen har jag fått en helt annan uppfattning af förhållandena, då nämligen herr Starbäck upplyst om, att dessa anslag behöfdes för vissa sträfvanden, och att det var i samband med den genomgående förändringen i det politiska lifvet, som just detta skulle åstadkommas. Hvad är då meningen med dessa sträfvanden? Är det meningen, att hela Sveriges folk nu icke längre skall få ha sina egna tankar, utan att de skola ledas i en viss riktning, en riktning, som icke funnits förut, men som nu skall bli den allenahärskande, och som skall bli någonting i den vägen, som den gamla högern alltid ansetts för, något, som skall förtrycka och fördärfva vårt land eller åtminstone motpartiet? Det är detta, som jag vill fästa mig vid. Det är en oriktig ställning svenska Riksdagen intager, om den skall så helt gynna bara ett visst parti. Men jag tror för min del, att svenska Riksdagen ännu icke är sådan, utan jag tror, att den vill arbeta i enighetens och sammanförandets tecken.

Hvad beträffar det myckna talet om, att det icke finns lokaler, icke finnes möjlighet för föredragshållare att uppträda i vårt land, så får jag säga, att såvidt jag känner åtminstone, det icke förmärkts några svårigheter för något parti i det afseendet. Vi ha på vår lilla ö haft alla möjliga slags föredragshållare, och vi ha upplåtit lokalerna för dem. Men det må jag då erkänna, att har det kommit talare af sådan art, att de icke haft några meningsfränder, eller att det icke funnits någon, som velat höra på, så ha de fått stå där ensamma. Och äfven det vill jag säga, att skulle det vara så, att agitatorer komma med en sådan föreställning om hvad de skola lära folket, så att de bli bemötta på det sätt, som herr Rydén talade om här, nämligen att de icke komma in någonstades, utan måste ställa sig i gränder och gator, ja, då tror jag, det är bäst de hålla sig borta. För ej så länge sedan ha vi talat om folkupplysningen i vårt land, talat om folkhögskolor och vårt skolväsen i öfrigt. Är då icke vårt skolväsen sådant, att vårt folk är upplyst på olika områden, så att det kan tänka något själf? Äfven om det är en obetydlig landsförsamling, så kunna de dock äfven där vara så upplysta genom tidskrifter, skol- och undervisningsväsen, att

de ha någon tanke själfva. Jag kan icke instämma i det betyg, som lämnats landsbygden af en föregående talare, när han påstod, att landsbygden är andefattig etc. Det är ej ofta i agitationen man får höra sådana smekomdomen liksom ock, att okunnighetens jordmån är på landet. Nej, jag tror för min del, att landsbygdens folk äro lika betänksamma som andra människor, och jag tror säkert, att de skola reagera mot sådana förhållanden.

Det skulle, menar jag, vara en ren olycka, om svenska Riksdagen skulle gifva sig in på den vägen att endast befordra vissa syften, hvilket här skulle förekomma, oafsedt de rent ekonomiska skälen, hvilka ju från början ställt mig som absolut motståndare till detta förslag. Jag vill säga som herr Olsson i Fläsbro, att det gamla sunda förnuftet må väl ännu finnas kvar i svenska Riksdagen, då det gäller att besluta i sådana här frågor. Och jag är öfvertygad om, att öfver hela vårt land är det nog så, att där någon har meningsfränder, där får han nog äfven en lokal att framföra sina tankar inom. Jag har icke hört, att det finnes några, som måst stå på landsvägen, mer än Kata Dalström, och huruvida hennes läror äro så riksviktiga, att de behöfva statsbidrag samt skola vara allenabestämmande för framtiden, vill åtminstone jag ha min egen mening därom.

Herr talman! Jag yrkar bifall till statsutskottets utlåtande.

Herr Lindqvist i Kosta: Jag har icke samma erfarenhet som den siste ärade talaren, angående hvad som är behöfligt eller icke behöfligt för landsbygden i detta fall, men jag kan erinra om, att det beror på, under hvilka förhållanden man är ute, hvilka erfarenheter man får. Jag tror väl, att herr Andersson icke har någon erfarenhet om, att det behöfs göras någonting för att få samlingslokaler på landsbygden. Tvärtom erinrar jag mig mycket väl, huru jag läste om i tidningarna under den senaste valstriden, att herr Andersson var ute och höll föredrag, och det var i sockenstugan den och sockenstugan den. Men jag med flera, vi fingo uppträda på landsvägarna. Därför blir det naturligtvis olika åsikter om, huruvida behof af flera samlingslokaler föreligger eller icke.

Det var egentligen icke därför jag begärde ordet, utan det var med anledning af herr Sjös anförande. Herr Sjö säger, att det går allt bra långt. Ja, det gör nog det, om äfven småfolket på landsbygden skall få rätt och möjlighet att samlas för att rådslå i viktiga samhällsangelägenheter.

Herr Sjö sökte sedan göra en hel del svartmålningar, som om han ville därmed skrämman kammaren från att bifalla reservationen. Nu är väl förhållandet likväl så, att på de platser, där man fått samlingslokaler, där går den råhet bort, som förut funnits. Och beträffande den valkrets, hvilken såväl herr Sjö som jag representera, torde herr Sjö gifva mig rätt i, att råheten icke är störst, där samlingslokaler finnas tillgängliga, utan kanske tvärtom. Till sist vill

*Om statsbidrag
för uppförande
på landsbygden
af allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

Om statsbidrag för uppöfrande på landsbygden af allmänna samlingslokaler.
(Forts.)

jag säga, att om de svartmålningar, herr Sjö rullat upp här, på något sätt skulle vara gjorda med hänsyn till den valkrets, som vi representera, så vill jag däremot inlägga min bestämda gensaga. Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Leander: Herr talman! För min egen del har jag icke någon erfarenhet af, att de offentliga lokalerna blifvit stängda för de föredrag, som jag en eller annan gång hållit. Däremot är jag ense med dem, som anse, att de allmänna lokaler, såsom kommunalhus och andra, hvilka tillkommit genom sammanskott af alla, ovillkorligen böra vara öppna för alla politiska partier, och därest vederbörande befinnas stå tredskande här och där, så skall det väl ändå finnas några medel att förmå dem att öppna. Men af flera skäl, dels här anförda och dels andra, som jag icke skall trötta kammaren med att andraga, kan jag emellertid icke vara med om denna motion, emedan jag anser, att den skulle leda till rätt betänkliga konsekvenser, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Carlson* i Herrljunga instämde häruti.

Herr Månsson: Det har från högerhåll här talats i denna fråga på sådant sätt, att jag icke kunnat afhålla mig från att begära ordet. Antingen måste man vara mer än lofligt okunnig om de verkliga förhållandena i landet, eller också har man den uppfattningen, att för de fattiga och små, som bära dagens tunga och hetta för att frambringa värden, gäller en särskild rätt eller rättare sagdt orätt, och att för de andra, som äta upp hvad de fattiga frambringat, gäller en annan rätt. Man säger, att här är ingen svårighet att få lokaler, endast man har anhängare för sina idéer i bygderna. Jag skall visa herrarne ett vykort, som jag erhöi vid ett tillfälle i fjol. Jag besökte då en af vårt lands mera ogästvänliga trakter långt uppe i höga norden, där man under ett hårdt klimat och långa vintrar sliter mycket hårdt för födan; det var nämligen Båtskärsnäs sågverk. Jag var ute där med en bekant till mig och promenerade och får då se en timmerhög ligga uppstaplad på en bergknalle. Jag sade: Hvad är detta? Jo, sade han: Det är Båtskärsnäs' Folkets hus. Virket hade varit användt till husbyggnader förut och jag frågade: Har ni köpt virket på något annat håll? Nej, svarades det, det har varit vårt Folkets hus. Det förhöi sig nämligen så, att bolaget hade arrenderat en liten bondgård med en ganska rymlig manbyggnad. Vi köpte en del af gården för att kunna använda manbyggnaden till en samlingslokal, men bolaget hade ännu ett par år kvar af arrendetiden — jag tror, att arrendetiden utgår 1914, och vi fingo sedan en ukas från bolaget att riva huset. Vi nekade — det var under den tid, då herr Petersson i Lidingsö var den högste vårdaren af rättvisan här i landet — men då kom det från högsta ort en tillsägelse, att man skulle riva huset; annars kommer det att ske på de tredskandes

egen bekostnad. Och för att icke på grund af rifningskostnaden Om statsbidrag för uppförande på landsbygden af allmänna samlingslokaler. (Forts.)
 förlora tomten, måste arbetarne fira sin första maj med att rifva Folkets hus. Kan man tänka sig något mera kränkande för svenska män, som arbetat troget och ärligt både för sina familjers försörjning och för att betala sin skatt, och hvilka dyrt betalat den bergsknalle, som huset stått på, men sedan finna, att de genom en formell rättvisas gång hotas blifva af både med tomt och hus i rifningskostnad? Man måste häpna öfver en så långt under allt mänskligt gående ståndpunkt som denna. Det är något så kränkande för Sveriges ära, det är något så kränkande för Sveriges folk, att det är förvånande, att någon man kan stå upp här i denna kammare och säga, att han är fosterländsk, som icke gripes af harm öfver en sådan sak.

Man kan för öfrigt finna sådana exempel mycket närmare; man kan komma in i högerns ledares domäner. I Hälsingland har det i Ljusne, där herr Hallwyl regerar, sedan länge rådt en kraftig arbetarrörelse, men där kan man icke få en enda liten jordbit, å hvilken man kan uppföra en samlingslokal. Han regerar där så, att man måste samlas å en landsväg långt bort i snöslask, regn och oväder, och där hafva möten hållits under en lång följd af år, icke därför att dessa arbetare sakna energi — nej, de kunna skaffa ganska mycket penningar, om det behöfves — utan därför att det är en yttring af en karrikatur på begreppet äganderätt, som gör sig gällande, och i kraft af hvilken man förbjuder arbetarne att få en fotsbredd mark att samlas på. Det är icke svenskhet detta välde från högerns sida; det är något annat.

Herr Andersson i Knäppinge sade, att man genom bifall till motionen skulle gynna enskilda, som komme och begärde särskilda fördelar. Ja, herr Andersson i Knäppinge, vi skola resonera om att »gynna enskilda» om några dagar, då det blir fråga om grynkvarnar och mycket annat. Vänta bara!

Han sade vidare — och det skall jag sluta med —: Det är förmodligen — ungefär så föllo orden — endast Kata Dalström, som står på landsvägen och håller möten. Han menade, att hon och den lära hon förkunnar är icke mera värd, än att den förkunnas på landsvägen. Det är högerns uppfattning af saken. Vår uppfattning är en annan; vår uppfattning är den, att ingen svensk medborgare skall behöfva stå på landsvägen, då han vill uttala sin mening i dagens frågor. Här skola de alla ha rum på svensk jord och under svenska tak och det skall vara lika rätt för Loke och Tor att framföra sin mening. Sedermera får den sunda folksjälen själf välja.

En af våra skickligaste köpmän, som jag tror en gång äfven var medlem af Riksdagen, nämligen den numera aflidne herr Göransson på Sandviken, byggde en stor och ståtlig samlingslokal för sitt folk. Bland andra kom en man, som af skilda anledningar icke var så väl sedd. Och man gjorde starka påtryckningar, bl. a. i tidningarna, för att Göransson ej skulle öppna lokalen för honom också — liksom

Om statsbidrag för liberaler, högermän och socialdemokrater. Men Göransson sade: för uppförande han skall hafva lokalen; mina arbetare få själfva afgöra hvad som på landsbygden är rätt och hvad som icke är rätt.

af allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)

Till sist vill jag uttala den förhoppningen, att herr Olsson i Fläsbro, som ju är så klok i mycket annat, måtte hafva tagit grundligt fel, då han tror, att den nya kammaren skall i denna fråga hafva den gamla kammarens anda. Jag hoppas, att med de afgångna en del af den anda, de representerade, också skall hafva gått härifrån, och att det skall blifva mer heder, mer storsinnet, mer verklig svenskhet öfver det hela här än förut.

Med herr Månsson förenade sig herrar *Lindley*, *Sävström* och *Svensson* i Skönsberg.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman, mine herrar! När jag begärde ordet, var det egentligen för att göra några bemötanden, hvilka bemötanden emellertid nu blifvit gjorda af herr Lindqvist i Kosta. Jag skall därför icke länge upptaga kammarens tid i detta ärende.

Här har talats om, att det i valstriden skulle hafva mött svårigheter att få allmänna samlingslokaler. Herr Sjö sade, att länsstyrelserna hade långa armar — han menade, när de skulle inspektera de lokaler, som det vore fråga om, att man skulle få statsanslag till. Jag vill säga herr Sjö, att länsstyrelserna verkligen hafva långa armar, och de hade så långa armar under valstriden, att de sträckte sig till att mota bort folk från landsvägarna, åtminstone inom Södermanlands län. Herr Andersson i Knäppinge sade, att det endast varit Kata Dalström, som varit utsatt för sådant missöde. Ja, jag får väl då likställa mig med Kata Dalström. Ty jag har själf blifvit utsatt för ett af länsstyrelsen utfärdadt förbud för mig att uppträda. Jag möttes af länsmannen med landshöfdingens resolution i fickan. Det var i en socken i Södermanlands län, där både högern och de liberala fått hålla möten. Högern hade fått hålla dem i kommunens hus och de liberala hade fått hålla dem hos en enskild person. Men så ansåg man, att man också borde få dit en socialdemokrat för att hålla föredrag. Då var det prästen i församlingen, som hos länsstyrelsen anhöll om förbuds utfärdande. Det drabbade, som sagdt, mig. Och ett dylikt förbud har kanske också drabbat flera af de nyvalda riksdagsmännen. Jag vill därför påpeka för herr Andersson i Knäppinge, att det icke enbart är Kata Dalström, utan det nog finnes också många andra, som blifvit utsatta för dylika missöden. Huruvida man sedan kan likställa alla, som drabbas af förbud att hålla landsvägsmöten med henne, *det* är en sak, om hvilken jag icke vill närmare yttra mig.

Här har nu så mycket ordats i denna fråga, att jag icke vill upptaga tiden längre. Jag vill endast säga, att, om det skulle kunna fattas ett beslut här i denna kammare i enlighet med reservationen,

jag tror, att detta skulle kunna verka såsom en påkörning, såsom en oppositionsytring. Och den påkörningen synes mig böra gå i den riktningen, att, när vi hafva lokaler inom kommunen, det icke bör förnekas de olika partiernas målsmän eller deras kandidater vid riksdagsmannavalen att begagna dessa. Ty jag vill säga herrarne, att detta verkar raka motsatsen mot hvad dessa tro, som hafva makten i sin hand att hindra begagnandet af lokalerna. Jag får för min del säga, att jag tror aldrig, att jag hade kommit att blifva ledamot af Andra kammaren, om icke länsstyrelsen i Nyköping haft så långa armar, som den haft.

*Om statsbidrag
för uppförande
på landsbygden
af allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet med anledning af herr Lindqvists i Kosta yttrande. Han sade, att jag hade gjort svartmålningar af föreliggande förslag. Men jag får säga honom, att jag har ingalunda gjort några svartmålningar, utan jag har endast refererat hvad motionären själf här framhållit, nämligen att han har förutsatt, att det skulle blifva dryckeslag och svårigheter vid dessa samlingar i de hus, som det nu är fråga om att uppföra på statens bekostnad. Jag skall be att i detta hänseende få uppläsa blott några få ord, i hvilka han omtalar, att det erfordras, att länsstyrelserna öfvervaka dessa sammankomster, så att ordning och nykterhet äro rådande, Jag påpekade endast detta, och jag trodde, att herr Lindqvist skulle märka och höra hvad jag sade, och att jag icke gjort några svartmålningar, utan verkligen endast refererade hvad motionären själf säger. Han yttrar i motionen bland annat: »Utdelningen af understöden, hvilka uteslutande borde komma den egentliga landsbygden till del, synes lämpligen kunna öfverlämnas åt länsstyrelserna, liksom det också borde tillkomma dessa att öfva erforderlig kontroll öfver lokalerna, att de hållas opartiskt tillgängliga för alla, att god ordning och absolut nykterhet råda inom dem och på deras område o. s. v.»

Herrarna höra således, att motionären tänkt sig, huru det skall komma att gå till i dessa lokaler, och han säger därvid, att länsstyrelserna skola öfvervaka, att ordning och nykterhet där äro rådande. Kan man tyda detta på annat sätt, än hvad jag gjort? Nej, det är alldeles tydligt hvad han förutsatt.

Samme man här bakom mig, herr Lindqvist, klagade öfver, att han får ställa sig på landsvägskanten och hålla sina föredrag. Därmed ville han nog säga, att jag får gå in och hålla mina föredrag i lokaler, som tillhöra enskilda eller kommunen. Ja, i de flesta fall har jag verkligen fått det, när jag blifvit kallad till någon plats för att lämna upplysningar, som kommittenterna hafva önskat. Men äfven jag har någon gång fått ställa mig på vägkanten under ett lummigt och vackert träd, och det har gått ganska bra, ja, till och med bättre än att under en varm dag komma in i ett icke väl ventileradt kommunalrum.

*Om statsbidrag
för uppförande
på landsbygden
af allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

Jag skall icke vid denna sena timme upptaga tiden längre, men vidhåller mitt yrkande.

Härmed förklarades öfverläggningen vara afslutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därá och bifall i stället till den af herr Kvarnzelius m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen; och ansåg herr talmannen den sistnämnde propositionen hafva flertalets röster för sig. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 17, bifaller den af herr Kvarnzelius m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utvisade 93 ja mot 86 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herr Kvarnzelius m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren uppskjuta handläggningen af öfriga å föredragningslistan stående ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag skulle fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes häruppå kl. 4,57 e. m.

In fidem

Per Cronvall.